

ባሕረ ሐሳብ

የዘመን ቁጠራ ቅርሶችን
ከታሪክ ማስታወሻ ጋራ

ጌታቸው ኃይሌ

ኮሌጅሺል (ሚኒሶታ) ፲፱፻፺፫ ዓ. ም.

የደራሲው መብት በሕግ የተጠበቀ ነው

© 2000 by Getatchew Haile, Avon, Minnesota
All Rights Reserved

Bahra Hassab

ISBN: 0-9706663-0-6

Library of Congress Card Number: 00-193363

የመጽሐፉንና የሽፋኑን መልክ ያዘጋጀው፡ አምነ አስፋው

ይህን መጽሐፍ ለመግዛት ከታች ባለው አድራሻ መጠየቅ ይቻላል።

Inquires can be sent to:

Bahra Hassab

P.O. Box 113

Avon, MN 56310, USA

ለእኅታችን

ለወይዘሮ ጠቢያው ኃይሌ

እምነ አህጉር ከሎን አንስተ ዓለም ዛቲ፥

ነያ ሠናይት ኢትዮጵያ አሐቲ።

(እባታችን የሠርን ጊዜ ከዳዊቷ ላይ የጻፈላት ቅጂ)

ወሰብ ርኢክዎ ለውእቱ ጋዕዝ ወተጠየቅዎ፡ ወአእመርኩ ከመ ለለጅ እምኔሆሙ ይፈቅድ አስተጻንኦት ባህሉ ዘያለምድ ቦቱ። ወኢተክህሉ ለጅ ይሚጥ ምክረ ካልኦ በርቲዕ ቃል፤ ወኢከመ ያግብእ ንብ ጥያቄ ዘበአማን፤ እስመ ኮነ ለለጅ እምኔሆሙ ይሔሊ ከመ ቃለ ጽድቅ ህሉ በገቢሁ።

ጭቅጭቁን እንዳየሁት ብመረምረው፡ (ምክንያቱ) ሁሉም በየበኩሉ የለመደውን የራሱን ባህል ለማጠንከር ስለሚፈልግ መሆኑ ገባኝ። ሁሉም እውነት ከሱ ጋር እንዳለች ስለሚያምን አንዱ የሌላውን አስተያየት በቀና አነጋገር መቃወም ወይም ከእውነተኛ ምርምር ውስጥ ማስገባት አልተቻለውም። “አቤ ቫክር”

Bahra Hassab, the title of the book means "computus". It discusses the mathematical system which the Ethiopian and Coptic Orthodox Churches use or fixing their movable feasts and fasts. A perpetual calendar for the said feasts and fasts is also given in a table of the 532- year cycle. The other content of the book related to the computus is a table that synchronizes the Ethiopian (Julian) calendar with the Western (Gregorian) calendar for the years AD 1261 to AD 2316. In addition, the book records chronologically the history of Ethiopia from 1 AD to he present, AD 2000.

ቅድመ መቅደም

ቋሚ በዓላት	8
ዓመታዊ በዓላት	8
ወርጎዊ በዓላት	9
የቅድስት ማርያም በዓላት	9
ሐዋርያትና ወንጌላውያን የሚታሰቡባቸው ዕለቶች	10
ሊቃነ መላእክቱ የሚታሰቡባቸው ዕለቶች	11
በአክሱም ዘመነ መንግሥት ከግብፅና ከሶርያ መጥተው ምንክሮናን ያስፋፉ መነኮሳት የሚታሰቡባቸው ዕለቶች	11
ከሁዳይ ጋራ የተያያዙ በዓላት	12
ጸመ ገህድ	12

መቅደም

ምስጋና	13
ምስጋና	18

ምዕራፍ ፩

መግቢያ	19
ዘመን እንዴት (ለምንስ) ይለካል?	20
አዕዋድ	24
ዓውደ ዕለት	25
ዕለት ሲለካ	25
መጽሐፈ ሄናክ	28
ጊዜ በሰዓት ሲመጠን	29
የዕለቱ ሰዓቶች በየወሩ	29
ሳምንት	30
ዓውደ ወርጎ	34
ዓውደ ዓመት	35
ዓውደ ጳጉሜን	38
ዓውደ አበቅቱ	39
ዓውደ ፀሐይ	45
ዓውደ ማኅተም	45
ዓውደ ቀመር	45
ሰንት ዓውደ ቀመሮች አለፉ?	47
የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመር	52
እውነተኛው ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት	54
ቁሳር ዲዮቅልጥያኖስ ለምን ከክርስቲያኖች ጋራ ተጣለ?	54

ዘመን ቁጠራ ለቤተ ክርስቲያን 63

በዘመን አቁጣጠር ከምዕራብ ክርስቲያኖች ለምን ተለየን? 65

ምዕራፍ ፩

የባሕረ ሐሳብ አወጣጥ 69

መምህሩ ምን ይላል? 70

የዓመቱ ዕለታት 73

ያለንበት ዘመን በዓመተ ዓለም 73

የበዓላትና የእጽዋማት ተውሳክ 74

የዕለታት ተውሳክ 75

ልምምድ አንድ 81

ልምምድ ሁለት 86

ምዕራፍ ፪

መጻሕፍቱ ምን ይላሉ? 103

ከአባ ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ 104

የዓለም ዘመን 105

የኢትዮጵያ ሊቃውንት ስለጳጉሜን የሚያስተምሩት 106

ዕለተ የሐንስ (የፀሐይ አበቅቱ) 107

ከሊቀ ጳጳስ ድሜጥሮስ 108

የአይሁድ በዓላትና እጽዋማት ተውሳክ 111

ሰባቱ አዕዋዳት 111

የነቢያት ትንቢትና የዘመን አቁጣጠር 112

የጌታችን የምድር ላይ ዘመን 112

መስኮቶች (ኖጎት፣ ጎዋጎው) 114

የየወሩ ከዋክብት (ሐሳብ መናዝል) 117

የሕዝቦች ወራት ዝምድና 118

የወራቱ ስም 120

የክንትሮስ ስሌት (ሐሳብ ክንትሮስ) 120

የክንትሮስን ስሌት (ሐሳብ ክንትሮስ) በዝርዝር ልንገር 121

ኬክሮስ 122

የዓመቱ አራቱ ክፍሎች (ወራት) 123

የዘመን ቁጠራ መነሻዎች 123

ቀመር፡ ኢየሴልዩ፣ ሱባጌ 124

አንድ ሺህ ዓመት አንድ አንድ ዕለት ነው 126

የአራቱ ወንጌላውያን ሰንበቶች 127

ከአዳም ጀምሮ የተፈጸሙ ዘመኖች 129

የሳቤላ ትንቢት 133

የወር መባቻ (በዘይወርቅ...) 135

የጸሎት ጊዜያት 135

የአምላክህን ሰንበት አክብራት 136

ሰንት ሰዓት ነው? 137

አራተ ሊቃውንት 138

ምዕራፍ ፫

የዓቢይ ቀመር ሠንጠረዥ 141

የበዓላቱና የእጽዋማቱ አሰላል በዘመናዊ ዘዴ 143

ምዕራፍ ፬

ዓመተ ምሕረትን በዓመተ እግዚእ ማስተባበሪያ ሠንጠረዥ 173

መለማመጃ 174

ምዕራፍ ፭

መጻሕፍቱ ምን ታሪክ መዝግቦታል? 227

ከአዳም እስከ ንጉሥ ሰሎሞን 229

ከሰሎሞን ልጅ ከምኒልክ እንደሆኑ እስከ ባዜን ዘመን መንግሥት 230

ከባዜን እስከ አብርሃና እጽብሐ ዘመን መንግሥት 230

ከአርፍድ እስከ ድልክላድ -- እስከ ዛሬ የመንግሥት ግልበጣ 231

የዛሬ ነገሥታት 232

ከዛሬ ዘመን መንግሥት እስከ ይኩኖ አምላክ በስደት 232

የቀጠለው የአክሱም ቤተ መንግሥት ዘር 232

ከአክሱም እስከግራኝ ዐመፅ 233

የግራኝ ዐመፅና ያደረሰው ጥፋት 237

የኑንደር መንግሥት 246

ዘመነ መሳፍንት 262

የኢትዮጵያ አንድነት ዘመን 265

የኢጣሊያ ወረራ (1928-1933) 272

አዲስ ዘመን 274

የብጥብጥ ዘመን 275

ዋቢ መጻሕፍት (ዋና ዋናዎቹ)

መጠቀም 277

..... 281

ቅድመ መቅደም

ቋሚ በዓላት

የባሕረ ሐሳብ ትምህርት ተንቀሳቃሽ በዓላት የሚውሉበትን፡ አጽዋማት የሚገቡበትን ለማወቅ ነው እንጂ በየወሩም ሆነ በየመቱ ሁል ጊዜ በዚያው ባለፈውም ወር ሆነ ባለፈው ዓመት በዋሉበት ቀን የሚውሉትን ቋሚ በዓላት አይመለከትም፡፡ ስለቋሚ በዓላት የሚያስፈልገው ቀናቸውን በቃል ማስታወስ ወይም በመዝገብ መያዝ ነው፡፡

መጽሐፈ ስንክሳርን ብንከፍት ከመስከረም 1 ቀን እስከ ጳጉሜን 6 ቀን ያሉት 366 ቀኖች ጻድቃን፡ መላእክት ወይም አምላካዊ በዓል የሚታሰብባቸው ሆነው እናገኛቸዋለን፡፡ እዚህ የምመዘግባቸው በዓላት እነዚያን ሁሉ ሳይሆን በሕዝብ ክርስቲያኑ ዘንድ ሁሉ የሚከበሩትን ነው፡፡ እነዚህ በዓላት በመሠረቱ በዓመት አንድ ቀን ቢከበሩም እንደልማድ ሆኖ አንጻንዶቹ በየወሩም ይታሰባሉ፡፡

(1) ዓመታዊ በዓላት

ርእሰ ዓውደ ዓመት (እንቁጣጣሽ)፡ መስከረም 1፡

መስቀል፡ መስከረም 10 (የአፄ መስቀል፡ በአፄ ዳዊት ዘመን ግማደ መስቀሉ ወደኢትዮጵያ የመጣበት ዕለት)፡

መስቀል፡ መስከረም 17 (ጠፍቶ የነበረውን ክርስቶስ የተሰቀለበትን መስቀል ንግሥት እሌኒ አስፈልጋ ያገኘችበት ዕለት)፡

ሚካኤል፡ ኅዳር 12 (እስራኤላውያንን ሊረዳ ለኢየሱስ የተገለጸበት ዕለት)፡

የጸመ ስብከት (የገና/የነቢያት ጸም) መጀመሪያ፡ ኅዳር 15፡

ገብርኤል፡ ታኅሣሥ 19 እና መጋቢት 19 (ቅድስት ማርያምን ስላበሠራት)፡

ልደት፡ ታኅሣሥ 29 (በሠግር ዓመት ታኅሣሥ 28)፡

ግዝረት፡ ጥር 6 (ጌታችን የተገዘረበት ዕለት)፡

ሥላሴ፡ ጥር 7 (አምላክ ለአብርሃም በሥላሴው የተገለጸበት ዕለት፡ አድያም ሰገድ ኢየሱስ በሐምሌ 7 ቀን 1686 ዓ. ም. የጌንደር ደብረ ብርሃን ሥላሴን ያስቀደሰ ጊዜ ሐምሌ 7ም እንደ ዓመት በዓል እንዲከበር ዐወጀ)፡

ጥምቀት/ኤጲፋንያ፡ ጥር 11 (የሐንስ ኢየሱስን ያጠመቀበት ዕለት)፡

ቃና ዘገለፋ፡ ጥር 12 (ጌታችን ቃና በምትባል የገለፋ መንደር በሠርግ ላይ ውሐውን ወደ ወይን የለወጠበት ቀን፡ የመጀመሪያ ተአምሩ)፡

ስምዖን፡ የካቲት 8 (ታሪኩን ገጽ 138-139 ላይ ተመልከት)፡

በዓለ መስቀል፡ መጋቢት 10 (መስቀሉ ጠፍቶ እንደገና የተገኘበት ዕለት)፡

መድኃኔ ዓለም/ስቅለት፡ መጋቢት 27 (ስቅለት አሁን ተንቀሳቃሽ ሆኗል፡ ቢሆንም የጥንቱ ዕለት ይታሰባል)፡

ትስብእት/በዓለ ወልድ፡ መጋቢት 29 (ኢየሱስ ክርስቶስን የወነሰችበት ዕለት)፡

ጊዮርጊስ፡ ሚያዝያ 23 (በሰማዕትነት የተገደለበት ዕለት)፡

የጸመ ሐዋርያት ጸም መፍቻ፡ ሐምሌ 5፡

ደብረ ታቦር (ቡሄ)፡ ነሐሴ 13 (ክርስቶስ ለሐዋርያት ብርሃን ለብሶ አምላክነቱን የገለጸበት ዕለት)፡

ፍልሰታ፡ ነሐሴ 16 (የቅድስት ማርያም ሥጋ ወደሰማይ የፈለሰበት ዕለት)፡፡

(2) ወርኅዊ በዓላት

ወር በገባ በ

1፡ ልደታ (ቅድስት ማርያም ግንቦት 1 ቀን የተወለደችበት ዕለት)፡

5፡ አቦ (አቡነ ገብረ መንፈስ ቅዱስ መጋቢት 5 ቀን ያረፉበት ዕለት)፡

7፡ ሥላሴ (አምላክ ለአብርሃም በሥላሴው ጥር 7 ቀን የተገለጸበት ዕለት)፡

12፡ ሚካኤል (መነሻው ኅዳር 12 ቀን ይሁን እንጂ በወሩ ሁሉ በ12ተኛው ቀን ተአምር ሠርቷል)፡

16፡ ኪዳነ ምሕረት (ቅድስት ማርያም የአማላጅነት ሥልጣን የካቲት 16 ቀን የተቀበለችበት ዕለት)፡

19፡ ገብርኤል (መልእክ ለቅድስት ማርያም ክርስቶስን እንደምትወልድ ያበሠረበት ዕለት፡ ታኅሣሥ 19 እና መጋቢት 19)፡

21፡ ማርያም (ጥር 21 ቀን ያረፈችበት ዕለት)፡

23፡ ጊዮርጊስ (ሚያዝያ 23 ቀን ሰማዕት የሆነበት ዕለት)፡

24፡ ተክለ ሃይማኖት (የተወለዱበት ታኅሣሥ 24 ቀንና ያረፉበት ነሐሴ 24 ቀን)፡

27፡ መድኃኔ ዓለም (ኢየሱስ ክርስቶስ መጋቢት 27 ቀን የተሰቀለበት ዕለት)፡

29፡ ትስብእት (ቅድስት ማርያም መጋቢት 29 ቀን ኢየሱስ ክርስቶስን የወነሰችበት)፡፡

(3) የቅድስት ማርያም በዓላት

እነዚህ ቀናት የቅድስት ማርያም በዓላት እንዲሆኑ ያዘዘው አፄ ዘርአ ያዕቆብ ነው፡፡

መስከረም 10 ቀን፡ ጼዴንያ (ቅዱስ ሉቃስ የሣለው ተአምራት የሚሠራው የማርያም ሥዕል ጼዴንያ ደማስቆ ከሚባል ቦታ በክብር የተቀመጠበት ዕለት)፡

መስከረም 21 ቀን (የጥር 21 ቀን ዕረፍቷን ለማስታወስ)፡

ጥቅምት 21 ቀን (የጥር 21 ቀን ዕረፍቷን ለማስታወስ)፡

ኅዳር 6 ቀን፡ ደብረ ቀስቃሽ (ላይ ላይ ግብፅ የገባችበት ዕለት)፡

ኅዳር 21 ቀን (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፡

ታኅሣሥ 3 ቀን፡ በአታ (በሕፃንነቷ ከቤተ ሰሊ ተለይታ ቤተ መቅደስ የገባችበት ዕለት)፡

ታኅሣሥ 21 ቀን (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፡

ታኅሣሥ 22 ቀን፡ የጥልጥልያ (Toledo) ጳጳስ አባ ደቅሰዮስ (ሂልደፎንስ) በዓሏን ያወጀበት ዕለት፡

ታኅሣሥ 28 ቀን፥ ገና፤

ታኅሣሥ 29 ቀን፥ ልደት (ክርስቶስን የወለደችበት ዕለት)፤

ጥር 21 ቀን፥ ዕረፍታ (ያረፈችበት ዕለት)፤

የካቲት 16፥ ኪዳን ምሕረት (ሰሟን የጠራ፥ ተዝካሯን የዘከረ በክርስቶስ እማኒን እንዲምርሳት ልጇ ቃል ኪዳኑን ለእናቱ የሰጠበት ዕለት)፤

የካቲት 21 ቀን (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፤

መጋቢት 21 ቀን (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፤

መጋቢት 29 ቀን፥ ፅንሰታ (ኢየሱስ ክርስቶስን የፀነሰችበት ዕለት)፤

ሚያዝያ 21 ቀን፥ (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፤

ግንቦት 1 ቀን፥ ልደታ (የተወለደችበት ዕለት)፤

ግንቦት 21 ቀን፥ (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፤

ግብፅ ውስጥ ከግንቦት 21 እስከ 25 ታላቅ በዓል ያደርግላታል ይባላል።

ግንቦት 24 ቀን፥ ስደታ (ሄሮድስ ልጇን እንዳይገድልባት ከዮሴፍና ከሰሎሜ ጋራ ተሰዳ ግብፅ የገባችበት ዕለት)፤

ግንቦት 25 ቀን፥ ልጇ በሕፃንነቱ ዘንጎችን ተክሎ ዛፎች ያደረገበት ዕለት፤

ሰኔ 8 ቀን፥ ልጇ ከአለት ድንጋይ ጠበል ያፈለቀበት ዕለት፤

ሰኔ 20 ቀን፥ ጌታና ሐዋርያት በማርያም ስም የተቀደሰውን ቤተ ክርስቲያን የሠሩበት ዕለት፤

ሰኔ 21 ቀን፥ የመጀመሪያው ቤተ ክርስቲያን የተቀደሰበት ዕለት (ወዲያውም ዕረፍቷን ለማስታወስ)፤

ሐምሌ 21 ቀን፥ (ዕረፍቷን ለማስታወስ)፤

ነሐሴ 7 ቀን፥ ቊጽረታ (የተፀነሰችበት ዕለት)፤

ነሐሴ 16 ቀን፥ ፍልሰታ (ሥጋዋ ወደሰማይ የሄደበት ዕለት)፤

ጸመ ፍልሰታ በነሐሴ 1 ቀን ተጀምሮ በነሐሴ 15 ቀን ያልቃል።

(4) ሐዋርያትና ወንጌላውያን የሚታሰቡባቸው ዕለቶች፤

በርተሎሜዎስ፥ መስከረም 1፤

ማቴዎስ፥ ጥቅምት 12፤

እስጢፋኖስ፥ ጥቅምት 17፤

ሉቃስ፥ ጥቅምት 22፤

ፊልጶስ፥ ኅዳር 18፤

እንድርያስ፥ ታኅሣሥ 4፤

ዮሐንስ፥ ጥር 4፤

ያዕቆብ ወልደ እልፍዮስ፥ የካቲት 10፤

ማጥያስ፥ መጋቢት 8፤

ያዕቆብ ወልደ ዘብዴዎስ፥ ሚያዝያ 17፤

ማርቆስ፥ ሚያዝያ 30፤

ቶማስ፥ ግንቦት 26፤

ታዲዎስ፥ ሐምሌ 2፤

ኢፕሮስ ወዳውሉስ (የጸመ ሐዋርያት ጸም መፍቻ)፥ ሐምሌ 5፤

ናትናኤል፥ ሐምሌ 10፤

ያዕቆብ የጌታ ወንድም፥ ሐምሌ 18።

(5) ሊቃነ መላእክቱ የሚታሰቡባቸው ዕለቶች

ራጉኤል፥ መስከረም 1፤

አፍኒን፥ ኅዳር 8፤

ሚካኤል፥ ኅዳር 12፤

ፋኑኤል፥ ታኅሣሥ 3፤

ገብርኤል፥ ታኅሣሥ 19፤

ሱርያል፥ ጥር 27፤

ሳቁኤል፥ ሐምሌ 5፤

ኡራኤል፥ ሐምሌ 21፤

ሩፋኤል፥ ጳጉሜን 3፤

እርባዕቱ እንስሳ፥ ኅዳር 8፤

24ቱ ካህናት ሰማይ፥ ኅዳር 24።

(6) በአክሱም ዘመነ መንግሥት ከግብፅና ከሶርያ መጥተው ምንኩስናን ያስፋፉ መንኮሳት የሚታሰቡባቸው ዕለቶች፤

እንጠሊዎን፥ ጥቅምት 6፤

አረጋዊ/ዘሚካኤል፥ ጥቅምት 14፤

ይምኢታ፥ ጥቅምት 28፤

ሊቃኖስ፥ ኅዳር 25፤

የፅ፥ ታኅሣሥ 4፤

ሊባኖስ/መጣዕ፥ ጥር 3፤

ጽሕማ፥ ጥር 16፤

አሌፍ፥ መጋቢት 11፤

አፍኤ፥ ግንቦት 29፤

ጉባ፥ ግንቦት 29፤

ይሥሐቅ/ገሪማ፥ ሰኔ 17።

ከሊባኖስ/መጣዕ በቀር ሌሎች ተስኦቱ ቅዱሳን የሚባሉት ናቸው። “የፅ” እና “አሌፍ” ያንድ ሰው ስም ሳይሆኑ አይቀሩም።

ከሁዳዴ ጋራ የተያያዙ በዓላት

ዘወረደ፡ የመጀመሪያው እሑድና ሳምንቱ፤
 ቅድስት፡ ሁለተኛው እሑድና ሳምንቱ፤
 ምክራብ፡ ሶስተኛው እሑድና ሳምንቱ፤
 መፃፃፊ፡ አራተኛው እሑድና ሳምንቱ፤
 ደብረ ዘይት፡ አምስተኛው እሑድና ሳምንቱ፤
 ገብር ጌር፡ ስድስተኛው እሑድና ሳምንቱ፤
 ኒቆዲሞስ፡ ሰባተኛው እሑድና ሳምንቱ፤
 ሆሣዕና፡ ስምንተኛው (ከትንሣኤ አስቀድሞ የሚመጣው) እሑድና ሳምንቱ፤
 ሰሙኑ ሕማማት፡ (ከትንሣኤ በፊት ከሰኞ እስከ ቅዳሜ ያለው ሳምንት)፤
 ጎሙስ፡ ጸሎተ ጎሙስ፤
 ዓርብ፡ ሰቅለት፤
 ቅዳሜ፡ ስዑር (የተሻረ፡ የማይከበር ዕለት)፤
 እሑድ፡ ትንሣኤ፤
 ሰኞ፡ ማዕደት (የትንሣኤ ማግስት)፤
 ማክሰኞ፡ ቶማስ፤
 ረቡዕ፡ አልዓዘር፤
 ጎሙስ፡ አዳም፤
 ዓርብ፡ ቤተ ክርስቲያን፤
 ቅዳሜ፡ አንስት (መቃብሩን ሊያዩ በጠዋት ስለሄዱት ሴቶች)፤
 እሑድ፡ ዳግም (ዳግማዊ) ትንሣኤ።

ጸመ ገሀድ

የጥምቀትና የልደት ዕለት ጸም የለም።
 ጥምቀትና ልደት ረቡዕ ከዋሉ በምትኩ ማክሰኞ ይጸማል፤ ዓርብ ከዋሉ ጎሙስ ይጸማል።

ማስታወሻ፡ የልደት ገሀድ የሚመለከተው ክልደት በፊት የሚመጣውን ጸመ ነቢያትን (ስብከተ ገናን) የማይጸሙትን ነው።

መቅድም

ይህን መጽሐፍ እንዳዘጋጀ የገፋፉኝ ብዙ ነገሮች ሲሆኑ ከነሱ ውስጥ በተለየ ሁለቱን (አንዱን በመጀመሪያ በሰፊው፡ በኋላ ደግሞ ሁለተኛውን ባጭሩ) ልግለጻቸው።

በእድሜ በኔና በአባቴ ማህል የሚሆን የቤተ ሰባችን ወዳጅ (ካህን ነው) ከስድስት ዓመት በፊት ሊጠይቀኝ መጥቶ ስንጫወት፡ “አንተ ልጅ ሆነህ ልብ አትለው ይሆናል እንጂ አባባ ንይሌ እኮ ባሕረ ሐሳቡን ሲያወጡት ለጉድ ነው” አለኝ። (ወዳጆችን ስሜታችንን የሚቀስቅሱ ብዙ ትዝታዎችን አስታወሰ፤ ባሕረ ሐሳብ ማውጣት የተማርኩት “አባባ ንይሌ” ባሕረ ሐሳብ ሲያወጣ ስምጅው መሆኑን ግን አሳስታወሰም ወይም በዚያን ጊዜ ልብ አላለውም ኖሯል።)

ከጨዋታችን የተረዳሁት ቁም ነገር ባሕረ ሐሳብ የማውጣት ችሎታ ለወዳጆችንና እንደሱ ላሉ ለሌሎችም ካህናት ከባድ ከመሆኑ የተነሣ “ለጉድ” የሚታይ፡ ሊቁን መምህር ሊቅ ካልሆነ ካህንና መሃይምን የሚለይ ዕውቀት መሆኑን ነው። እውነትም ከባድ ይመስላል። መምህራኑ ባሕረ ሐሳብ የሚያወጡበት አንድ ያልታወቀ ሰው በአንድ ባልታወቀ ዘመን ያቀነባበረላቸው አንድ መንገድ አላቸው፤ ሁሉም የሚያስተምሩት እሱን ነው። ግን መንገዱ ምንም እንኳን በታላቅ ችሎታ የተጠረገ ቢሆንም ለሰው ሁሉ ወገግ ብሎ ስለማይታይ፡ ሁለተኛም ብዙ ሊታወቁ (በቃል ሊያዙ) የሚገባቸው ዓዋጆች (ሕጎች) ስላሉበት፡ ሶስተኛም ዘመናዊው ያራቴ መደብ ቊጥር ስልት (መደመር፡ መቀነስ፡ ማባዛት፡ በተለየም ማካፈል) በዚያን ጊዜ ስላልታወቀ፡ ባሕረ ሐሳብ ማውጣት ይኸንን ሁሉ መሰናክል በሚያስደንቅ ሁኔታ የሚያልፉ የጥቂት ሰዎች ችሎታ ሆኖ ቀርቷል።

የግዕዝና የአማርኛ የብራና መጻሕፍትን ስመለከት ስለባሕረ ሐሳብ የተጻፉት መጻሕፍትም በውስጣቸው ያለው ቋንቋው ሳይቀር ሁሉም ያንኑ መምህራኑ የሚያስተምሩትን ነው። በዚያ ላይ አራት የታተሙ መጻሕፍት አንብቤያለሁ፤ እነዚህ መጻሕፍትም ካንዱ አቶ መሠረት ስብሐት ለአብ ካሳተሙት በቀር ሌሎች አንዱ ከሌላው በአንዳንድ ጥቃቅን ነገሮች ይለያዩ እንደሆነ ነው እንጂ ሁሉም ያቀረቡልን ያንኑ ያልታተሙት መጻሕፍት የያዙትንና መምህራኑ የሚያስተምሩትን ነው፤ ተጨማሪ ማብራሪያ የለባቸውም። ይኸ ለተማሪው ችግር መፍጠሩ ግልጽ ነው። መጀመሪያውን መንገዱ ለሰው ሁሉ ወገግ ብሎ አይታይም ብያለሁ። ሁለተኛ፡ መጽሐፍ ቀጂዎቹ ጥንቃቄ ይጉድላቸዋል፤ አንድንና አራትን፡ (፩፡፱) ስድስትንና ሰባትን፡ (፮፡፯) አራትንና ዘጠኝን፡ (፱፡፱) ስምንትንና ስላን (፰፡፰) ያሳስቷቸዋል። ሲቀዱ አልፎ አልፎ ቃላት፡ አንዳንድ ጊዜም ድፍን መሥመር፡ ዘልለው ይሄዳሉ። በዚያ ላይ ዘመን በጨመረ ቊጥር ቋንቋ እየተለወጠ ስለሚሄድ በአንድ ትውልድ የተቀነበረ ጽሑፍ በሚቀጥለው ትውልድ እንደገና ካልተቀነባበረ ወገግታው የባሰውን እየደበዘዘ ይሄዳል። መምህራኑ ስለባሕረ ሐሳብ የሚያስተምሩት ትምህርት ዕውቀቱ የተከበረ፡ የአቀነባበሩ ቀልጣፋነትም ለዘመኑ የሚደነቅ ነው። ግን ዘመኑ ስለተለወጠ

አቀንባባርም አብሮ መለወጥ የሚገባው ነው፤ ሆኖም እስካሁን ይኸን ያደረገ አላጋጠመንም። ካገራችን ትምህርት የተገኘ ፅውቀት ያላቸውን አባቶቻችንን ለምን አትጽፉም ሲሏቸው ቢጽፉ ከላይ እንዳይሆኑት ከመምህራቸው በቃል የተረከቡትን ለተማሪዎቻቸው በቃል ከማስረከብ ብለው በጽሑፍ ያስተላልፉታል እንጂ ከራሳቸው ትዝብት የሚያክሉበት አንዳችም ነገር የለም፤ ካለ በጣም የተመጠነ ነው። ይኸ ደግሞ ከመጽሐፍ እንደመገልበጥ ከቃል መገልበጥ እንጂ መጽሐፍ መጻፍ አይባልም። የድርሰት መብት ቢጠበቅ ኖሮ፤ መብቱ የመጀመሪያው ደራሲ እንጂ የዛሬዎቹ አሳታሚዎች አይሆንም ነበረ።

በዚህ መጽሐፍ ለማድረግ የሞከርኩት አበው (አባቶቻችን) ያቆዩልንን የባሕረ ሐሳብ ትምህርት በትውልዳችን ቋንቋ ማቅረብ ሲሆን ዓላማዬ ለማንም የአራት መደብ የቀጥር ትምህርት ለተማሪ ሰው (ከልሂቅ እስከ ደቂቅ) ባሕረ ሐሳብ የማውጣት ችሎታን ማስተማር ነው። ባሕረ ሐሳብ የማውጣት ፅውቀት እርግጥ የሚከበር ፅውቀት ነው፤ ግን ቀላል ስለሆነ በኔ አስተያየት የመጀመሪያውን የቀጥር ስሌት የተማሪና የፅውቀት ፍላጎት ያለው ሁሉ ሊማረው የሚችል ነው።

መጽሐፉ ገለጣ ብቻ ሳይሆን መለማመጃዎችም አሉበት። ለመለማመጃ ላቀረብኳቸው ጥያቄዎች ሁሉ መልሳቸውንና እንዴት እንደሚመለሱ ዘዴውን ከጥያቄዎቹ ቀጥሎ ሰጥቻለሁ። ከእነዚህ መለማመጃዎች ውስጥ ጥቂቶቹ በጣም ቀላሎች ስለሆኑ እንባቢ ንቆ ያልፋቸዋል ብዬ አሰጋለሁ። ባሕረ ሐሳብ ማውጣትን ተራ ልምድ ለማድረግ እንዲረዱ ታስበው የቀረቡ ናቸውና አንዳቸውም እንዳይታሉ አሳስባለሁ። ከባድ መስለው የሚታዩት መለማመጃዎችም መልሶቻቸው አንድ ጥርጊያ መንገድ ይዘው “እርምጃ በእርምጃ” (ደረጃ በደረጃ) ስለሚሄዱ እርምጃዎቹን መከታተል አያስቸግርም። በመጀመሪያው ሁለት ምዕራፎች ውስጥ የተጻፉትን ዓዋጆች እያስታወሰ መለማመጃዎቹን ጠንቅቆ የተከታተለ ሰው የባሕረ ሐሳብ ሊቅ ሊሆን ምንም አይቀረው።

“ምንም አይቀረው” ያልኩት ለዓላማዬ የማያስፈልግ ሆኖ የታየኝን የባሕረ ሐሳብ ትምህርት በእነዚህ በሁለቱ ምዕራፎች ውስጥ ስላሳስባለሁት ነው። ፍጹም ሊቅ መሆን ያልፈለገ ከስሌቱ ጋራ አብሮ የሚሄደው ትምህርት ያለባቸውን የሚቀጥሉትን ምዕራፎች መከታተል እያስፈልገውም ለማለት ነው። ሁላችንም እንደምናውቀው የባሕረ ሐሳብ ፅውቀት የሚያስፈልገን አንዳንድ በዓላትና አጽዋማት የሚውሉባቸው (በተለይም የሁዳዴ ጾም የሚጀምርበትና የትንሣኤ በዓል የሚውልበት) ዕለቶች በየዓመቱ ስለሚለዋወጡ በአለንበትና በመጪዎቹ ዓመቶች ምን ቀን እንደሚጀምሩ ወይም እንደሚውሉ ለማወቅ ነው። የመጀመሪያዎቹን ሁለት ምዕራፎች በርጋታ የተከታተለ ይኸን ፅውቀት ይገበያል።

የባሕረ ሐሳብ መምህር ግን በምዕራፍ አንድና በምዕራፍ ሁለት ካቀረብኩት አልፎ ሌላ ብዙ ነገር ያስተምራል። ለምሳሌ፡ አንደኛ፡- እነዚህ የክርስቲያን በዓላት የሚውሉበትን ቀን ከማወቅና የማወቂያቸውን ዘዴ ከማስተማር አልፎ በተጨማሪ የአይሁድ በዓላት የሚውሉበትን ቀን እየፈለገ ይናገራል፤ መፈለጊያ ዘዴውንም ያስተምረናል። ተማሪዎቹ “እነዚህ ደግሞ ምን ሊያደርጉልን ነው አወጣጣቸውን

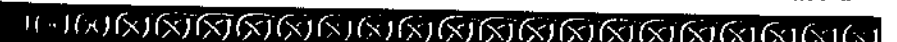

የምንማረው? የአይሁድን ጾማቸውን አንጸመው፤ በዓላቸውን አናከብረው! በማያገባን ነገር ለምን እንደከማለን?” ሲሉት፡ የሚያገኙት መልስ፡ “አረት (የአይሁድ የሃይማኖት ሕግ) ለወንጌል (ለክርስቲያኖች ሃይማኖት ሕግ) አምሳል፤ መርገፍ እንደሆነች በዘመነ ብሉይ (ለአይሁድ ሃይማኖት ተከታዮች) የተሠሩ በዓላትና አጽዋማት በዘመነ ሐዲስ (ለክርስቲያን ሃይማኖት ተከታዮች) ለተሠሩ በዓላትና አጽዋማት አምሳል፤ መርገፍ ናቸውና ስለዚህ እንማራቸዋለን፤ እናስተምራቸዋለን! እናንተም አርፋችሁ ተማሩ” የሚል ነው።

የአይሁድ ባህል ከኛ ባህል ገብቶ መገኘቱ ታሪክ ተመራማሪዎችን የሚሰብ ርእስ ነገር ነው። ክርስቲያኖች ሆነን ለምን እንደ አይሁድ ቅዳሜን እናከብራለን? ለምን እንደ አይሁድ እንገዛለን? ለምን አይሁድ በሚለዩበት ዘዴ ሥጋው የሚበላና የማይበላ ከብት እንለያለን? በሚሉት ጥያቄዎች ላይ አሁን ደግሞ ክርስቲያኖች ሆነን የአይሁድ በዓላት የሚውሉበትን ቀኖች ለምን እንማራለን? የሚል ተጨማሪ ጥያቄ ማንሣት አስፈላጊ ነው። ጥያቄው ከአይሁድ (ከሰሎሞናውያን) ሥልጣኔ ጋራ ለምን ይኸንን ያህል ግንኙነት እንዳለን እንድንመራመር፤ መልሱ ደግሞ ታሪካችንን እንድናውቅ ያደርገናል። ትምህርቱ ግን ለብሉይ ኪዳን አስተማሪዎች ካልሆነ በቀር ለኛ ጥቅሙ አልታየንም። ስለዚህ ዘዴው ምንም የክርስቲያኑን በዓላትና አጽዋማት እንደማውጣት ቀላል ቢሆንም በመጀመሪያዎቹ ሁለት ምዕራፎች ውስጥ አልተቸሁትም፤ “ምንም የማይቀረው ፍጹም ሊቅ” ለመሆን የሚፈልግ ካለ ግን የቀረውን ከሶስተኛው ምዕራፍና ከታተሙት የባሕረ ሐሳብ መጻሕፍት ውስጥ ፈልጎ ማግኘት ይቻላል። የመጽሐፉ ዋና ዓላማ አንብቦ የሚጠቀምበት ሰው ሊቅነቱን እንዲያሟላ ሳይሆን ሊቅ ያልሆነ ሰውም የክርስትናና በዓላትና አጽዋማት የሚውሉበትንና የሚጀምሩበትን ቀን ራሱ ፈልጎ ለማወቅ እንዲችል ማድረግ ነው።

ሁለተኛ፡- ነቢያት (በተለይም ሄኖክ፤ ዳንኤል፤ ኤርምያስ፤ ዕዝራ፤ ሕዝቅኤል) ክርስቶስ የሚወለድበትንና ዓለም የምታልፍበትን ዘመን በሱባዔና በሰንበታት (በሰባት ዓመት)፤ በኢየሴልዩ (በ49 ዓመት)፤ በሌላም የተለያዩ ምልክቶች ስላመለኩት መምህሩ እነዚህን መጻሕፍት እየጠቀሰ ቀጥሮቹን በባሕረ ሐሳብ ዘዴ ቁጥሮ፤ ምልክቶችን ሲጠርድ ሲዋረድ በደረሰን የአንድምታ ትርጓሜ ተርጉሞ ያሳያል። ይኸ ችሎታ ለሃይማኖት መምህራን አስፈላጊነቱ ግልጽ ነው። እዚህ ግን ይህንንም የምትቸው ከምዕራፍ 1 ነው፤ ያም ቢሆን የመምህራኑን ያህል አላስፋፋሁትም።

ወደ ሁለተኛው ዓላማዬ ልምጣ -- ይህን መጽሐፍ ያሳተምኩት በባህል በተለየም በቋንቋ ረገድ በመምህራኑና ባሁኑ ትውልድ መካከል ያለው ግንኙነት እንዳያቋርጥ (ቀዛይነት እንዲኖረው) ለማድረግ ነው። ይኸንን በማሰብ በጽሑፈ ውስጥ ብዙዎቹን የባሕረ ሐሳብ ቃላት በየቦታቸው ጠብቂያቸዋለሁ፤ በተጨማሪም፡ መጽሐፉ የተጻፈለት አማርኛ ማንበብና የአንደኛ ደረጃ የቀጥር ችሎታ ያለው ይህ ያሁኑ ሳውዲ፡ አያውቃቸው ይሆናል ብዬ የምጠረጥራቸውን ቃላት ሁሉ በየቦታቸው መጠበቅ ብቻ ሳይሆን “እንዲህ ማለት እንዲህ ማለት ነው” እያልኩ አብራርቻቸዋለሁ። ባክረ ሐሳብ ለማውጣት ፍላጎቱ የሌለው ሰው ቢኖር ሌላው ቢቀር የሚሰለው ሲሳል ሆነ ማለት እንደሆነ ማወቅ ይፈልግ ይመስለኛል። አማርኛ የሚናገር ሰው “አበቅቤ”፤

“መጥቅሶ”፣ “ቀመር”፣ ወዘተ. ሲባል እነዚህ ቃላት ከየትም ይምጡ ከየት አማርኛ ሆነዋልና አማርኛ አላዋቂ ሆኖ መገኘት የለበትም። አበውን በቀጥታው ስለወቀስኳቸው “አንተስ” እንዳልባል መጽሐፉ እንዲህ እንዲህ ያሉ ብዙ የራሴን ትዝብቶች ይዟል።

ምዕራፍ ፩ ሲወርድ ሲዋረድ የደረሰንን (እና ያልደረሰንንም) የባሕረ ሐሳብ ትምህርት ያብራራል። ማብራሪያ ስለሆነ “መግቢያ” የሚል ርዕስ ሰጥቶታል። በአንዳንዱ ንዑስ ርዕስ መጨረሻ ላይ አንዳንድ ጥያቄዎችና መልዕኾቸው አሉ። አንባቢውን ለምዕራፍ ፪ የሚያዘጋጁ ስለሆኑ እነሱን በጥንቃቄ መከታተል ያስፈልጋል።

ምዕራፍ ፪ መምህሩ ባሕረ ሐሳብ እንዴት እንደሚያወጣ ከሱ ከራሱ አንድንሰማ የሚያደርግ ክፍል ነው። ትምህርቱን አስፈላጊ ሆኖ እስካገኘሁበት ድረስ የኔን ማብራሪያ በቅንፍ እያከልኩበት እንደ ውዳሴ ማርያም በቃል የተረከብኩትን ከመጻሕፍቱ ጋራ እያስተያየሁ አቅርቤዋለሁ። በዚህም ሆነ በሌሎቹ ምዕራፎች፣ ሊጠቀሱ የሚገባቸው የመሰሉኝን የግዕዝ ዓረፍተ ነገሮች አልፎ አልፎ ስጠቅስ ሁሉንም ወደ አማርኛ ተረጉሜ ትርጉማቸውን በቅንፍ እየሰጠሁ ነው። ዓረፍተ ነገሮቹ ቀላሎች ስለሆኑ በሰጠሁት ትርጉማቸው ርዳታ የሚሉትን ለመከታተል ይቻላል። አለዚያም ለዓላማችን አማርኛቸው ብቻ ይበቃል። ከላይ እንደጠቀስኩት፣ ይኸንን ምዕራፍ በመለማመጃዎች ደምድሜዋለሁ። መለማመጃዎቹ ጥያቄዎችና መልዕኾቸው ስለሆኑ ለመከተል እንደሚያስቸግሩ በድጋሚ ለማስታወስ እፈልጋለሁ።

ምዕራፍ ፫ የቀደመትን ሁለቱን ምዕራፎች ላዘጋጅ ያልተነሡ ለባህል ታሪካችን ሲባል መነሣት ያለባቸውን “ከየመጻሕፍቱ” የሰበሰብኩበት ነው። በዚህ ምዕራፍ “መጻሕፍት” የምለው በእጅ ተጽፈው በገጻማት፣ በአድባራት፣ በአብያተ ክርስቲያን እቃ ቤት፣ በግለ ሰብም ቤት የሚገኙትን (ለግሌ በ1960 ዓ. ም. ያስቀዳሁትን) የባሕረ ሐሳብ መጻሕፍትን ነው። ከነዚህ ውስጥ በቅርብ ያጠናቀቁ ጥቂቶቹን በተለይም በአፄ ኢያሱ ዘመን መንግሥት በ1677 ዓ. ም. (ጌንደር ውስጥ?) የተጻፈውን የአዲስ ዓለም ማርያምን ባሕረ ሐሳብ (EMML 6285)፣ በራስ ሣህለ ሥላሴ ዘመን የተጻፈውን የሚጣቅ ተክለ ሃይማኖትን ባሕረ ሐሳብ (EMML 2114)፣ በ1374 ዓ. ም. ተጽፎ በ15ኛ ምእት ዓመት እንደገና በአፄ ዘርአ ያዕቆብ ዘመን የተቀዳውን የደብረ ሐይቅ እስጢፋኖስን ባሕረ ሐሳብ (EMML 2063)፣ የጸሐፊ ትእዛዝ ገብረ ሥላሴን ባሕረ ሐሳብ (EMML 49) ነው። የግሌ ያልሆኑትን ያጠናቋቸው ራሳቸውን መጻሕፍቱን ሳይሆን በምሥራቡ በመጥምቁ ዮሐንስ ዩኒቨርሲቲ ቤተ መጻሕፍት የሚገኙትን የማይክሮፊልም ፎቶግራፎቻቸውን ነው። መጻሕፍቱን ለቀዱት አባቶችና ማይክሮፊልማቸውን እንዳጠና ለፈቀደልኝ ለቅዱስ ዮሐንስ ዩኒቨርሲቲ ቤተ መጻሕፍት የማይክሮፊልም ክፍል ከፍ ያለ ምስጋናዬን በዚህ አጋጣሚ አቀርባለሁ።

የመንበረ ፀባዖት ቅ. ሥላሴ ካቴድራል የድርሰት ክፍል በ1962 ዓ. ም. ያሳተመውንም አቡኸክር (የቀን መቀጠሪያ) መጽሐፍ ያስገባኝን ያህል አጥንቶታል።

የመጽሐፉ ዓላማ የአቡ ኸክርንና የሌሎችንም ደራሲዎች የባሕረ ሐሳብ ድርሰት ግዕዙን ከነአማርኛው ለአንባቢዎች ለማቅረብ ሲሆን አዘጋጁ ያደረገው የግድፈት ብዛትና የተርጓሚው ጥንቃቄ ማጥደል ዕውቀቱን ለሠፊውና ለሚቀጥለው ትውልድ ለማውረስ የታሰበውን የተቀደሰ ጥረት ያንኑ ያህል ቀንሶበታል። በመጽሐፉ ውስጥ 59 አርእስት እንደሚተክበት ማውጫው (አርእስተ አንቀጽ) እያመለከተ መጽሐፉ ያንን ያህል ትችት የለበትም። ሆኖም ከ1962 ዓ. ም. እስከ 2480 ዓ. ም. የበዓላቱን መዋያና የአጽዋማቱን መግቢያ የሚያመለክተው ሠንጠረዥ በቀላሉ ሊታረመው ከሚችሉ አንድ ሁለት ስሕተቶች በቀር በጥንቃቄ ተቀድቷል። የድርሰቱ ክፍል ሠንጠረዥን ከምን መጽሐፍ ቀድቶ እንዳሳተመው መጽሐፉ አይናገርም።

ሌላው ከታተመ መጻሕፍት ውስጥ ያጠናቀቁ ሊቀ መዝሙሩን ሞገስ ዕቁበ ጊዮርጊስ በማንበረ ሐዋርያት ፍ.ሃ. [= ፍሬ ሃይማኖት] ትጋትና ፈቃድ አስመራ ላይ በ1969 ዓ. ም. በኮከበ ጽባሕ ቤተ ማህተም አትጊነት ያሳተሙት መጽሐፈ ሰዓታት ምስለ ክፍሉ ጸዋትዊሁ ወባሕረ ሐሳብ ነው። ይህ መጽሐፍ መጠኑ ትንሽ (የኪስ)፣ ገጽቹ ብዙ (631) ሆኖ በተለየ የባሕረ ሐሳብ ክፍል (ገጽ 566-631) የታተመው በአማርኛ ነው። ከ1972 ዓ. ም. እስከ 1983 ዓ. ም. ባለው ዘመን ውስጥ በዓላቱ የሚውሉበትን አጽዋማቱ የሚገቡበትን ዕለት የሚያመለክት ሠንጠረዥ አለው። ሠንጠረዥ በአሁኑ ጊዜ ጠቃሚነቱ ለታሪክ ብቻ ነው።

የባሕረ ሐሳብ ዕውቀቱን ሊያስፋፋ የሚፈልግ ከላይ ከጠቀስኳቸው መጻሕፍት በተጨማሪ አቶ መሠረት ሰብሐት ለአብ በመካኒ ኢየሱስ ሲሚናሪ ድጎማ ትውፊታዊ ንባብ ዘመንና ታሪኩ በሚል ርዕስ በ1981 ዓ. ም. ሆንግ ኮንግ ያሳተሙትንና የOtto Neugebauerን *Ethiopic Astronomy and Computus*, Vien 1979 ቢያጠና ይጠቀማል። የአቶ መሠረት የበዓላት ሠንጠረዥ እስከ 2000 ዓ. ም. ይሄዳል።

ምዕራፍ ፬ የበዓላትና የአጽዋማት ሠንጠረዥ፣ ምዕራፍ ፭ በተለያየ የዘመን ቁጠራ ዘዴ የሚሰጡ ዘመኖችን ማስተባበሪያ ሠንጠረዥ ናቸው። ይኸ በምዕራፍ ፭ የተመዘገበው በዓውደ ሰማዕ(ታ)ት መጀመሪያ ጀምሮ በዓመተ ምሕረት (ዓ. ም.) እና በዓመት እግዚእ (A. D.) መካከል ያለውን ግንኙነት የሚያሳየው “ዓመተ ምሕረትን በዓመተ እግዚእ ማስተባበሪያ ሠንጠረዥ” በኛ ዘመን ቁጠራዎች የተመዘገበን የታሪክ ድርጊት ወደ እነሱ የዘመን ቁጠራ (ወደ ዓመተ እግዚእ (A. D.))፣ በነሱ (በዓመት እግዚእ) የዘመን ቁጠራ የተመዘገበን የታሪክ ድርጊት ወደኛ (ወደ ዓመተ ምሕረት) የዘመን ቁጠራ ለማዞር የሚረዳ ነው። የሚያገለግለው ከኋላ ከ1261 ዓመተ ምሕረት እስከ ወደፊቱ እስከ 2316 ዓ. ም. ላለው ዘመን ስለሆነ የጠቃሚነቱን መጠን ማንም ሊገምተው ይችላል። ሠንጠረዥ ከዓውደ ቀመርና ከዓውደ ሰማዕ(ታ)ት እንጻር ሲታይ ዘላለማዊ ነው። “ዓውደ ቀመር”፣ “ዓውደ ሰማዕ(ታ)ት” ምን እንደሆኑ ከአስፈላጊው ቦታ አስፈላጊውን ያህል ተተችተዋል።

ምዕራፍ ፭ የታሪክ ማስታወሻ ነው። ማስታወሻው ከባሕረ ሐሳብ ትምህርት ጋራ ያለውን ግንኙነት የሚገባውን ያህል ከምዕራፉ መግቢያ ላይ አብራርቻለሁ።

ምስጋና

የዚህን ድርሰት ረቂቁን እንደጨረስኩ የዘመኑ ሳይንስ ዕውቀት ላላቸው ለአቶ አምነ አስፋውና ለፕሮፌሰር ሀብተ ጊዮርጊስ ቸርነት አሳይቻቸው ሁለቱም ምሁራን ጠቃሚ ሐሳቦች አቅርበውልኛል፤ ሐሳቦቹን ከምስጋና ጋራ ተቀብዬ ድርሰቴን አሻሽየባቸዋለሁ። መጻሕፍቱን እንድመረምራቸው ለፈቀደልኝና ላቀረበልኝ ለቅዱስ ዮሐንስ ዩኒቨርሲቲ በተለያዩ ለማይክሮፌልሙ ክፍል (HMML, EMMML) ምስጋናዬን በድጋሚ አቀርባለሁ።

በመጀመሪያዎቹ ሁለት ምዕራፎች ውስጥ የጻፍኩትን መግለጫ በመከታተል ገጽ 143-144 ላይ ያለውን ለሒሳቡ አጭር ዘመናዊ መንገድ ያወጣለት፤ ሒሳቡን በኮምፒውተር አስገብቶ ከ1949 ዓ. ም. እስከ 2480 ዓ. ም. ላለው ዘመን የሚሆነውን የአንዱን ድፍን ዓውደ ቀመር (ከ1 እስከ 532 ዓመት) በዓላት መዋያና አጽዋማት መግቢያ በሠንጠረዥ ያዘጋጀው። ገጽ 178-225 ላይ ያለውን የዓመተ ምሕረትንና የዓመተ እግዚእን (A. D.) ግንኙነት የሚያሳየውን ሠንጠረዥ በኮምፒውተር እንዲያዘጋጅልኝ በጠየቅሁት መሠረት ያዘጋጀልኝ፤ መጽሐፉንም እኔ በምፈልገው መልክ የጎትመት ቅርጽ የሰጠው አቶ አምነ አስፋው ነው። በዚያ ላይ የተደጋገሙ እርማቶቹን በማስተካከልና ለመጽሐፍ መጠቁሚያ ሳዘጋጅ በገጽ 230-276 የሚገኙትን ሰዎች በመሰብሰብና የፊደል ተራቸውን በማስያዝ ጊዜውንና ችሎታውን ሳይቆጥብ አካፍሎኛል። አቶ አምነ ይኸንን ሁሉ ያደረገው እኔን ለመርዳት ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያ ቅርስ በኢትዮጵያውን ዘንድ እንዲስፋፋ ከፍ ያለ ፍላጎት ስላለው ጭምር ስለሆነ የሚቀርብለት ምስጋና ከኔ ብቻ አይሆንም።

የImage Makers ባለቤት አቶ ዓለሜ ታደሰ (የኢትዮጵያ ልጅ) ይህ ድርሰት ለጎትመት መድረሱን እንደሰማ ከዚያ ቀጥሎ ያለውን ብዙ ሥራ ለመከታተል ፈቃደኛ መሆኑን ስለነገረኝና ስለረዳኝ ተገቢውን ምስጋና አቀርብለታለሁ።

መጽሐፉን በኮምፒውተር የጻፈችልኝ ባለቤቴ ምሥራቅ አማረ ናት። እኅታችን ወይዘሮ ማርታ አማረ የጎትመት ስሕተት እንዳለበት ለማረም ረቂቁን ስላነበበችልኝ አመሰግናለሁ።

ጌታቸው ኃይለ
ቅዱስ ዮሐንስ ዩኒቨርሲቲ
ኮሌጅቪል (ሚኒሶታ)
ሐምሌ ፲፱፻፺፪ ዓ. ም.

ምዕራፍ ፩

መግቢያ

ዘመን በተለወጠ ቀጥር በኢትዮጵያውያን ማህል የሚነሳው ጥያቄ “ለውጡ በኛ በኢትዮጵያውያን ክርስቲያኖች በመስከረም 1 ቀን (ሴፕቴምበር 11/12) ሲሆን በምዕራባውያን ክርስቲያኖች በጃንዋሪ 1 ቀን (ፕሮ 9/10) የሚሆነው ለምንድነው?” የሚል ነው። የዘመን አቁጣጠር ልዩነት ያለው በኛና በምዕራባውያን መካከል ብቻ አይደለም። እንዲያውም ከሌሎች ጋራ ሲተያይ የኛ ልዩነት ኢምንት ነው። ይኸ የባህል (የትውፊት) ጉዳይ ስለሆነ ልዩ ልዩ ባህል ያላቸው ብዙዎች ሕዝቦች የየራሳቸው የዘመን አቁጣጠር መንገድ አላቸው። በመሠረቱ የባህል መለያየት ሊገርመን አይገባም።

በኛና በምዕራባውያን መካከል የዘመን ልዩነት መኖሩ የገረመን አቁጣጠሩን የመሠረትንበት የሁለታችንም ባህል (ክርስትና) አንድ ሆኖ ሳለ አቁጣጠራችን አንድ አለመሆኑ ነው። እኛ “ዓመተ ምሕረት” ስንል እነሱ “ዓመተ እግዚእ (Anno Domini) ይላሉ። ምስጢሩ አንድ ነው፤ “ዓመተ ምሕረት” (ዓ. ም.) ኢየሱስ ክርስቶስ በመወለዱ ለሰው ልጅ ምሕረት የሆነበት ዘመን (ወይም ኢየሱስ ክርስቶስ ከተወለደበት ጀምሮ ያለው ዘመን) ማለት ነው፤ “ዓመተ እግዚእ” (ዓ. እ.፤ A.D.) የጌታ(ችን) ዘመን (ወይም ኢየሱስ ክርስቶስ ከተወለደበት ጀምሮ ያለው ዘመን) ማለት ነው።

ታዲያ ምስጢሩ እንዲህ አንድ ከሆነ ለምን የተለያየ መንገድ አለን? መልሱ ተላል ነው፤ የዘመን አቁጣጠራችን የተመሠረተው በክርስትና ታሪክ ላይ ብቻ አይደለም። የዘመን ቁጠራ ዘዴ የታወቀውና ይሠራበት የነበረው ከዘመን ክርስትና በፊት ነው። ከምዕራባውያን ጋር የተለያየው የክርስትናን የዘመን አቁጣጠር ተቀብለን ቀድሞ እንሠራበት ከነበረው ከጥንቱ የዘመን አቁጣጠር ጋራ ስናያይዝ በተለያየ መንገድ ስለተጠቀምን ነው። መጀመሪያ በጠቅላላው ስለዘመን አቁጣጠር እንተርክና በኋላ የልዩነታችንን ጉዳይ እናመጣለን።

የዘመን አቁጣጠርን ዘዴ በኛ ሀገር ባሕረ ሐሳብ (“የሐሳብ”) ወይም፡ “የሒሳብ ባሕር” ይሉታል። መርሐ ዕውረም ይባላል፤ “የዕውር መመሪያ”፡ “ዕውርን የሚመራ” ማለት ነው። ለምን መርሐ ዕውር እንዳሉት አላውቅም፤ ዘዴውን እስከዚህ ድረስ አቃልለናዋል ማለታቸው ይሆናል። አንዳንድ ቦታ ሐሳብ ብርሃን፤ መጽሐፈ ሐሳብ የሚል ስም እንደተሰጠውም አይቻለሁ። ዘዴውን (ለሁለተኛ ወይም ለሶስተኛ ጊዜ) ያገኘነውና እኛ ያስፋፋነው በ13ኛ ምእት ዓመት የኖረ አቡ ሻክር የሚባል አንድ የግብፅ ዲያቆን በዐረብኛ ካቀነባበረው ባሕረ ሐሳብ ስለሆነ ራሱን አቁጣጠሩንም አቡሻክር (አቡሻክር) እንለዋለን። ድርሰትን በደራሲው መጥራት አዲስ ነገር አይደለም። የባሕረ ሐሳብ መምህር የሚያስተምረን ዘመን አቁጣጠርን መጀመሪያ ሙሴ፤ በኋላ ሐዋርያት፤ ከነሱ

ምስጋና

የዚህን ድርሰት ረቂቁን እንደጨረስኩ የዘመኑ ሳይንስ ዕውቀት ላላቸው ለአቶ አምነ አስፋውና ለፕሮፌሰር ሀብተ ጊዮርጊስ ቸርነት አሳይቻቸው ሁለቱም ምሁራን ጠቃሚ ሐሳቦች አቅርበውልኛል፤ ሐሳቦቹን ከምስጋና ጋራ ተቀብዬ ድርሰቴን አሻሽባቸዋለሁ። መጽሐፍቱን እንድመረምራቸው ለፈቀደልኝና ላቀረበልኝ ለቅዱስ ዮሐንስ ዩኒቨርሲቲ በተለየም ለማይክሮፌልሙ ክፍል (HMML, EMLL) ምስጋናዬን በድጋሚ አቀርባለሁ።

በመጀመሪያዎቹ ሁለት ምዕራፎች ውስጥ የጻፍኩትን መግለጫ በመከታተል ገጽ 143-144 ላይ ያለውን ለሒሳብ አጭር ዘመናዊ መንገድ ያወጣለት፡ ሐሳቡን በክምፒውተር አስገብቶ ከ1949 ዓ. ም. እስከ 2480 ዓ. ም. ላለው ዘመን የሚሆነውን የእንዱን ድፍን ዓውደ ቀመር (ከ1 እስከ 532 ዓመት) በዓላት መዋደና አጽዋማት መግቢያ በሠንጠረዥ ያዘጋጀው፡ ገጽ 178-225 ላይ ያለውን የዓመተ ምሕረትንና የዓመተ እግዚእን (A. D.) ግንኙነት የሚያሳየውን ሠንጠረዥ በክምፒውተር እንዲያዘጋጅልኝ በጠየቅሁት መሠረት ያዘጋጀልኝ፤ መጽሐፉንም እኔ በምፈልገው መልክ የጎትመት ቅርጽ የሰጠው አቶ አምነ አስፋው ነው። በዚያ ላይ የተደጋገሙ እርማቶቹን በማስተካከልና ለመጽሐፉ መጠቁሚያ ሳዘጋጅ በገጽ 230-276 የሚገኙትን ስሞች በመስብሰብና የፊደል ተራቸውን በማስያዝ ጊዜውንና ችሎታውን ሳይቆጥብ አካፍሎኛል። አቶ አምነ ይኸንን ሁሉ ያደረገው እኔን ለመርዳት ብቻ ሳይሆን የኢትዮጵያ ቅርስ በኢትዮጵያውን ዘንድ እንዲሰፋፋ ከፍ ያለ ፍላጎት ስላለው ጭምር ስለሆነ የሚቀርብለት ምስጋና ከኔ ብቻ አይሆንም።

የImage Makers ባለቤት አቶ ዓለሜ ታደሰ (የኢትዮጵያ ልጅ) ይህ ድርሰት ለጎትመት መድረሱን እንደሰማ ከዚያ ቀጥሎ ያለውን ብዙ ሥራ ለመከታተል ፈቃደኛ መሆኑን ስለነገረኝና ስለረዳኝ ተገቢውን ምስጋና አቀርብታለሁ።

መጽሐፉን በክምፒውተር የጻፈችልኝ ባለቤቴ ምሥራቅ አማረ ናት። እንታችን ወይዘሮ ማርታ አማረ የጎትመት ስሕተት እንዳለበት ለማረም ረቂቁን ስላነበበችልኝ አመሰግናለሁ።

ጌታቸው ኃይሌ
ቅዱስ ዮሐንስ ዩኒቨርሲቲ
ኮሌጅቪል (ሚኒሶታ)
ሐምሌ ፲፱፻፺፪ ዓ. ም.

ምዕራፍ ፩

መግቢያ

ዘመን በተለወጠ ቊጥር በኢትዮጵያውያን ማህል የሚነሳው ጥያቄ “ለውጡ በፍጥነት በኢትዮጵያውያን ክርስቲያኖች በመስከረም 1 ቀን (ሴፕቴምበር 11/12) ሲሆን በምዕራባውያን ክርስቲያኖች በጃንዋሪ 1 ቀን (ጥር 9/10) የሚሆነው ለምንድነው? የሚል ነው። የዘመን አቁጣጠር ልዩነት ያለው በኛና በምዕራባውያን መካከል ብቻ አይደለም። እንዲያውም ከሌሎች ጋራ ሲተያይ የኛ ልዩነት እምንት ነው። ይን የባህል (የትውፊት) ጉዳይ ስለሆነ ልዩ ልዩ ባህል ያላቸው ብዙዎች ሕዝቦች የየራሳቸው የዘመን አቁጣጠር መንገድ አላቸው። በመሠረቱ የባህል መለያየት ሊገርመን አይገባም።

በኛና በምዕራባውያን መካከል የዘመን ልዩነት መኖሩ የገረመን አቁጣጠሩን የመሠረትንበት የሁለታችንም ባህል (ክርስትና) አንድ ሆኖ ሳለ አቁጣጠራችን አንድ አለመሆኑ ነው። እኛ “ዓመተ ምሕረት” ስንል እነሱ “ዓመተ እግዚእ (Anno Domini)” ይላሉ። ምስጢሩ አንድ ነው፤ “ዓመተ ምሕረት” (ዓ. ም.) ኢየሱስ ክርስቶስ በመወለዱ ለሰው ልጅ ምሕረት የሆነበት ዘመን (ወይም ኢየሱስ ክርስቶስ ከተወለደበት ጀምሮ ያለው ዘመን) ማለት ነው፤ “ዓመተ እግዚእ” (ዓ. እ.; A.D.) የጌታ(ችን) ዘመን (ወይም ኢየሱስ ክርስቶስ ከተወለደበት ጀምሮ ያለው ዘመን) ማለት ነው።

ታዲያ ምስጢሩ እንዲህ አንድ ከሆነ ለምን የተለያየ መንገድ አለን? መልሱ ቀላል ነው፤ የዘመን አቁጣጠራችን የተመሠረተው በክርስትና ታሪክ ላይ ብቻ አይደለም። የዘመን ቁጠራ ዘዴ የታወቀውና ይሠራበት የነበረው ከዘመን ክርስትና በፊት ነው። ከምዕራባውያን ጋር የተለያየነው የክርስትናን የዘመን አቁጣጠር ተቀብለን ቀድሞ እንሠራበት ከነበረው ከጥንቱ የዘመን አቁጣጠር በተለያየ መንገድ ስለተጠቀምን ነው። መጀመሪያ በጠቅላላው ስለዘመን አቁጣጠር እንተርዝና በኋላ የልዩነታችንን ጉዳይ እናመጣለን።

የዘመን አቁጣጠርን ዘዴ በኛ ሀገር ባሕረ ሐሳብ (“የሐሳብ” ወይም፡ “የሒሳብ ባሕረ”) ይለታል። መርሐ ዕውርም ይባላል፡ “የዕውር መመሪያ”፤ “ዕውርን የሚመራ” ማለት ነው። ለምን መርሐ ዕውር እንዳሉት አላውቅም፤ ዘዴውን እስከዚህ ድረስ ኢቀልነዋል ማለታቸው ይሆናል። አንዳንድ ቦታ ሐሳብ ብርሃን፤ መጽሐፈ ሐሳብ የሚል ስም እንደተሰጠውም አይቻለሁ። ዘዴውን (ለሁለተኛ ወይም ለሶስተኛ ጊዜ) ያገኘነውና እኛ ያስፋፋነው በ13ኛ ምእት ዓመት የኖረ አቡ ሻክር የሚባል አንድ የግብፅ ጲዳቆን በሀረብኛ ካቀነባበረው ባሕረ ሐሳብ ስለሆነ ራሱን አቁጣጠሩንም አቡሻክር (አቡሻክር) እንለዋለን። ድርሰትን በደራሲው መጥራት አዲስ ነገር አይደለም። የባሕረ ሐሳብ መምህር የሚያስተምረን ዘመን አቁጣጠርን መጀመሪያ ሙሴ፤ በኋላ ሐዋርያት፤ ከነሱ

ቀጥሎ በ240 ዓ. ም. የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት ቅዱስ ድሜጥሮስ፡ በመጨረሻም አቡ ሻክር እንዳቀነባበሩት ነው። እኛ ኢትዮጵያውያን መቼ ወደኛ እንዳመጣነው በትክክል የሚታወቅ ነገር የለም። ግን መጀመሪያ ራሳችን የደረሰንበት የዘመን አቁጣጠር ሥርዓት እንደነበረን የሚያሳዩ አንዳንድ ምልክቶች አሉ። በዚያ ላይ የውጪውን ዕውቀት በተደጋጋሚ በተለያዩ ዘመን እንዳመጣነው አያጠራጥርም። አንደኛ፡ የስያሜ ጉዳይ (terminology) አለ። በግዕዙ የባሕረ ሐሳብ መጻሕፍት ውስጥ እንደሚታየው ለአንዱ ነገር (ሐሳብ)፡ ለራሱ ለትምህርቱ ሳይቀር፡ ብዙ የተለያዩ ስሞች ተሰጥተውት ይገኛል፤ ይህ ከሆነ ምንጩ የተለያዩ ለመሆኑ ክብደት ያለው ማስረጃ ነው። ሁለተኛ፡ ዲያቆን አቡ ሻክር የኖረው በዓሥራ ሶስተኛው ምእት ዓመት ውስጥ ሆኖ ሳለ “አቡሻክር” ብለን በስሙ በምንጠራው የግዕዝ መጽሐፍ ውስጥ ስለዘመን አቁጣጠር ችግር በዓሥራ ስድስተኛው ምእት ዓመት የነበረ ክርክር ይገኝበታል።

ዘመን እንዴት (ለምንስ) ይለካል?

እስካሁን እንደምናውቀው ዘመን መጀመሪያም መጨረሻም የለውም። ታዲያ መጀመሪያና መጨረሻ የሌለውን ነገር መለካት (መክንዳት) እና መቀጠር ይቻላልን? ከየት ጀምረን፡ እንደምንስ አድርገን፡ እንከንዳው? እንዴት እንቀጥረው? ዘመን ሳይቆጠር የነበሩ የመጀመሪያዎቹ ሰዎች ያጋጠማቸው ችግር ይኸ ነበር። ሕዝቦች በየመሰላቸው በተለያዩ መንገድ ሞክረውታል። የዘመን አቁጣጠር ባህል (ትውፊት) ነው የሚባለው ለዚህ ነው። የሞከሩትም በሁለት መንገድ ነው -- በሰው ሠራሽ ነገሮችና በተፈጥሮ ክሥተቶች እየተመሩ።

ዘመን መጀመሪያም መጨረሻም ባይኖረውም በዓለማችን ውስጥ ከተወሰነ ጊዜ በኋላ ተመልሰው የሚመጡና የተወሰነ ጊዜ ቆይተው የሚሄዱ ነገሮች ወይም የተፈጥሮ ክሥተቶች አሉ። መሬት ሲለካ ወንዞች፡ ተራራዎች የድምበር ምልክቶች እንደሚደረጉ እነዚህም የተፈጥሮ ክሥተቶች ዘመን ሲለካ የመነሻና የመድረሻ ምልክቶች ሊሆኑ ይችላሉ። እንዲያውም ዘመንን መለካትና መቀጠር ካስፈለገበት ምክንያቶች አንዱ የእነዚህ ክሥተቶች እየተመላለሱ መምጣት ነው። ምክንያቱም ክሥተቶቹ ምልክት ከመሆናቸው በላይ እየተመላለሱ እየመጡ ሕይወታችንን ይነኩብናል። ምልላሳቸው ከቀጥተው ጋር ውጪ ስለሆነ ተመልሰው የሚመጡበትን ጊዜ ማወቅና ሲመጡ እየጠበቁ መታዘዝ ወይም ተጽእኖዎቻቸውን ለማምለጥ ዘዴ መፈለግ አለብን። ሕይወታችንን የምንመራው እነሱ በሚያዙን መሠረት ነው፤ ሙሉ ነፃነት የለንም። ለምሳሌ በተወሰነ ጊዜ ቀኑ ይጀምራል፤ ይኸ አንድ ክሥተት ነው። ቀን ጀመረ ብለን ለሥራ እንጣደፋለን። በተወሰነ ጊዜ ቀኑ ያልቃል፤ ማለት፡ የተወሰነ ጊዜ ቆይቶ ይሄዳል፤ ይኸም አንድ ሌላ ክሥተት ነው። ሥራ እንድናቆም የቀኑ ማለቅ ያስገድደናል። እንደ ኢያሱ ፀሐይን አቁመን ቀኑን የማስረዘም አቅም የለንም። በተወሰነ ጊዜ ለተወሰነ ጊዜ እየሩ ይሞቃል -- ሌላ ክሥተት። እርሻ ለማረስ (ሰብል ለመሰብሰብ) እንጣደፋለን። በተወሰነ ጊዜ አየሩ ይቀዘቅዛል፤ ዝናም ይዘንማል። አየሩ

የሚቀዘቅዘው፡ ዝናም የሚዘንመው መቼ እንደሆነ አስቀድመን ማወቅ አለብን፤ እንደነበረ ሌልያስ፡ እንደ ደብረ ቢዘኑ አቡነ ዮሐንስ ሰማይን መለጎምና መክፈት አንችልም፤ ቀዝቃዛውን ዘመን በሕይወትና በጤና ለማለፍ፡ በዝናሙ ለመጠቀም ብዙ ዝግጅት ያስፈልገናል። አለዚያ በብርድም ሆነ በእህል እጦት እናልቃለን፤ ተዝናንተን ቁጭ ብለን ሁለተኛውን ዙር መጠበቅ አንችልም፤ አቅሙ የለንም።

መስከረም ጠብቶ ይላል ወታደር፤

ዘጠኝ ወር ቢጋ የት ሂዶ ነበር!

የሚለው ይተረትብናል።

እነዚህ በዓለማችን ውስጥ ያሉት ተመላሳሽ ክሥተቶች ጌቶቻችን (ተጽእኖ የሚያመጡብን) ከሆኑ እንድንታዘዛቸው ወይም እንድንቋቋማቸው እንማን እንደሆኑ በዝርዝር ማወቅ ግዴታችን ነው።

ተመላሳሾቹ ክሥተቶች (የተፈጥሮ ምልክቶች) በመከሠት ላይ የሚፈጁት ዘመን ወይም ጊዜ በግዕዝ ቋንቋ ዓውድ ይባላል፤ “ዓውድ” ማለት “ዙሪያ”፡ “ክብ”፡ “እንደቀለበት ዞሮ የሚገጥም ጊዜ” (cycle) ማለት ነው። በአማርኛም ዓውድማ (ውድማ) ማለት የመጣው ከዚህ ከግዕዝ ቃል ነው። ውድማው “ዓውድማ” (“ውድማ”) የተባለው መደብ በሚመስለው ክብ ቦታ ላይ ከብቶች አሂዶ የሚያሄዱት ተመላላሽው ስለሚዞሩበት ነው። ታቦት ሲነግሥ ካህናቱ ታቦቱን ተሸክመው ሕዝበ ክርስቲያኑ ወንዱ በዝማሬ፡ ሴቱ በእልልታ እያጀበ ቤተ ክርስቲያኑን ይሞራሉ። ይኸ ሥርዓት “ዑደት” ይባላል። “ዞሮ መምጣት” ማለት ነው። ዓውዶች (አዕዋድ) ይመላለሳሉ፤ ዞረው ይገጥማሉ ማለት ነው።

ከዘመን ቁጠራ ጥቅም ዋናው ታሪክን ለመመዝገብ ስለሆነ አባቶቻችን የውጪ ታሪክ ጸሐፊዎችን፡ በተለያም በ13ኛው ምእት ዓመት የኖሩትን አቡ ሻክርንና ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድን (ጄርጂስ ኢብን አል-ዓሚድን)፡ አርአያ በማድረግ የዓለምንና የኢትዮጵያን ነገሥታት ታሪክ በባሕረ ሐሳብ መጻሕፍታቸው ይመዘግባሉ። የኔ ድርሰት ያንን በሞላ እንዳለ አያንጸባርቅም። ግን በአጋጣሚው በመጠቀም (ወዲያውም ባህሉን ማክበር ይሆናል) በማስታወሻ ሊያዙ የሚገባቸውን ድርጊቶች፡ በተለያም የነገሥታቱን ስምና የገዙበትን ዘመን፡ በገጽ 229-276 ላይ ይዞ ይገኛል።

ሁለተኛ፡ የባሕረ ሐሳብ ሊቃውንት የዘመን መለዋወጥ ከከዋክብት (በተለያም ከጥላኦቶቹ) ሂደት ጋር የተያያዘ መሆኑን እንደደረሱበት ግልጽ ነው። ግን መምህራኑ ከዚህ አልፈው በተፈጥሮ ክሥተቶቹ ሁሉ አንዳንድ ከክብ እያሰለጠኑባቸው -- ነፋሱን፡ ድርሱን፡ ትንፈርን የሚያመጡ ከዋክብት መሆናቸውን ያመለክታሉ። የኔ ድርሰት በዚህ ረገድ ለምሳሌ ያህል አንዳንድ ነገሮችን ያነግላል እንጂ መላውን የሥነ ከዋክብት ዕውቀት አልያዘም።

ሶስተኛ፡ ዓለም የምታልፍበት ዘመን በቅዱሳት መጻሕፍት ውስጥ በምልክት የተጻፈ መሆኑን ብዙ ሰዎች ስለሚያምኑበት የባሕረ ሐሳብ ትምህርት ያከብቱ ሊቃውንት ምልክቱን ተርጉመው፡ ምስጢሩን ፈትተው ያንን ዘመን ለማወቅ ብዙ ጥረዋል። ታሪካችንን ስናነብ ዘመኑን በመቅነው ያሉም እንደነበሩ እንረዳለን። ከነዚህ

ውስጥ አንዱ ንጉሥ ዘርአ ያዕቆብና ባካባቢው የሰበሰባቸው ካህናትና ደብተራዎች ነበሩ። ንጉሡ ካንድ ቦታ ላይ ከዚህ ቦታች ያለውን ማስታወሻ ትቆልናል፡

እምቀዳሚ ዓመተ መንግሥቱ ለገብረ መስቀል እስከ ተፍጻሜ(ተ) ፲፫ ቀመር ፎፂ፱ ዓመት። ወዘተርፈ እምእሉ ፹፱ ዓመት ወኮነ ኩሉ ፎፂ ዓመት። ዝውእቱ ዘተምህርን እምአበዊን ቀደምት፤ ወእምድጎረዝ እግዚአብሔር የእምር፤ ሎቱ ስብሐት ለዓለም፤ አሜን።

ከገብረ መስቀል የግዛት ዘመን መጀመሪያ አንሥቶ 13ተኛው (ዓውደ) ቀመር እስኪያልቅ ድረስ (ያለው ጊዜ) 532 ዓመት ነው። ከዚያ (ሰባተኛው ሺህ ሊያልቅ) የሚቀረው 84 ዓመት ነው። ሲደመር 7000 ዓመት ይሆናል። ከቀደምት አባቶቻችን የተማርነው ይኸንን ነው። ከዚያ በኋላ (የሚሆነውን) እግዚአብሔር ያውቃል፤ ምስጋና ለዘላለም ለሱ ይሁን፤ አሜን።

ከሌላ ቦታ ደግሞ ንጉሡ እንዲህ ይላል፡-

ወፍጻሚሆንሰ ለ፲ወ፣ አቅማር በ፳፻ወ፱፻፲ወ፤ ይከውን። ወይተርፍ ፹ወ፱ ዓመት ለፍጻሜ ሱባፄ ዕለታቲሁ ለእግዚአብሔር ዘውእቶን ፎፂ ዓመታት። እስመ ሰቡዐ መዋዕለ ወሀበ እግዚአብሔር ለእኛ ለመሕያው ምስፍና በዲበ ምድር። እስመ ፲፫ ዓመት አሐቲ ዕለት ቡነበ እግዚአብሔር። ወበእንተዝ ይቤሉ ለአዳም አመ ዕለት ትበልዕ እምኔሁ ሞተ ትመውት። ወሶበ ዐለወ ትእዛዞ በጽሐ ስልጣን ሞት ላዕሌሁ። በ፱፻፱። ወፎ ዓ. ም. ሐጸ እምዕለተ እግዚአብሔር በከመ ጽሑፍ ዘይብል እስመ ፲፫ ዓመት በቅድሚክ ከመ ዕለት እንተ ትማልም ኅለፈት።

የ13ቱ ዓውደ ቀመሮች መጨረሻ በ6916 (ዓመተ ዓለም) ይሆናል። የእግዚአብሔር የዕለቶቹ ሱባፄ፤ ማለት 7000 ዓመቶች፤ ሊያልቁ 84 ዓመት ይቀራል። ምክንያቱም እግዚአብሔር ለሰው ልጅ በምድር ላይ እንዲሰለጥንበት የሰጠው ሰባት ዘመን (ዕለት) ነውና። ምክንያቱም 1000 ዓመት በእግዚአብሔር ዘንድ አንዲት ቀን ነች። በዚህ ምክንያት አዳምን “(ከዛኗ) የበላህነት ዕለት ሞትን ትሞታለህ” ብሎት ነበረ። የእግዚአብሔርን ትእዛዝ በጣሰ ጊዜ የሞት ስልጣን የ930 (ዓመት ሲሆነው) ደረሰበት። “1000 ዓመት በእንተ ፊት ትናንት እንዳለፈች ዕለት ነው” የሚል እንደተጻፈው ከእግዚአብሔር 1 ዕለት ላይ 70 ዓመት ጉድሎታል።

እንግዲህ አንዱ የተጠረጠረው የምጽአት ዘመን በየባሕረ ሐሳብ መጻሕፍት ጎልቶ የሚታየው ስምንተኛው ሺህ ነበረ። ዓለም የተፈጠረው ከክርስቶስ ልደት በፊት በ5500 ዓመት ነው ተብሎ ስለሚታመን ስምንተኛው ሺህ የጀመረው ሰባተኛው ሺህ በጳጉሜን 6 ቀን፤ 1500 ዓ. ም. አልቆ መስከረም 1 ቀን፤ 1501 ዓ. ም. (መስከረም 1 ቀን፤ 7001 ዓ. ዓ.) ሲጀምር ነበረ። እኔ ዘርአ ያዕቆብ በጳጉሜን 3 ቀን፤ 1460 ዓ. ም. (6960 ዓ. ዓ.) ስለሞተ የፈራው አልደረሰበትም። በ1500 ዓ. ም. በጳጉሜን ወር ሕዝብ ክርስቲያኑ የነበረበትን ፍርሃት ያነበበ ሰው በዚያ ዘመን ስላልተወለደ ወይም ቀደም ብሎ ሞቱም እንደሆነ ቀደም ብሎ ስለሞተ አምላኩን ያመሰግናል። በሕይወት ያነበሩት ሁሉ በአንድ ጊዜ አለቅን ያሉ ይመስላል። በዚያን ዘመን ኢትዮጵያን ይገዛ የነበረው ንጉሥ እኔ ናእድ በክረምት ወራት ወደዘመቻ ሲሄድ አንከበር አጠገብ አይራራ የምትባል ወንዝ ሞልታ ነሐሴ 7 ቀን 1500 ዓ. ም. ውሐዋ ስለወሰደው አምላክ ስምንተኛውን ሺህ (1501ን) እንዳያይ መማሩ ነው ተብሎ ተጽፎለታል።

ስምንተኛውን ሺህ በድፍኑ ይፈራታል እንጂ ሲገባ ምን እንደሚሆን ለሊቃውንቱም ቢሆን በትክክል ግልጽ አልሆነላቸውም። ዘርአ ያዕቆብም “ከዚያ በኋላ (የሚሆነውን) እግዚአብሔር ያውቃል” እንዳለ አይተናል። ግን እሱም ሆነ ሌሎቹ በዚህ አላቆሙም። አንዳንዶቹ ክርስቶስ (እውነተኛው መሲሕ) ሁለተኛ መጥቶ ከጎሩያኑ (ከጻድቃኑ) ጋራ አንድ ሺህ ዓመት ይነግሣል ሲሉ ሌሎቹ ደግሞ መጀመሪያ ሐሳዊ መሲሕ (ውሸተኛው መሲሕ) ይገኝና አንድ ሺህ ዓመት ይነግሣል ይላሉ። ስምንተኛው ሺህ የክርስቶስና የጎሩያኑ የግዛት ዘመን ይሆናል የሚሉ ዘመኑን “ምሳሕ በደብረ ጽዮን” በጽዮን ተራራ ላይ የሲሳይ ዘመን ይሉታል። ኢትዮጵያ ውስጥ የተደረሱት ፍክራ ኢየሱስ፤ ራእያ ባርኽ፤ ትንቢተ ዕዝራ በዚሁ ሐሳብ ላይ የተመሠረተ ናቸው። መነሻቸው (ጥንቱ) ከላይ ስሙን የጠቀስኩት ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ (ጂርጂስ ኢብን አል-ዓሚድ) የሚባለው ክርስቲያን ግብፃዊ የደረሰው የታሪክ መጽሐፍ፤ የዮሐንስ ራእይ (በተለይ ምዕራፍ 14)፤ ተአምረ ኢየሱስ እና መጽሐፈ ዚጻን ናቸው። ግን ጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ የጻፈውን በጥሞና ለተመለከተው እንደዚህ እንዳላለ ይጠረጥራል። እሱ ያለው እንደዚህ ነው፡-

ሠራዕያነ ሕግስ ይቤሉ ከመ ጎልቄ ዓመታት ኮነ እምጥንቱ እስከ ተፍጻሜቱ ፎ ምእት ዓመት። ባሕቱ አልቦ ዘየአምሮ ለዘንቱ ለመጻሕፍቲሆሙ።

ሕግ አውጪዎች (“የሃይማኖት አስተማሪዎች” ማለት ነው) የሃሳቦች ቍጥር ከመጀመሪያው እስከ መጨረሻው ሰባት ሺሕ ዓመት ነው ይላሉ። ግን ከመጽሐፎቻቸው መካከል የትኛውም ይኸንን (ነገር) አያመለክትም።

እኔ ዘርአ ያዕቆብ ይኸንን የ“ምሳሕ በደብረ ጽዮን” ትርጉም እንደትልቅ ሃይማኖት ቁጥሮት የተለየ አስተያየት የሚሰጠውን ሁሉ በንጉሣዊ ሥልጣን ይገሥባው ነበረ።

ስምንተኛው ሺህ ጊዜውን ጠብቆ ገባ፤ ምንም የተለየ አዲስ ነገር ሳይከሰት ሕይወት ቀጠለች። የሰው አእምሮ ግን የምስጢር ተገዢ በመሆኑ አስተያየቱን አልለወጠም። ረኅብ፣ ተስቦ፣ ጦርነት፣ ሽብር በተነሣ ቍጥር፣ መሬት በተንቀጠቀጠ፣ የፀሐይን ብርሃን የጨረቃ ጥላ፣ የጨረቃን ብርሃን የምድር ጥላ፣ በጋረደብን ቍጥር፣ እነዚህ የተፈጥሮ መቅሠፍቶችና “አስፈሪ” የሰማይ ምልክቶች በሌላው ሺህ ዘመን ያልደረሱ ይመስል “በስምንተኛው ሺህ ይደርሳል የተባለው ነው” የሚል ትርጓሜ የሚሰጡ ጥቂቶች አይደሉም። በሕዝቡም ዘንድ “ወይ ስምንተኛው ሺ!” ሲባል እንሰማለን። ግን እነዚህ የሰማይ ምልክቶች የዓለም ፍጻሜ ነጋሪት ባይሆኑም፣ ገዢዎቻችንን በማስደንገጥ የወውቆ አጥፊ ፍርዳቸውን እንዲለውጡ ያደረጉበት ጊዜ ነበረ።

የምስጢር ተገዥነቱ ይቀጥላል፤ ካባቱ መጻሕፍት አንዱ እስከ 1950 ዓ. ም. ድረስ ባሉት ዓመታት ውስጥ የበዓላቱንና የአጽዋማቱን ዕለታት እንደሚያሳይ አስታውሳለሁ። አባቴ እንደነገረኝ እስከ 1950 ዓ. ም. ባለው ዘመን ውስጥ የበዓላቱንና የአጽዋማቱን ዕለታት ያወጣልን መንፈስ ቅዱስ ገልጾለት የእስክንድርያው ሊቀ ጳጳሳት ቅዱስ ድሜጥሮስ ነው። (የባሕረ ሐሳብ ምንጮች እንደሚሉት ድሜጥሮስ በዓላቱን ያወጣው እሱ ሊቀ ጳጳሳት ከሆነበት ከ26ተኛው ዓመት፣ ማለትም፣ ከ240 ዓ. ም. ጀምሮ ነው) ታዲያ 1950 ዓ. ም. ላይ ሲደርስ ያቆመው ለምንድነው? ብዬ አባቴን ብጠይቀው ያገኘሁት መልስ “መንፈስ ቅዱስ ከዚያ ማለፍ አያስፈልግም ብሎታል” የሚል ነበረ። ካገኘሁት መልስ የተረዳሁት 1950 ዓ. ም. የዓለም ማለቂያ (ምጽአት) መሆኑን ነበረ። አሁን ሳስታውስው በ1950 ዓ. ም. ለምን እንዳልፈራሁ አላውቅም። ምናልባት በዚያን ጊዜ አገር ውስጥ ስላልነበርኩ ዘመኑ ልብ ሳልለው አልፎ ይሆናል።

አሁን ደግሞ የምዕራባውያን 2000 ዓ. እ. ሲገባ ስንት ሰው እንደተርበደበደ ስምተናል፤ ግን አሁንም ምንም አንዳችም ያልተለመደ ልዩ ክሥተት አልታየም፤ ይኸም ሆኖ ምስጢሩ ይቀጥላል። የባሕረ ሐሳብ መጻሕፍት የሚጀምሩት “ንቀድም በረድኤተ እግዚአብሔር ዜና አርእስተ ሐሳብ ዘእምፍጥረት ዓለም እስከ ተፍጻሜተ ዓለም” (በእግዚአብሔር ርዳታ የዓለምን ፍጥረት የባሕረ ሐሳብን አርእስት ትችት እስከ ዓለም መጨረሻ ድረስ እናቀርባለን) ብለው ነው። የኔም ድርሰት በረድኤተ እግዚአብሔር የተዘጋጀው አበው በዓላቱ የሚውሉበትን፣ አጽዋማቱ የሚጀምሩበትን ዕለት ሲያወጡ የሚጠቀሙበትን ዘዴ ለመጠቀም ቢሆንም ምጽአት (የዓለም መጨረሻ) የሚሆንበትን ጊዜ ለማወቅ እንዴት እንደሚጠቀሙም ያሳያል።

አዕዋድ

አዕዋድ (ዓውዶች) ይፈጸማሉ እንጂ ማለቂያ የላቸውም። አንድ ዓውድ ሲፈጸም እሱን ጥሎ እሱን የሚመስል ሌላ ዓውድ ይተካበታል። አንድ ቀን ሲፈጸም ሌላ ቀን ይተካበታል፤ አንድ ሳምንት ሲፈጸም ሌላ ሳምንት ይተካበታል፤ አንድ ዓመት ሲፈጸም ሌላ ዓመት ይተካበታል።

የባሕረ ሐሳብ መምህር የሚያስተምረን ዋና ዋናዎቹ የዘመን ዓውዶች (አዕዋድ) ከዚህ በታች ተተችተዋል።

1. ዓውደ ዕለት

በአንድ ዕለት ውስጥ አንድ የተወሰነ የቀን ጊዜና አንድ የተወሰነ የሌሊት ጊዜ አሉ፤ እነዚህ ጊዜዎች እየተመላለሱ ይመጣሉ። ዕድታቸው አንድ ዕለት ይባላል። ዕለትን መለካት አለብን። ግን እንዴት አድርገን እንለካው? ርቀን ሳንሄድ መጀመሪያ ቋንቋችንን እናስተካክል፤ የቀንና የሌሊት ምልልሳቸው ከብርሃንና ከጨለማ ጋራ የተያያዙ ስለሆነ አባቶች “ብርሃን ያለበትን (ፀሐይ የምትታይበትን) የዕለት ክፍል ቀን እንበለው። ብርሃን የሌለበትን (ፀሐይ የማትታይበትን) የዕለት ክፍል ሌሊት እንበለው” አሉ።

በ“ዕለት” እና በ“ቀን” መካከል ያለውን ልዩነት ልብ እንበል። “ዕለት” የምንለው ቀንና ሌሊቱን (24ቱን ሰዓት) ነው። “ቀን” የምንለው ግን ቀኑን (ብርሃን ያለበትን ጊዜ) ብቻ ነው። ቀኑን በግዕዝ “መዓልት” ይሉታል፤ ወዓለ “ዋለ” ከሚለው ግሥ የተወለደ ቃል ነው። በአማርኛም “የት ወለደ መጣህ?” ማለት “ቀኑን የት አሳልፈህ መጣህ?” ማለት ነው። ከአቡጊዳ የተተረጎመው መጽሐፍ ስለዚህ ጉዳይ ሲተች “ዕለት” የሚያመለክተው ቀንና ሌሊቱን ቢሆንም አንዳንድ ጊዜ ቀኑንም ያመለክታል ይልቅ ቀንና ሌሊቱን በአንድ ቃል ለመግለጽ ከ“ዕለት” ይልቅ “ዮም” [= ዛሬ] የሚለው ቃል እንደሚሻል ይጠቁማል። “ዛሬ” የምንለው ቀኑንና ሌሊቱን የሚያጠቃልለውን ጊዜ ነው። አንድ ዕለት (ዮም) የሚጀምረው መቼ ነው? ጠዋት ወይስ ከእኩል ሌሊት በኋላ? እኛ ጠዋት እንላለን፤ ምዕራባውያን ከእኩል ሌሊት በኋላ ይላሉ፤ የባህል ጉዳይ ነው። “ቀን” እና “ዕለት” ሌላም አገልግሎት አላቸው። “ቀን” የወሩን (date)፣ “ዕለት” የሳምንቱን (day) ቀን ይለዩልናል። ለምሳሌ “ቀኑ መስከረም 25 ቀን፣ ዕለቱ ነውስ” እንላለን። “ቀኑ ስንት ነው?” እና “ዕለቱ ምንድነው?” መልሳቸው የተለያዩ ነው። በልማድ ግን እነዚህ ልዩነቶች ተደባልቀዋል።

ወደ ተነሣንበት እንመለስና፤ የቀኑና የሌሊቱ (በመጀመሪያው ትርጉማቸው) ርዝመታቸው ምን ያህል ነው? ሁለተኛስ እኩል ነው፤ ወይስ አይደለም? ይኸንንም ለማወቅ ፈለጉ። ግን በምን ይለኳቸው? ከፈጠሩት ብዙ የመለኪያ ዘዴዎች አንዱን እንመልከትና እናድንቅላቸው።

ዕለት ሲለካ

ርዝመታቸው እኩል የሆኑ ሁለት ሻማዎች ሠሩና ልክ ፀሐይ ስትወጣ (ቀኑ ሲጀምር ማለት ነው) እንዱን ሻማ አበሩት። ልክ ፀሐይ ስትገባ (ቀኑ ሲያልቅና ሌሊቱ ሲጀምር ማለት ነው) እሱን አጠፋና ሌላውን (ሁለተኛውን) ሻማ አበሩት። ዉት ፀሐይ እንደገና ስትወጣ (ሌሊቱ አልቆ ሌላ አዲስ ቀን ሲጀመር ሲል ማለት ነው) ሻማውን አጠፋት። አሁን እንግዲህ ከየሻማዎቹ (ከሁለቱ ሻማዎች) ላይ ምን ምን ያህል እንደተቃጠለላቸው

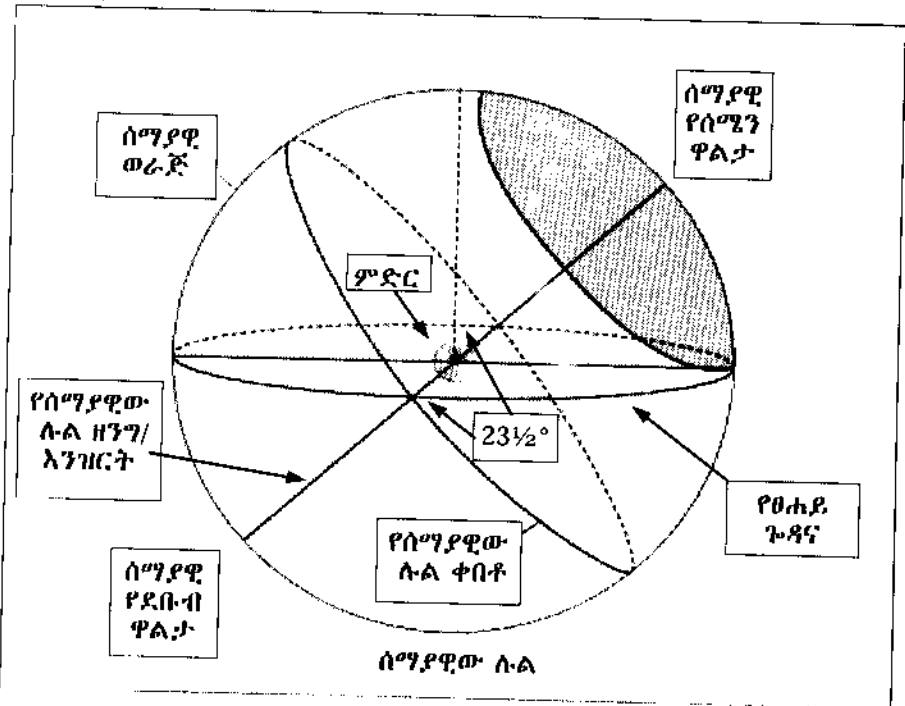
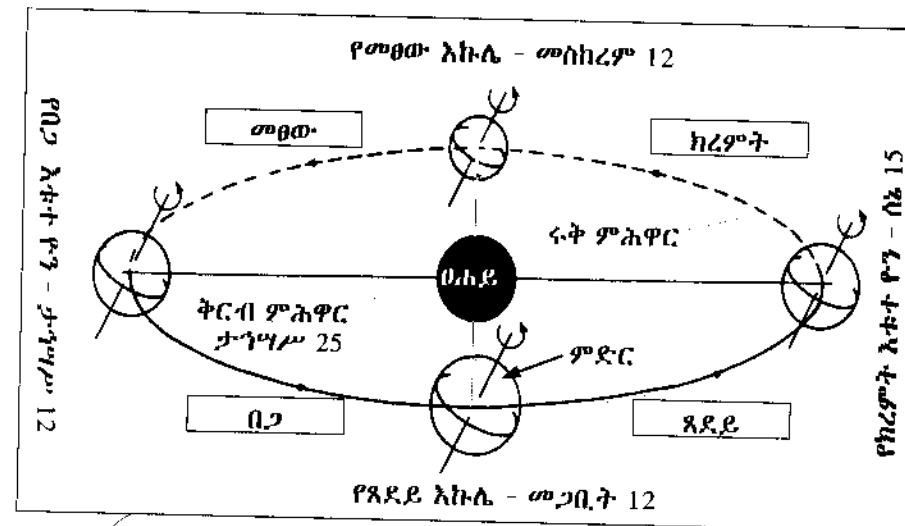
ሲያስተያዩት ከሁለቱም ሻማዎች (ከቀኑ ሻማና ከሌሊቱ ሻማ) ላይ የተቃጠለው አኩል አልሆነም አለ (ያልተቃጠለውን በማየት የተቃጠለውን መገመት ይቻላል)። ከአንዱ ላይ ይችን ታክል ሻማ ሲተርፍ ከሌላው ላይ ረዘም ያለ ሻማ ይቀራል።

ሁለት ሁለት ሻማ እያመጡ መከራቸውን ሳያቋርጡ በየዕለቱ ቀጠሉ። የሚገርመው በየዕለቱ ከእሳት የሚተርፈው ሻማ በመጠኑም ቢሆን ያንዱ የባሰውን ይረዝማል፤ የሌላው የባሰውን ያጥራል። ዝም ብለው መከራቸውን ሲቀጥሉ አንድ ዕለት ያም መርዘሙን ይኸም ማጠሩን አቆሙ። ማለት፡ ላንድ ዕለትም ቢሆን፤ ይኸም በትናንቱ ርዝመቱ፤ ያም በትናንቱ እጥረቱ ረጋ። ይኸ በሆነ በማግስቱ መከራቸውን ሲቀጥሉ ያ እንደለመደው ያጥራል ብለው የጠበቁት መርዘም፤ ይረዝማል ብለው የጠበቁት ማጠር ጀመረ። መከራቸውን ዝም ብለው ሲቀጥሉ አንድ ዕለት ከሁለቱም ሻማዎች ላይ እኩል ተቃጥሎላቸው አገኙ። በዚያ ዕለት ቀኑና ሌሊቱ እኩል ነበሩ ማለት ነው።

ጉርጆቹን (ሳይቃጠሉ የተረፉትን) ሻማዎች የተቃጠሉበትን ቀን የሚያስታውስ ምልክት እያደረጉባቸው ከትተዋቸው ፍሮ ሰብስበው ቢቁጥሯቸው ቀኑና ሌሊቱ እኩል የሚሆኑት በየ182 ዕለት (ተኩል) መሆኑን ዐወቁት። ይኸውም አንድ ጊዜ የሙቀት ወራት ከመጀመሩ አስቀድሞ በጸደይ (spring)፤ አንድ ጊዜ ደግሞ የቅዝቃዜው ወራት ከመጀመሩ አስቀድሞ በመፀው (autumn) ነው። ለምን እንዲህ ሆነ? ከሁለቱ ዓይነት የመሬት ጉዞ (ዙሪት) ጋር የተያያዘ ነው።

(1) (የቀድሞ ሰዎች ልብ ባይሉትም) መሬት እንደ እንዝርት ትዞራለች፤ (ትሽከረከራለች)። መሬት ትልቅ ስለሆነች ያንን (በራሷ ላይ) የምትዞረውን ዙሪት ለመግጠም አንድ ዕለት (አንድ ቀንና አንድ ሌሊት) ይፈጅባታል። ይህ አንዱ ዙሪቷ ነው። “ዕለታዊ ዙሪት” ልንለው እንችላለን። (2) መሬት እንደ እንዝርት የምትሽከረከረው ፀሐይን በሩቁ ሆና እየዞረችት ነው። ፀሐይን ስትዞር ዙሪቱን ከጀመረችበት ለመድረስ (ዞራ ለመግጠም) አንድ ዓመት ይፈጅባታል። ይኸንኛውን ዙሪት “ዓመታዊ ዙሪት” ልንለው እንችላለን። ከዚህ መሬት የቁመቸው ወደ አንድ በኩል ዘምበል ብላ ስለሆነ በየ182 ዕለት (ተኩል) ብቻ የቀኑና የሌሊቱ ጊዜ እኩል ይሆናል። ማለት፤ ትሽከረከራለች፤ ከዘንባላንቷ የተነሣ እግረ መንገዷንም እንዴ (180 ዕለት ተኩል ሙሉ) ወደላይ በኋላ ደግሞ (182 ዕለት ተኩል ሙሉ) ወደታች የምትንቋቀቅ ትመሰላለች።

መሬት እንዲህ “ስትቀብጥ” ፀሐይ ባንድ ቦታ ቆማ (ከተፈጠረችበት ቀን ጀምሮ ብዙ ሳትነቃነቅ) ትታዘባታለች። (ዳዊት “ወአጽንአ ለምድር ከመ ኢታንቀልቅል”፤ “መሬትን እንዳትነቃነቅ አጠነከራት” ያለው “ስትዞር እኛን የተሽከመችንን አታንገጫግጫንም” ማለቱ ይመስላል።) መሬት ፀሐይን ስትዞር በየ182 ዕለት (ተኩል) ፀሐይ አንድ ጊዜ (አንድ ዕለት) ብቻ መሬትን ከማህል ወገሷ ላይ ታገኛታለች፤ (በአንድ ዓመት ውስጥ ሁለት ጊዜ፤ ወይም ሁለት ዕለት ማለት ነው።) በዚያን ጊዜ ፀሐይና የመሬት እምብርት ፊት ለፊት ይተያያሉ ማለቱ ነው። በዚያ ፀሐይ የመሬትን ማህል ቀበቶ (ኢኳቶርን) ፊት ለፊት በየምታገኝባቸው ሁለት ዕለቶች የሌሊቱ

ርዝመትና የቀኑ ርዝመት እኩል ይሆናሉ። ሁለቱን ዕለቶች “እኩል” (equinox) እንባላቸው -- የጸደይ እኩልና የመፀው እኩል (vernal equinox and autumnal equinox)።

የቀድሞ ሰዎች ሰማይ ክብ ሆኖ በምድር ዙሪያ የሚሸከረከር ይመስላቸው ነበረ። ፀሐይና ጨረቃ እንደ ኮከቦች በክቡ ሰማይ የተሰኩ ሳይሆኑ በየግላቸው በምድር የሚዞሩ ይመስላቸው ነበረ። ሰማይ በምድር ሲዞር የሚሸከረከርበት ሰማያዊ ቀበቶ (celestial equator) እና የሚሸከረከርበት ሰማያዊ ዋልቶች (celestial poles) አሉት። እነዚህንም ዋልቶች ሰማያዊ የሰሜን ዋልታ (celestial north pole) እና ሰማያዊ የደቡብ ዋልታ (celestial south pole) ይሏቸዋል።

ፀሐይ ምድርን ትዞራታለች ብለው ሲገምቱ መንገዷን የፀሐይ ጉዳና (ecliptic) ብለውታል። በኋላ የመጡ ተመራማሪዎች የምትዞረው ምድር እንጂ ፀሐይ እንዳይደለች ሲረዱ ያንን የፀሐይ ጉዳና የምድር መንገድ ፈር (Earth's orbital) አሉት። የጸደይና የመፀው እኩል ዕለት የሚውሉት መሬት ፈረን (ecliptic) ይዞ በምታዘግምበት ጊዜ ሰማያዊ ቀበቶን ስታልፈው (ስታቋርጠው) ነው። የምድር መንገድ ፈር (Earth's orbital) ከሰማያዊ ቀበቶ ጋራ ሲነጻጸር በ23.5 ዲግሪ ይጋድሳል። ሁለቱ አንዴ የመፀውንና አንዴ የጸደይን እኩል ለማስገኘት በዓመት ሁለት ጊዜ ይተሳለፋሉ።

መጽሐፈ ሄኖክ

በባቡር ተሳፍሮ የሚጓዝ ሰው በመስኮት አርቆ ቢያይ ባቡሩ ባንድ ቦታ ቆሞ ቤቱ፣ ዛፋ፣ ተራራው ከብቱ ሁሉ አያለፈው የሚሄድ ይመስለዋል። ሄኖክም እንደሁላችንም በመሬት ተሳፍሮ (መሬትን እየጋለበ) ሲጓዝ ፀሐይ “ስትወጣና ስትገባ” አይቶ እውነትም ከምሥራቅ ተነሥታ ወደ ምዕራብ የምትጓዝ መስሎት ነበረ። እኛም እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ እምነታችን ይኸው ነበረ። “መሬት መጣች” ወይም “ሄደች” በማለት ፈንታ “ፀሐይ ወጣች”፣ “ፀሐይ ገባች” እንል ነበረ። አሁንም እንላለን።

ለሄኖክ የመሰለው ይኸ ብቻ አይደለም፤ መሬት ፀሐይን ለመዞር ስትገሠግሥ ማህል ቀበቶዋ ወደላይ ሲሆን ፀሐይ ወደታች እየወረደች ከወደታች የምትወጣ፣ ወደታች ሲሆን ፀሐይ ወደላይ እየሄደች ከዚያ የምትወጣ ስለመሰለው የተደረደረ። በምሥራቅ በኩል ስድስት መውጫ መስኮቶች (መሳክው) በምዕራብ በኩል ስድስት መግቢያ መስኮቶች እና ደጃፎች (ነዋሳው) አሏት፤ ቀኑና ሌሊቱ የሚረዝመውና የሚያጥረው በሩቁና በቅርቡ መስኮት በምትወጣበት ጊዜ ነው አለ (መጽሐፈ ሄኖክ ምዕ. 21)። በሊቃውንቱ አተረጓጎም በየመስኮቱ ሁለት ሁለት ወር ትወጣበታለች/ ትገባበታለች። በመጀመሪያው መስኮት በጥርና በታገሣሥ። በሁለተኛው መስኮት በየካቲትና በኅዳር። በሶስተኛው መስኮት በመጋቢትና በጥቅምት። በአራተኛው መስኮት በሚያዝያና በመስከረም። በአምስተኛው መስኮት በግንቦትና በነሐሴ። በስድስተኛው መስኮት በሰኔና በሐምሌ። ጨረቃ ግን ስድስቱንም በአንድ ወር ውስጥ ትመላለስባቸዋለች።

ከሄኖክ አስቀድሞ የነበረው (ጭቅጭቅ ላለማንነት “ከሱ በኋላ የነበረው” ማለቱ ይቻላል) “አባታችን” አብርሃም መመራመሩን ጀመር አድርጎ የሰማይ ላይ ብርሃናትንና የተፈጥሮ ክሥተቶችን መመራመር እንደነበረበት ጭጠራ ኅጢአት መስሎት ለእግዚአብሔር ይቅርታ ከማቅረብ ጋር እርግፍ አድርጎ ተወው (መጽሐፈ ኩፋሌ ምዕ. 12)።

ጊዜ በሰዓት ሲመጠን

የሌሊቱና የቀኑ ርዝመቶች እኩል ሊሆኑም ሳይሆኑም ይችላሉ፤ ግን ሁለቱ ርዝመቶች ሲደባለቁ ዕለቱ ምን ያህል ነው? እሱን ማወቅ ይቻላል፤ ዘዴው መለኪያ መፈለግ ብቻ ነው። ሁለት እኩል ሻማዎች አዘጋጅቶ ቀንና ሌሊት ሲለኩ የተቃጠላቸውን የሚያህለውን ክፍል ወስዶ የፈለጉትን ያህል (ካሥርም ሆነ ከሃያ ወይም ዛሬ እንደሚደረገው ከሃያ አራት ቦታ) እኩል መክተፍ ነው። እውነትም የጥንት ሰዎች ከተለያዩ ቦታ ከፋፍለውታል። ግን የማታ ማታ ከ24 ቦታ የከፋፈሉ ረትተው አሁን የያዝነው የነሱን አከፋፈል ነው። እነዚህ ሰዎች ዕለቱን እኩል ከ24 ቦታ ከተፋና አንዱን “ከትፎ” “አንድ ሰዓት” አሏት፤ አንድ ዕለት 24 ሰዓት አለው አሉ። በጠቅላላ አንጋገር ሌሊቱ 12 ሰዓት ቀኑ 12 ሰዓት ነው ማለት ይቻላል ነበረ። ነገር ግን ይኸ የሚሆነው በዓመት ውስጥ ሁለት ዕለት ብቻ ነው -- የመፀው እኩል ዕለት እና የጸደይ እኩል ዕለት ብቻ። በሌላው ጊዜ ቀኑ ረዝሞ ሌሊቱ ያጥራል፤ ወይም ቀኑ አጥሮ ሌሊቱ ይረዝማል። ይኸ በግልጽ የሚታየው እንደኢትዮጵያ ለኢኳተሩ ቅርብ በሆኑት አገሮች ሳይሆን በሰሜንና በደቡብ ባሉ አገሮች ነው። ስዊድን አንድ ድፍን ዓመት የኖሩ ኢትዮጵያውያን ያይን ምስክሮች ናቸው።

በኢትዮጵያ ግን የቀኑና የሌሊቱ ርዝመት ከወር ወደወር ብዙ አይለያይም። ከባሕረ ሐሳብ መምህራንና ከሰንክሳሩ እንደምንረዳው ልዩነቱ በመደብ 1 እንደተመለከተው ነው፤ ከ15 ሰዓት አይወጣም፤ ከ9 ሰዓት አይወርድም።

የዕለቱ ሰዓቶች በየወሩ

ሰንክሳሩ የዓመቱን መጀመሪያ (መስከረምን) ከዚህ በታች ባሉት ቃላት ያስተዋውቀናል።

ዝንቱ ወርጎ መስከረም ቡሩክ፤ ወውእቱ ርእሰ ዓመታት ዘግብፅ ወዘኢትዮጵያ። መዓልቱ ወሌሊቱ ለዝንቱ ወርጎ ዕሩይ ፤ወደ ሰዓቱ። ወእምዝ የሐፀፅ እምአሚሩ ለወርጎ መስከረም።

ይህ የመስከረም ወር የተባረከ ነው፤ እሱውም የግብፅና የኢትዮጵያ ዓመቶች መጀመሪያ ነው። የዚህ ወር ቀኑና ሌሊቱ እኩል 12 ሰዓት ነው። ከዚህ በኋላ ከመስከረም 1 ቀን ጀምሮ (ቀኑ) እየጎደለ ይሄዳል።

ወር	የቀኑ ሰዓቶች	የሌሊት ሰዓቶች
መስከረም	12	12 (የመጣው እኩሌ)
ጥቅምት	11	13
ኅዳር	10	14
ታኅሣሥ	9	15
ጥር	10	14
የካቲት	11	13
መጋቢት	12	12 (የጸደይ እኩሌ)
ሚያዝያ	13	11
ግንቦት	14	10
ሰኔ	15	9
ሐምሌ	14	10
ነሐሴ/(ጳጉሜን)	13	11

መደብ 1

ሰዓቱን የሚገምቱት ጥላቸውን በሚማቸው እየለኩ ነበረ።

አንዱን የሰዓት ክትፎ (አንዱን ሰዓት) ከ60 ቦታ ከትፈው አንዱን “የክትፎ ክትፎ” (ድቁቅ ደቃይት) ደቂቃ አሏት፤ አንድ ሰዓት 60 ደቂቃ አላት አሉ። አንዱን ደቂቃ ከ60 ቦታ ከትፈው አንዱን “ክትፎ” ወይም “ክታፊ” ዳግሚት (ሰከንድ) አሏትና አንድ ደቂቃ 60 ዳግሚት (ሰከንድ) አላት አሉ። በዛሬው ዘመን “ክትፎው” ቀጥሏል፤ ለምሳሌ በሩሜና በዋና ውድድር አትሌቶች የሚቀዳደሙት በትንሿ የጊዜ ቀራጭ (በሳልሲት፣ በራብዒት) ነው።

የዕለቱን ጊዜ እንዲህ አድርጎ መከፋፈል ዓለም የተቀበለው ነው። በኛ አካባቢ (በምሥራቁ ዓለም) በሰዓት፣ በኬክሮስ፣ በኬንትሮስ፣ ወዘተ. ከፋፍለውት ነበረ (አንድ ኬክሮስ 24 ደቂቃ ነው)፤ ዓለም ስላልተቀበለው ቀርቷል።

ሳምንት

በዘመን ቁጠራ ዓውደ ዕለት የሚሉት ሰዓቱን 24 ሰዓት (ተመሳሳሰው የሚመጡትን የሳምንት ዕለቶች) ነው።

የመጀመሪያውን 24 ሰዓት (የመጀመሪያውን ዕለት) እሑድ አሉት። “እሑድ” ማለት “አንደኛ”፣ “አንድ የሆነ” ወይም “መጀመሪያ” ማለት ነው። “እሑድ” ከሚለው የግዕዝ ቃል የተወለደ ነው። እሑድ መጀመሪያ (አንደኛ) የሆነው ዓለም የተፈጠረበትና ዕለት የተገኘበት መሆኑን ለማመልከት ነው። መምህራኑ እንደዚህ አንድ ነገር ተጀመረበት የሚሉትን ማንኛውንም ጊዜ ጥንት ይሉታል፤ “መነሻ”፣ “መጀመሪያ” (origin) ማለታቸው ነው። ይኸኛውን ጊዜ “ጥንተ ዕለት” (የዕለት መጀመሪያ)፣

“ጥንተ ፍጥረት ዘዓለም” (የዓለም ፍጥረት መጀመሪያ) ይሉታል። የእምነት ጉዳይ ነው፤ ብሉይ ኪዳን “በመጀመሪያ እግዚአብሔር ሰማይንና ምድርን ፈጠረ” (ዘፍ. ም. 1፣ ቀ. 1) ባለው ላይ የተመረከብ ነው። ከእሑድ አስቀድሞ ዘመን ቢኖርም የዘመን ቁጠራን በጀመሩልን የዱሮ ሰዎች እምነትና አስተያየት ዓለምና ዕለት አልነበሩም።

ሁለተኛውን 24 ሰዓት (ሁለተኛውን ዕለት) ስኑይ አሉት፤ አማሮች ያንን ወስደው ወደ “ሰኞ” ለወጡት። (የ“ን” እና የ“የ” ዘር እንደዚህ እንደ “ኑይ” ሲከታተሉ አንደበታቸው ወደ “ኘ” ዘር ያጨማድዳቸዋል።) “ሰኑይ” (ሰኞ) ማለት “ሁለተኛ” ማለት ነው። “ሰኑይ”ን የወለደው የግዕዝ ቃል ጠፍቷል።

ሶስተኛውን 24 ሰዓት (ሶስተኛውን ዕለት) በግዕዝ ሠላሳ አሉት፤ “ሶስተኛ” ማለት ነው። በአማርኛ “ማክሰኞ” አሉት፤ “የሰኞ ማክሰኞ” (ማግስት) ማለታቸው ይመስለኛል። የባሕረ ሐሳብ ተማሪዎች ለማክሰኞ ልዩ ትኩረት መስጠት አለባቸው፤ ምክንያቱም እንደመምህሩ አባባል ማክሰኞ ጥንተ ቀመር ነው። “ጥንተ ቀመር” ማለት ዘመን ቁጠራ የተጀመረበት ማለት ነው። ሲቃውንቱ ዘመን ሲቁጥሩ የሚጀምሩት ዓለም ከተፈጠረበት ከእሑድ ሳይሆን ዘመን ቁጠራ ከተጀመረበት ከማክሰኞ ነው።

አራተኛውን 24 ሰዓት (አራተኛውን ዕለት) በግዕዝ ረቡዕ አሉት፤ “አራተኛ” ማለት ነው። አማርኛ ተናጋሪዎች “አ”ን እና “ሀ”ን በቃል መጀመሪያ ላይ ሲመጡ ካልሆነ ነገር ይመጣል ወይም እቃሉ ውስጥ ማከማተር ስለሚወዱ “ረቡ”፣ ከዚያ ቀጥሎ “ሮብ” አሉት። ፀሐይ፣ ጨረቃ፣ ከዋክብትም የተፈጠሩበት ዕለት ስለሆነ የብርሃን ጥንት (ጥንትዮን) ይሉታል።

አምስተኛውን 24 ሰዓት (አምስተኛውን ዕለት) በግዕዝ ኀሙስ አሉት፤ “አምስተኛ” ማለት ነው። አማርኛ “ሀ”ን፣ “ኀ”ን፣ “ሀ”ን ወደ “አ” ስለሚለውጡ ኀሙስን “አሙስ” የሚሉ ሞልተዋል።

ስድስተኛውን 24 ሰዓት (ስድስተኛውን ዕለት) “ሰዱስ” (ስድስተኛ) ይሉታል ብለን ስንጠባበቅ ዓርብ አሉት። ቃሉ የተገኘው “ዐርብ” (መሽ) ከሚለው የግዕዝ ቃል ነው። የ“ዓርብ” ትርጉም “ምሽት” ነው። “ምሽት” የቀን ማለቂያ እንደሆነ “ዓርብ”ም የሳምንቱ ማለቂያ መሆኑ ነው። የ“ዓርብ” ሌላው ትርጉሙ “ዝግጅት”፣ “ዋዜማ” ነው። አይሁድ ቅዳሜን (ክርስቲያኖች ቅድስት ማርያምን የሚያከብሯትን ያህል) ያከብሯት ነበረ። ቅዳሜን ለማክበር ከቅዳሜ በፊት ያለውን ዕለት (ዓርብን) የዝግጅት ቀን ያደርጉት ነበረ። የሚካሄድ በዓል ዓርብ ሲውል ኀሙስ ዕለት “ነገ ዓርብ ነው” በማለት ፈንታ “ነገ ሚካኤል ነው” እንደምንለው እነሱም ኀሙስ ላይ ሲደርሱ “ነገ ዝግጅት ነው” ይሉ ነበረ ማለት ነው (ለምሳሌ፣ ማቴ. ም. 27፣ ቀ. 62፣ ዮሐ. ም. 19፣ ቀ. 42)። ዓርብ ማለት “የቅዳሜ ዋዜማ” ማለት ነው ልንል እንችላለን።

የመጨረሻውን 24 ሰዓት (ሰባተኛውን ዕለት) “ሰቡዕ” (ሰባተኛ) ይሉታል ብለን ስንጠባበቅ ሰንበት አሉት። “ሰንበት” ማለት “ዕረፍት” (“የዕረፍት ዕለት”) ማለት ነው። “ሰቡዕ” ወይም ሰባተኛ በማለት ፈንታ ሰንበት ያሉበት ምክንያት አላቸው። ብሉይ ኪዳን በሰጡን በአይሁድ ዘንድ ሰባተኛው ዕለት እግዚአብሔር ዓለምንና በሙስጡ ያሉትን ፍጥረቶች (እሙሤን ገሙሤን) ሁሉ ፈጥሮ ያረፈበት ዕለት ነው።

“ሰባተኛዋን ዕለት እንደኔ ዕረፋባት፡ ቀድሷት፡ አለዚያ ወዮላችሁ” ብሎ አዝዟል፡፡ የሚካሄድ በዓል ቅዳሜ ሲሆን ቅዳሜ ዕለት “ዛሬ ቅዳሜ ነው” በማለት ፈንታ “ዛሬ ሚካኤል ነው” እንደምንለው እነሱም ቅዳሜ ዕለት “ዛሬ ሰቡዕ ነው” በማለት ፈንታ “ዛሬ ዕረፍት ነው” ይሉ ነበር ማለት ነው፡፡

“ሰንበት” የሚለው ቃል የተገኘው “ሸባት” ከሚለው ከአይሁድ ቋንቋ ከዕብራይስጥ ነው፡፡ “ሰ” እና “ሸ” ቢወራረሱ አይገርመንም፡፡ ግን “ን” ከየት መጣች? ከግሪክኛው ቃል ነው፡፡ እንዴት አድርጎ? እኛ ብሉይ ኪዳንን (የአይሁዶችን ቅዱስ መጽሐፍ) ወደግዕዝ የተረጎመው በቀጥታ ከዕብራይስጥ ሳይሆን በ285-246 ቅድመ ክርስቶስ (ቅ. ክ.) ግብፅን ይዝ በነበረው በበጥሊሞስ ፊላዴልፍ ትእዛዝ ሰባ የአይሁድ ሊቃናት ወደግሪክኛ ከተረጎሙት አራተ ሊቃውንት (Septuagint) ከሚባለው ምንጭ ነው -- የግዕዙ ብሉይ ኪዳናችን የትርጉም ትርጉም ነው፡፡ እዚያ እግረኩ ውስጥ ሰንበትን “ሰብበት” (sabbaton) ይለዋል፡፡ ሁለት “በ” ተክታትለው ስለመጡ ለመጀመሪያው “በ” የ “ን” ድምፅ ስጥተነዋል፡፡ ስለ አራተ ሊቃውንት ገጽ 138 ላይ ተመልከት፡፡

ሰባተኛዋን ዕለት የኛ ሰዎች ከቅርብ ጊዜ ጀምሮ “ሰንበት” ማለታቸውን ትተው ቀዳሚት ሰንበት ይሏታል፡፡ አስቀድሞ (ጥንት) የነበረች የመጀመሪያይቷ የዕረፍት ዕለት መሆኗን ለማመልከት ነው፡፡ ይኸንንም ያሉበት ምክንያት እሁድ በኋላ የመጣች፡፡ ክርስቶስ ከሞት የተነሣባት (ለክርስቲያኖች የኋላ) ሰንበት ስለሆነች ነው፡፡ ሰባተኛውን ቀን “ቀዳሚት ሰንበት” ካሏት እሁድን “ዳግሚት ሰንበት” ወይም “ደጋሪት ሰንበት” ሊሏት ይችላል ነበር፡፡ እውነትም አንዳንድ መጻሕፍት “ደጋሪት ሰንበት” ይሏታል፡፡ ዛሬ ቀዳሚት ሰንበትን በአማርኛ አጠር በማድረግ “ቅዳሜ” (ቀዳሚት) እንላታለን፡፡ እንደ እውነቱ ከሆነ “ቅዳሜ” (ቀዳሚት) ቅጽል እንጂ ስም አይደለም፡፡ “የመጀመሪያዋ ሰንበት” በማለት ፈንታ “የመጀመሪያዋ” እንላታለን፡፡ አዲስ አበባን ከምዕረባውያን ለምደን “አዲስ” እንደምንል ማለት ነው፡፡ ስሕተት ሲለመድ በዚህ አልተጀመረም፡፡

የሳምንቱን ዕለቶች አንደኛ፡ ሁለተኛ እያሉ በቀጥታ ከመጥራት ምዕራባውያን እንደሚያደርጉት የተጸውሶ ስም ቢሰጧቸው ጥሩ ነበረ የሚሉ አሉ፡፡ ምን ስም እንስጣቸው? ካስፈለገ ሰባት የታወቁ የታሪክ ሰዎች ፈልገን (ሰኛ፡ ማክስኖ፡ ወዘተ. ከማለት ይልቅ) በነሱ ልንጠራቸው እንችላለን -- በሰዎቹ ከተስማማን!

በክርስቲያኑ ዓለም ሥራ ሰኞ ስለሚጀመር ሰኞ የሳምንቱ መጀመሪያ የሚመስላቸው አሉ፡፡ ሥራ የሚጀመረው በአይሁድ ዘንድ እሁድ፡ በእስላሞች ዘንድ ቅዳሜ ነው፡፡ መተሳሰብ ሲመጣና በቴክኖሎጂ ርዳታ የሥራ ሰዓት እየተቀነሰ ሲሄድ ሥራችንን ሁላችንም ሰኞ ጠዋት ጀምረን ኅሙስ ማታ እናቆም ይሆናል፡፡ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ብሉይ ኪዳንን ስለምታከብር የምታዘው ዕረፍት ከዓርብ ማታ ጀምሮ እስከ እሁድ ማታ ነው፡፡ የሳምንቱ መጀመሪያ ሰኞ እንዲመስል ያደረገው ሌላው ምክንያት የውዳሴ ማርያም አዘግጃጀት ነው፡፡ ዳዊታችን ውስጥ ውዳሴ ማርያም በሰኞ ይጀምርና በእሁድ ያልቃል፡፡ ግን ይኸ በኋላ የመጣ ሥርዓት ነው፡፡ ቀደም ብለው በተቀዱ ዳዊቶች ውስጥ ውዳሴ ማርያም የሚጀምረው በእሁድ ነው፡፡

የሳምንቱን ዓውድ (ዓውድ ዕለቱን) ሰባት 24 ሰዓት (ሰባት ዕለት) በማድረግ ፈንታ ቢፈልጉ ዓሥር 24 ሰዓት (ዓሥር ዕለት) ወይም ከዚያ የበለጠ ወይም ያነሰ ሊያደርጉት ይችሉ ነበር፡፡ ሰባት ዕለት ያደረጉት ሰባቱ ከዋክብት (planets) በዕለቱ ላይ ሥልጣን ያላቸው ስለመሰላቸው ለነሱ መታሰቢያ ሲሉ ሁለተኛም ባቢሎናውያንና አይሁድ ዘንድ 7 ቅዱስ ቀጥር ስለሆነና ለሌላ ጉዳይም አንድ ዓውድ (ዓውድ ሱባዔ) ስላደረጉት ነው፡፡

ዓውድ መፈጸሚያ እንጂ ማለቂያ ስለሌለው አንዱ ዓውድ ዕለት ሲፈጸም ሌላ ዓውድ ዕለት ይተካል፤ አንድ ሳምንት ሲፈጸም ሌላ ሳምንት ይተካል፡፡

ጥያቄ፡-

- (1) ዓለም ከተፈጠረ እስከዛሬ ስንት ዓውድ ዕለቶች (ሳምንቶች) አልፈዋል?
 - (2) እኛ አሁን ያለነው በስንተኛው ዓውድ ዕለት (ሳምንት) ነው?
 - (3) ዕለቱን ምንድነው (ሰኛ? ማክስኖ?)?
- (ዓለም የተፈጠረው ከክርስቶስ ልደት በፊት በ5500 ዓመት ነው፤ ከክርስቶስ ልደት እስከዛሬ 1992 ዓመት ሆኗል፤ ከዚያ ተነሥቶ ሶስቱን ጥያቄዎች መመለስ ነዋ!)

የመልስ ትችት፡-

የምንፈልገው ዓለም ከተፈጠረ እስከ ዛሬ ባሉት ዓመቶች ውስጥ ያሉትን ሳምንቶች ነው፡፡

ዓመቶቹ = 5500 + 1992 = 7492 ሆነዋል፡፡ ግን 1992 ዓ. ም.ን ጀመርነው እንጂ አልፈጸማቸውም፡፡ ያለነው ለምሳሌ ሐምሌ 10 ቀን፡ በ1992 ዓ. ም. ነው እንበል፡፡ እንዲህ ከሆነ የምንቁጥረው የ7491 ዓመቶችንና ከ1992 ዓ. ም. እስከ ሐምሌ 10 ቀን ያሉትን ዕለቶች ብቻ ነው፡፡ ዕለቶቹን ቁጥረን መልሱን ስናገኝ ወደሳምንት እንለውጣቸዋለን፡፡

በአንድ ዓመት ውስጥ 365 ዕለት ካለ፡ በ7491 ዓመቶች = 7491 x 365 = 2,734,215 ዕለቶች አሉ፡፡ በነሱ ላይ ከመስከረም 1 እስከ ሐምሌ 10 (1992 ዓ. ም.) ያሉትን ዕለቶች (ዓሥር ወር ከ10 ዕለት = 310 ዕለቶች) እንደምርባቸዋለን፡፡

2,734,215 + 310 = 2,734,525 ዕለቶች ይሆናሉ፡፡ ዓውድ ዓመቱ በየ4 ዓመቱ 366 ቀን ስለሚሆን መጀመሪያ ስንት 366 ዕለት ያላቸው ዓመቶች እንዳሉ እንይ፡፡ ዘዴው ዓመቶቹን ለ4 ማካፈል ነው፡፡

7491 ÷ 4 = 1872 (ከ3 ዓመት)፡፡ እነዚህ 1872 ዓመቶች ከሌሎቹ ዓመቶች ተለይተው ሁሉም አንድ አንድ ትርፍ ቀን ሰላላቸው በ2,734,525 ዕለቶች ላይ የነሱ 1872 ዕለቶች ይደመራሉ፡፡

በ7491 ዓመቶች ከ10 ወር ከ10 ቀን ውስጥ = 2,734,525 + 1872 = 2,736,397 ዕለቶች አሉ እንላለን፡፡ እነዚህ ስንት ዓውድ ዕለቶች እንደሆኑ ለማወቅ በ7 ማካፈል ነው፡፡

2736397 ÷ 7 = 390913 ደርሶ 6 ዕለት ይተርፋል፡፡

መልስ፡-

- (1) ዓለም ከተፈጠረ (ዘመን መቀጠር ከተጀመረ እንሥቶ) እስከ ሐምሌ 10 ቀን ድረስ 390913 ዓመደ ዕለቶች (ዓምንቶች) ከ6 ዕለት ሆኗል።
- (2) እኛ አሁን (ሐምሌ 10 ቀን) ያለነው በ390914ተኛው ዓመደ ዕለት (ዓምንት) ነው።
- (3) የተነሣንበት (ዓለም የተፈጠረበት ሳይሆን) ዘመን ቁጠራ የተጀመረበት መስከረም 1 ቀን ማክሰኞ ዕለት ስለሆነ ማክሰኞን የመጀመሪያው ቀን አድርገን ስድስተኛው ቀን እሁድ ነው እንላለን።

2. ዓውደ ወርጎ

የዱሮ ሰዎች ዕለቱን 24 ሰዓት ካደረጉ በኋላ ሌላ የተወሰነ ጊዜ ጠብቆ የሚመላለስ ነገር (ክሥተት) እንዳለ ሲፈልጉ ጨረቃንና የሴቶችን ወራት (የሴቶችን አበባ) አገኙ። ጨረቃ ከሰማይ ላይ አንድ ጊዜ 29 ዕለት አንድ ጊዜ 30 ዕለት በተለያየ መጠኗ ትታይና በየ29/30 ዕለት ግን አንድ ዕለት በሙሉ መጠኗ ትታያለች፤ በዚያን ጊዜ ጨረቃ ተወለደች (ልደተ ወርጎ ሆነ) እንላለን፤ “ወርጎ” ማለት “ጨረቃ” ማለት ነው። ያንን ጨረቃ ተወልዳ ሳታቋርጥ በየቀኑ የምትታይበትን (ረጅም) ጊዜ ወር አሉት። “ወር” “ወርጎ” ከሚለው የግዕዝ ቃል የመጣ ነው። ትርጉሙም ያው “ጨረቃ” ማለት ነው። “እገሌ አንድ ወር ቆይቶ መጣ” ማለት “አንድ የጨረቃ ዓውደ (ዓውደ ወርጎ) አሳልፎ መጣ” ማለት ነው። አማርኛ ተናጋሪዎች ወርን እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ “ወርጎ” ይሉት ነበር። ግን “ሀ”ን፣ “ሐ”ን፣ “ኀ”ን፣ “ዐ”ን ወደ “እ” መለወጥና በቃል መጨረሻ ሲመጣ ቆርጦ መጣል ወይም ቀድሞት ከመጣው ፈደል (ድምፅ) ጋራ ማጨማደድ ልምዳቸው ስለሆነ መጀመሪያ “ወርእ” ብለው በመጨረሻ እነሆ “ወር” አሉት።

የጨረቃን 29/30 ዕለት መታየት የዓመት መቀጠሪያ አድርገውት ነበረ፤ ግን ሁለቱን እኩሌዎች (የጸደይን 182 ዕለት ተኩልንና የመፀውን 182 ዕለት ተኩልን) የሚያቅፉና በታቸውን የሚያሳዩ ጨረቃዎች (የጨረቃ ወሮች) አልተገኙም። 12 ጨረቃ ቢይዙ ዓውደ ዓመት ለመመላት በ11 ዕለት ይጉድላል (12 x 29/30 = 354 ዕለት ይሆናል)፤ 13 ጨረቃ ቢይዙ በ19 ዕለት ይበዛል (13 x 29/30 = 384 ዕለት ይሆናል)። ስለዚህ ተዉት። ሆኖም ያልተዉት ሕዝቦች (ለምሳሌ፡ አይሁዶችና ዐረቦች) አሁንም አሉ። እኛም ብንሆን በጨረቃ መቀጠሩን ብንተወውም ስሙን አልተውነውም። (ጊዜውን በፀሐይ መውጣትና መግባት እየቁጠርን) “ወር” (ጨረቃ) እንለዋለን። ሁለተኛው የሃይማኖታችን መሥራቾች እንደ ትንሣኤ ያሉ “የሚንቀሳቀሱ” (ያልተተከሉ) በዓላትንና አጽዋማትን (የመንፈሳዊ በዓሎችንና ጸዎችን) መቸ እንዲውሉ የወሰኑት ዘመን በጨረቃ በሚቁጠር ሥርዓት (ትወፊት) ላይ ነው። ዛሬ በየዓመቱ ቀናቸው የሚወሰነው እንደዚያው እንደዱሮው በጨረቃ እየተቁጠረ ነው። ስለዚህ ወራችንን በጨረቃ ሂደት ባንለካም ሥርዓቱን እንጠቀምበታለን። ለዝርዝሩ እንመለሳለን።

የሴቶች ወራት (የአበባ ዓውድ) በየሴቱ የራሱ መጀመሪያና መጨረሻ ስላለው ሞከር አድርገው ተውት፤ ምክንያቱም ቢጠቀሙበት እንኳን ለየሴቱ የጊዜ መለኪያ ከመሆን ሊያልፍ አይችልም።

ዓውድ መፈጸሚያ እንጂ ማለቂያ ስለሌለው አንዱ ዓውደ ወርጎ ሲፈጸም ሌላ ዓውደ ወርጎ ይተካል፤ አንድ ወር ሲፈጸም ሌላ ወር ይተካል።

ጥያቄ፡-

- (1) ዓለም ከተፈጠረ እስከዛሬ ስንት ዓውደ ወርኖች (ወሮች) አልፈዋል?
- (2) እኛ አሁን ያለነው በስንተኛው ዓውደ ወርጎ (ወር) ነው?
- (3) ያለንበት ወሩስ ከገባ ስንት ቀን ሆነው?

የመልስ ትችት፡-

መጀመሪያ ዓመቶቹን እናግኝ፤
 $5500 + 1991 = 7491$ ዓመት እና የ1992 ዓ. ም. (እስከ ሐምሌ) 10 ወሮች።
 ለጊዜው የ1992 ዓ. ም.ን 10 ወሮች እናቆይና በ7491 ዓመቶች ውስጥ ስንት ዓውደ ወርኖች (ወሮች) እንዳሉ እንይ፤ ዓመቱ 12 ወር ከ1 ጳጉሜን መሆኑን እናውቃለን፡-

መልስ፡-

- (1) $12 \times 7491 = 89892$ ባለ 30 ቀን ዓውደ ወርኖች (ወሮች)፤
 $1 \times 10 = 10$ የ1992 ዓ. ም. ወሮች፤
 $1 \times 7491 = 7491$ ባለ 5/6 ቀን ጳጉሜኖች፤
 $ድምር = 89892 + 10 = 89902$ ዓውደ ወርኖች ከ7491 ጳጉሜኖች።
- (2) እኛ አሁን (በሐምሌ 10 ቀን) ያለነው 89902 ዓውደ ወርኖችንና 7491 ጳጉሜኖች ጨርሰን በ89903ተኛው ዓውደ ወርጎ ነው።
- (3) ያለንበት ዓውደ ወርጎ (89903ተኛው ዓውደ ወርጎ) ከገባ 10 ቀን ሆኖታል።

3. ዓውደ ዓመት

ተመልሰው ለመምጣት 365 ዕለት ከጥቂት ሰዓቶችና ደቂቃዎች የሚያስፈልጋቸው ቢያንስ ቢያንስ ሁለት ነገሮች አሉ። እነሱም ከላይ የተቸናቸው ሁለቱ እኩሌዎች ናቸው -- የጸደይ እኩሌ እና የመፀው እኩሌ። እነዚህን ሁለት እኩሌዎች ለማካተት 365 ዕለት ከጥቂት ሰዓቶችና ደቂቃዎች የሚያስፈልገውን ዘመን “ዓውደ ዓመት” ይሉታል። አንድ ዓውደ ዓመት አንድ የሙቀትና አንድ የቅዝቃዜ ወራት ይፈጸሙበታል። ርዝመቱ (በጣም ከተራቀቅን) 365 ዕለት፣ ከ5 ሰዓት፣ ከ48 ደቂቃ፣ ከ46 ጳጉሜት (ሰከንድ) ነው። ዕለትን በፀሐይ መውጣትና መግባት ስለመጠኑት ይኸንን ርዝመቱ 365 ዕለት ከ5 ሰዓት፣ ከ45 ደቂቃ፣ ከ46 ጳጉሜት (ሰከንድ) የሚሆነውን (ዓውደ) ዓመት የፀሐይ ዓመት ይሉታል። በጨረቃ የሚቁጥሩ ሕዝቦች

ዓመታቸው 354 ዕለት ነው። (ዓውደ) ዓመቱንም ዓውደ ጨረቃ ወይም የጨረቃ ዓመት ይሉታል። አንድ ሰው “ዓመቱ ስንት ዕለት አለበት?” ብሎ ሲጠይቅ ትክክለኛው መልስ፡ “በፀሐይ (በዓውደ ዓመት) 365/6፤ በጨረቃ (በዓውደ ጨረቃ) 354/5” ነው።

የዓመቱ ርዝመት በደቂቃና በዳግሚት ጭምር የሚቁጠር ከሆነ ዛሬ ዓለም እንደሚያደርገው ልክ እኩል ሌሊት ሲሆን ከአሮጌው ዓመት ወደአዲሱ ዓመት ተሽጋገርን ማለት ልክ አይደለም። የመሸጋገሪያዋ ቅጽበት ከዓመት ዓመት ትለያያለች፤ ግን አማራጭ የለንም፤ ትክክለኛ ለመሆን ስንል ትክክለኛውን የዘመን መለወጫ ቅጽበት ለማግኘት በየዓመቱ ሰዓቱን፣ ደቂቃውን፣ ዳግሚቱን ስንፈልግ አንኖርም፤ ዝም ብሎ እኩል ሌሊቱ ላይ መሳሰሉ ይሻላል።

ዓውደ ዓመት በዕለታት ብቻ ሳይሆን በወራትም እንደሚከፈል እናውቃለን። በፀሐይ ሲከፈል 12 ባለ30 ቀንና 13ኛ 1 ባለ 5/6 ቀን ወሮች ይኖሩታል። እያንዳንዱ ወር ስም አለው። ከመጀመሪያው ጀምረን ስንሄድ መስከረም፣ ጥቅምት፣ ኅዳር፣ ታኅሣሥ፣ ጥር፣ የካቲት፣ መጋቢት፣ ሚያዝያ፣ ግንቦት፣ ሰኔ፣ ሐምሌ፣ ነሐሴ፣ ጳጉሜን (ቋግሜ) ናቸው። ከጳጉሜን በቀር የነዚህን ስሞች ትርጉም የሚያውቅ የለም። ከውጪ የመጡ ናቸው እንዳንል ወሮቻቸውን በእነዚህ ስሞች የሚጠሩ ሕዝቦች አላገኘንም። የዘመን ቁጠራን ዘዴ ከውጪ የመጣን ቀን የፈጠርናቸው ስሞች ናቸው ወይስ እኛም እንደሌሎች ሕዝቦች የዘመን ቁጠራን ዘዴ ደርሰንበት በዚያውም ለወሮቻችን ስም አውጥተንላቸው ነበረ?

ለዚህ ጥያቄ መልስ ከመስጠታችን በፊት ሁለት ነገሮችን መንገዝብ ይኖርብናል። አንደኛ የሳምንቱን ዕለታት ስም እሑድ፣ ሰኞ፣ ወዘተ. እያልን እኛ ከቋንቋችን የፈጠርናቸው ቢሆንም ሐሳቡ የብሉይ ኪዳን ሐሳብ ነው። እዚያ ቀኖቹ የሚጀምሩት በእሑድ ሆኖ ስማቸውም ልክ በእኛ ዘንድ እንደሆነው አንደኛ፣ ሁለተኛ፣ ሶስተኛ፣ አራተኛ፣ አምስተኛ፣ ዝግጅት (የዜማ)፣ ሰንበት ነው የሚባሉት። ዘመን ቁጠራን ብሉይ ኪዳን ከማግኘታችን በፊት እኛው ራሳችን ደርሰንበት ቢሆን ኖሮ ለሳምንቱ ዕለታት የብሉይ ኪዳን ስም ሳይሆን ሌላ ስም እንሰጣቸው ነበረ።

ሁለተኛም የኢትዮጵያ ወሮች በስም ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን የወር ስሞች ጋራ አይመሳሰል እንጂ አካሄዳቸው አንድ ዓይነት ነው። ከስንክሳር እንዳገኘነውም፣ የግብፅ ቤተ ክርስቲያን ዓውደ ዓመቷን የምታከብረው እኛ በምናከብርበት ጊዜ (መስከረም 1 ቀን = 1 Thoth ቲቶ) ነው። እዚያ የዓመቱ አከፋፈልም እንደኛው ነው። 12 ባለ 30 ዕለት ወሮችና የመጨረሻ (ባለ 5/6 ቀን) 13ኛ ወር አላት፤ ስሟም ጳጉሜን (ኢፓሳሜኔ) ነው። ይኸ ሁሉ አጋጣሚ አይደለም። እንዲያውም “እነሱም እንደኛ” ከማለት ይልቅ “እኛም እንደነሱ” ማለቱ ትክክለኛ አኒጋገር ሳይሆን አይቀርም። “እኛን የኢትዮጵያን ሕዝብ የሚያህል የፅውቀትና የሥልጣኔ ምንጭ በዓለም ውስጥ የለም” የሚል ሰው እነዚህን ነጥቦች መስማት አይፈልግም። ሆኖም ዋጋ ልንሰጠው የሚገባ ሌላ ነገር አለ። በሕዝብነትና በመንግሥትነት ከክርስትና በፊት ለብዙ ዓመታት ኖረን ከሆነ ምንም ቢሆን ዕለትን ከዕለት ሳንለይና ስም ሳንሰጣቸው አንቀርም፤ ምናልባት ብሉይ ኪዳንን ስንቀበል ያምላክን ቃል ለማክበር ስንል የኛን ትተን የብሉይን ዘዴ በመቀበል

የብሉይን የሚመስል አዲስ ስም አውጥተንላቸው ይሆናል። “ከጥቀር ሕዝብ ይኸንን ያህል ፅውቀትና ሥልጣኔ አይወጣም” የሚል ሰው ይኸንን ነጥብ መስማት አይፈልግም።

በበኩሉ የአይሁድን ባህል (ብሉይንም ሆነ ሐዲስን) ከመቀበላችን በፊት ለዓመቱ ወሮች ብቻ ሳይሆን ለሳምንቱ ቀኖችም ስም እንደነበረን ብዙ አልጠራጠርም። ሕዝቦች ሃይማኖት ሲለወጡ ከሃይማኖት ጋራ የተያያዙ ባህሎች አብረው ይለወጣሉ። በኛም የደረሰው ይኸው ሳይሆን አይቀርም። ለምሳሌ ሩቅ ሳንሄድ ከደራሲው ከአቡ ሻክር እንዳገኘነው ዐረቦች እስልምናን ከመቀበላቸው በፊት (“በመዋዕል ዕቦድ”፣ “በድንቀርና ዘመን”) ለዓመቱ ወሮችና ለሳምንቱ ቀኖች ያወጡላቸውን ስሞች እስልምናን ሲቀበሉ (“ወሶበ አስተርአየ ሕገ ተንበላት”፣ “የእስላሞች ሃይማኖት ሲመጣ”) በአዲስ ስሞች እንዳሉ ለውጠዋቸዋል። እኛ ግን (አዲስ ሃይማኖት ስንቀበል) የወሮቹን ስሞች ጠብቀን የዕለታቱን ስሞች ለውጠናቸዋል ማለት ይቻላል። ይኸንን ያደረግንበት ምክንያት ይኖረናል። የዕለቱ ቀኖች ስሞቻቸው ከመጽሐፍ ቅዱሱ አጠራር ጋር ተያይዘዋል፤ መልእክትም አለባቸው። መልእክቱን ለመጠበቅ ሲባል ስሞቹ መለወጥ ነበረባቸው። የወራቱ ስሞች ግን መንፈሳዊ ትርጉም ወይም መልእክት ስለሌለባቸው መለወጥ አሳስፈላቸውም። መቼም ይህ ሁሉ ግምት ነው፤ የጣልናቸውን የዕለቶች የጥንቶችን ስሞች ታሪክ መዝጋቢዎች አላቆዩልንም።

ግብያች ወሮቻቸውን የሚጠሩት ከዚህ በታች ባለው ነው፡ ቱት/ቶት/ቲቶ (መስከረም)፣ ባባ/ፓኦር (ጥቅምት)፣ ሀቱር/ሀቶር (ኅዳር)፣ ኪሃክ/ኮያክ (ታኅሣሥ)፣ ጡባ/ቶቢ (ጥር)፣ አምሺር/ሜሺር (የካቲት)፣ በሪምሃት/ፋሜናት (መጋቢት)፣ በሮሙዳ/ፋርሙቲ (ሚያዝያ)፣ በሸንሰ/ፓኖምስ (ግንቦት)፣ በኡና/ፓኦኒ (ሰኔ)፣ አቢብ/ኤፒፕ (ሐምሌ)፣ መስሪ/ሜሶሪ (ነሐሴ)፣ ኒሳ/ኤፓሳሜኔ (ጳጉሜን)።

እኛ ክርስቲያኖች ዓመቱን በጨረቃ ወራት ስለማንከፍል ለጨረቃ ወራት ስም የለንም፤ ኦሮንም እንደሆነ አላቆየነውም። ዓመታቸውን በጨረቃ የሚለኩ ሕዝቦች ግን (ለምሳሌ አይሁድ፣ ዐረቦችና የሶርያ ክርስቲያኖች) ለጨረቃ ወሮቻቸው ስም አላቸው። ወሮቹ 12 ናቸው፤ ከግዕዙ ባሕረ ሐሳብ እንዳገኘነው በዐረብኛ፣ መሐረም 30 ዕለት (የካቲት)፣ ሰፈር (ጸፈር) 29 ዕለት (መጋቢት)፣ ረቢዕ ቀዳማዊ 30 ዕለት (ሚያዝያ)፣ ረቢዕ ደኃራዊ 29 ዕለት (ግንቦት)፣ ዠማዲ ቀዳማዊ 30 ዕለት (ሰኔ)፣ ዠማዲ ደኃራዊ (ጳጉማዊ) 30 ዕለት (ሐምሌ)፣ ረዠብ 30 ዕለት (ነሐሴ)፣ ሻዕባን (ገዕባን) 29 ዕለት (መስከረም)፣ ረመዳን 30 ዕለት (ጥቅምት)፣ ሸዋል (ሰዋል) ማዕለት (ኅዳር)፣ ዱ አልቀዕዳ 30 ዕለት (ታኅሣሥ)፣ ዱ አልሂጥ 29 ዕለት (ጥር) ይባላሉ። በዕብራይስጥ ታስረን ቀዳማዊ ወይም እስርስ 30 ዕለት (ጥቅምት)፣ ታስረን ካልእ ወይም መርክዋን 29 ዕለት (ኅዳር)፣ ካኑን ቀዳማዊ ወይም ክዕሳው 30 ዕለት (ታኅሣሥ)፣ ካኑን ደኃራዊ ወይም ወፋት 29 ዕለት (ጥር)፣ ሰባጥ 30 ዕለት (የካቲት)፣ አዳር 29 ዕለት (መጋቢት)፣ ኒሳን 30 ዕለት (ሚያዝያ)፣ አያር 29 ዕለት (ግንቦት)፣ ሐዚራን ወይም ሴዋን 30 ዕለት (ሰኔ)፣ ተሙዝ 29 ዕለት (ሐምሌ)፣ አብ 30 ዕለት (ነሐሴ)፣ አይሉል 29 ዕለት (መስከረም) ይባላሉ። በሱርስት ተሸረን ቀዳማዊ፣ ተሸረን ደኃራዊ፣ ካኑን ቀዳማዊ፣ ካኑን ደኃራዊ፣ ሰባጥ፣ አዳር፣ ኒሳን፣ አያር፣ ሐዚራን፣ ተሙዝ፣ አብ፣ አይሉል

ይባላሉ። ዓመታቸውን በ12 ጨረቃ የሚለኩ ሕዝቦች ዓመታቸው 354 ቀን እየሆነ ወደኋላ እንዳይቀርባቸው (ከፀሐይ ዓመት ጋራ አብሮ ለማስኬድ በየሶስት ዓመቱ የአንድ ድፍን ወር ሠግር (leap year) ያደርጋሉ። በዚያ ዓመት ዓመቱ 13 ወር ይኖረዋል ማለት ነው። ዕብረውያን ለ13ኛውም ወር አዳር የሚለውን ስም ይሰጡና ከሁለቱ ወሮች አንዱን “አዳር ቀዳማዊ” ሌላውን “አዳር ደጋራዊ” ይሉታል።

ዓውድ መፈጸሚያ እንጂ ማለቂያ ስለሌለው አንዱ ዓውድ ዓመት ሲፈጸም ሌላ ዓውድ ዓመት ይተካል፤ እንደ ዓመት ሲፈጸም ሌላ ዓመት ይተካል።

ጥያቄ፡-

- (1) ዓለም ከተፈጠረ እስከሳራ ስንት ዓውድ ዓመት (ዓመቶች) አልፈዋል?
- (2) እኛ አሁን ያለነው በስንተኛው ዓውድ ዓመት (ዓመት) ነው?
- (3) በስንተኛው ዓውድ ወርኅ ነው ያለነው?
- (4) ዓውድ ወርኅ (ወሩ) ምንድን ነው?

መልስ፡-

- (1) ከአዳም እስከ ክርስቶስ = 5500 ዓመት ነው። ከክርስቶስ እስከኛ = 1992 ዓመት ነው። ዓለም ከተፈጠረ እስከሳራ = 5500 + 1992 = 7492 ዓውድ ዓመት (ዓመቶች) አልፈዋል። የለም አላለፉም፤ ያለፉት 7491 ዓውድ ዓመቶች (ዓመቶች) ብቻ ናቸው። 1992 ዓ. ም. ማ ተጀመረ እንጂ ገና አላለፈም (አልተፈጸመም)፤ ያለነው ገና ሐምሌ 10 ቀን 1992 ዓ. ም. ነው። ዓመቱ ሊያልቅ ገና (ከሐምሌ 20 ዕለት፣ ከነሐሴ 30 ዕለት፣ ከጳጉሜን 5 ዕለት =) 56 ዕለቶች ቀርተውታል።
- (2) እኛ ያለነው በ7492ተኛው ዓውድ ዓመት ነው።
- (3) ያለንበት ዓውድ ወርኅ = 7492 x 12 = 89904ተኛው ነው።
- (4) ወሩ ሐምሌ ነው ብለናል (11ደኛው ወር)።

4. ዓውድ ጳጉሜን

ያለፈውን ክፍል ሰደመድም እንዳልኩት ዓመቱን ሁልጊዜ በዕለት፣ በሰዓት፣ በደቂቃ፣ በዳግሚት (በሰከንድ) አስተካክሎ መክፈል ሲቻልም አይመችም፤ ስለዚህ እያንዳንዱን ዓመት በአጠቃላይ አነጋገር 365 ዕለት አድርገው ከዕለት የተረፈውን ጊዜ (ማለት 5 ሰዓት፣ 48 ደቂቃ፣ 46 ዳግሚት የሚሆነውን ጊዜ) ያከማቻል። የተከማቸው በየ4 ዓመቱ 23 ሰዓት፣ ከ15 ደቂቃ፣ ከ7 ዳግሚት ይወጣዋል። ያ ለአንድ ዕለት ቅርብ ስለሆነ አንድ ዕለት ተብሎ አራተኛው ዓመት ላይ ይጨመርና አራተኛው ዓመት 366 ዕለት ይኖረዋል። ይህ የሚደረግበትን የ4ቱን ዓመት ዓውድ (4ኛውን ዓመት አይደለም፤ ለአራተኛው ዓመት ትርፍ ጊዜ የሚያዋጡትን 4ቱን ዓመቶች የሚያጠቃልለውን ዓውድ ነው) ዓውድ ጳጉሜን አሉት። ዓውድ ጳጉሜን አራት ዓመት ነው። “ጳጉሜን” የግሪክ ቃል ነው። “ዓመቱ በዕለት ሲለካ የተረሰ” ማለት ነው።

“የተረሰው የሰዓት፣ የደቂቃ፣ የዳግሚት (የሰከንድ) ዘመን ተረስቶ አልተረሰም። ይኸው 4 ዓመት (አንድ ዓውድ) ሙሉ ሰብስቦን አንድ ዕለት አድርገንዋል” ሲሉ ነው።

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት በዚህ ዓውድ ውስጥ ያሉትን አራቱን ዓመታት ለወንጌላውያን መታሰቢያ አድርገዋቸዋል። የመጀመሪያው ዓመት ማቴዎስ፣ ቀጥሎ ያለው ማርቆስ፣ ቀጥሎ ያለው ሉቃስ፣ የመጨረሻው ዓመት ዮሐንስ ይባላል። ተራቸው በማቴዎስ ጀምሮ በዮሐንስ ያለቀው የወንጌላውያን መጻሕፍት (ወንጌሎች) በአንድ ሲጠረዙ የተሰማቸውን ቅደም ተከተል ተከትሎ ነው (ማቴዎስ፣ ማርቆስ፣ ሉቃስ፣ ዮሐንስ)። “የተረሰችው” (ወይም ሰንቷና ደቂቃ ተጠራቅመው የፈጠሯት) ዕለት ዘመነ ሉቃስን ስለምታረዝመው፣ የዮሐንስ ዓመት (ዘመነ ዮሐንስ) የሚጀምረው ከሌሎች በአንድ ዕለት ዘግይቶ ነው። ዓመቱ በአንዲት “ሠርኅ ገባ” ዕለት ስለሚዘገይ ሠግር (በእንግሊዝኛ leap year) ይባላል።

ከአሮጌው ዓመት ወደአዲሱ ዓመት የመሸጋገሪያ ቅጽበት በየዓመቱ ይለያያል ብለናል። በአበው አገማመት፣ “ማቴዎስ ምግብናውን (ግዛቱን ማለት ነው) በሠርክ (ማታ በ12 ሰዓት ማለት ነው) ይጀምራል፤ ከሠርክ እስከ መንፈቀ ሌሊት በ6 ሰዓት፣ በ15 ኬክሮስ ይፈጽማል (ከሌሊቱ 6 ሰዓት ወይም በሌላ አቈጣጠር ከሌሊቱ 15 ኬክሮስ ወስዶ ያልቃል ማለት ነው)። ማርቆስ ምግብናውን በመንፈቀ ሌሊት (እኩል ሌሊት ማለት ነው) ይጀምራል፤ ከመንፈቀ ሌሊት እስከ ነግህ (ከጠዋቱ በ12 ሰዓት ማለት ነው) በ6 ሰዓት በ15 ኬክሮስ ይፈጽማል። ሉቃስ ምግብናውን በነግህ ይጀምራል፤ ከነግህ እስከ ቀትር (እስከ እኩል ቀን ማለት ነው) በ6 ሰዓት በ15 ኬክሮስ ይፈጽማል። ዮሐንስ ምግብናውን በቀትር ይጀምራል፤ ከቀትር እስከ ሠርክ በ6 ሰዓት በ15 ኬክሮስ ይፈጽማል።” አንድ ኬክሮስ 24 ደቂቃ ነው። በ6 ሰዓት (= በ15 ኬክሮስ) የሚሉት የሠግሯን አንድ ዕለት (24 ሰዓቶች) ለአራቱ ወንጌላውያን እኩል ለማካፈል ነው (24 ÷ 4 = 6 ሰዓት ወይም 15 ኬክሮስ)።

ርእስ ዓውድ ዓመታችን ዮሐንስ የሚባለው በወንጌላዊ ዮሐንስ ሳይሆን በመጥምቁ ዮሐንስ ነው።

5. ዓውድ አበቅቱ

በየ19 ዓመት አንድ የሚመላለስ ነገር አለ። እሱውም ምድርን የምትዞር ጨረቃና ተተክላ የምትኖር ፀሐይ በየ19 ዓመቱ በአንድ ጠዋት እኩል ይወጡና እኩል ይታያሉ። (ለዓይኖችን ይምሰሉን እንጂ ምስጢሩ ከሁለቱ ዛሬዎች -- ከምድርና ከጨረቃ ዙሪት -- ጋር የተያያዘ ነው።) አበው ይኸንን ባለ19 ዓመት ዓውድ ዓውድ አበቅቱ ብለውታል፤ አንዳንድ ጊዜም ዓውድ ወርኅ ይሉታል። “ወርኅ” ማለት “ጨረቃ” ማለት እንደሆነ እናውቃለን። እሱ ሻክር ግን ዓውድ ቀመር ይለዋል። “ቀመር” ማለት በዕረብኛ “ጨረቃ” ማለት ስለሆነ ስያሜው እንደ ዓውድ ወርኅ የሚገባ ነበረ፤ ነገር ግን “ዓውድ ቀመርን” አባቶቻችን ለሌላ ዓውድ ስለሰጡት ታሪኩን ከማወቅ ማለፍ አያስፈልገንም።

“አበቅቴ” የግሪክ ቃል ነው። በእንግሊዝኛ “ኤፓክት” (epact) ይባላል። ዛሬ የምንሠራበትን የዘመን ቁጠራ ዕውቀት ከውጪ ባመጣንበት ጊዜ የ“ፒ” ድምፅ በግዕዝ (ወይም ምንጫችን ዐረብኛ ከሆነ በዐረብኛ) ውስጥ ስላልነበረ “አፒቅቴ” በማለት ፈንታ “አበቅቴ” አሉት። ግን አንዳንድ መጻሕፍት ውስጥ “አጸቅቴ” የሚል ይገኛል። ይኸም የተለያዩ ምንጮች እንደነበሩን ይጠቁማል። “አበቅቴ” የሚባለው መስከረም 1 ቀን ዓውደ ዓመት ሲጀመር የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ነው። ጨረቃ መጀመሪያ ሙሉ ገዱን ይዛ ስትወጣ “ተወለደች” ይባላል። በየ29/30 ቀን እንዳዲስ ትወለዳለች፤ ያ የምትወለድበት ዕለት ሠርቀ ሌሊት (“የሌሊት መውጫ”) ይባላል። ለዕለቱ ይኸን ስም የሰጡት ምናልባት የጨረቃ ግዛቷ ሌሊት ስለሆነ ይሆናል። በዚያው አስተሳሰብ የፀሐይ ወር የሚጀምርበት ዕለት ሠርቀ መዓልት (“የቀን መውጫ”)፣ “የብርሃን መጀመሪያ”፣ ፕንትዮን) ይባላል። ቀኑ የፀሐይ ግዛት እንደሆነ እናውቃለን።

የጨረቃ ዓመትና የፀሐይ ዓመት ሁሉም እኩል እንዳይደሉ እናውቃለን። የጨረቃ ወር አንዳንድ ጊዜ አጠር ስለሚል (ሕፀፅ “ጉድለት” ስለሚኖረው ወይም ሕፀፅ “ጎደሎ” ስለሆነ) በመስከረም የጀመረው ዓመት አልቆ አዲስ ዓመት በአዲስ መስከረም 1 ቀን ሲጀምር የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ (epact) 19 ዓመት ሙሉ (አንድ ዓውደ ቀመር ሙሉ) ከዓመት ዓመት ይለያያል። ከመጀመሪያው ዓመት ጀምረን ብንሄድ ከ0 (ዜሮ) ይጀምርና ከዚህ በታች ባሉት ዕለቶች ይለያያል፡- 0፣ 11፣ 22፣ 3፣ 14፣ 25፣ 6፣ 17፣ 28፣ 9፣ 20፣ 1፣ 12፣ 23፣ 4፣ 15፣ 26፣ 7፣ 18። እነዚህ አበቅቴ ይባላሉ። ዓውደ አበቅቴ የሚባለው እነዚህን አበቅቴዎች የሚሰበስበው የ19 ዓመት ዓውድ ነው።

ምስጢሩ ቀላል ነው። የጨረቃን ዓመትና የፀሐይን ዓመት የሁለቱንም ወሮች በ30 ቀን እየመጠንን መስከረም 1 ቀን ላይ እኩል ብናስጀምራቸው አንዳንድ የጨረቃ ወሮች አጭር (ሕፀፅ) ከመሆናቸው የተነሣ (29 ቀን ብቻ ከመሆናቸው የተነሣ) ቶሎ ቶሎ ስለሚያልቁ የፀሐይ ዓመት (365ቱ ቀን) ሳያልቅ የጨረቃ ዓመት (354ቱ ቀን) ቀደም ብሎ መጀመሪያ ነሐሴ 24 ቀን ላይ ያልቃል። የፀሐይ ዓመት ጳጉሜን 5 ላይ አልቆ መስከረም 1 ላይ የሚቀጥለውን (ሁለተኛውን) ዓመት ሲጀምር በዚያን ጊዜ ጨረቃ የራሷን ዓመት ነሐሴ 25 ቀን ጀምራ 11 ዕለት አሳልፋ ያገኛታል -- ከነሐሴ የተረፈው 6 ቀንና የጳጉሜን 5 ቀን ተደምረው ማለት ነው። “የግዕዙን አባባል ለማስታወስ፡ “ዘአንበለ ያብጽሕ ፀሐይ ዓውደ ዓመት ይወጥን ቦቱ ወርኅ ካልአ ዓመተ እምቅድመ ፲ወ፩ ዕለት ዘውእትሙ ፮ ሕፀፀ አውራኅ ወ፩ ጳጉሜን” (ፀሐይ ዓውደ ዓመቱን ሳይፈጽም ጨረቃ ከ11 ቀን ቀደም ብሎ ሁለተኛውን ዓመት ይጀምርበታል፤ እነዚህም ቀኖች 6 የጎደሎዎቹ ወራትና 5 ጳጉሜን ናቸው)። ጨረቃ የሚቀጥለውን ዓመት የምትጀምርበት ዕለት ልደተ አበቅቴ (“የአበቅቴ መወለዳ”) ይባላል። እንዳየነው፣ የመጀመሪያው አበቅቴ 11 ቀን፣ የመጀመሪያው ልደተ አበቅቴ ነሐሴ 25 ቀን ነው።

የጨረቃ ወር አንድ ጊዜ 29 ዕለት፣ ሌላ ጊዜ 30 ዕለት መሆኑን እያወቅን ለምንድነው ሁሉንም 30 ዕለት የምናደርጋቸው? ምስጢሩ ቀላል ነው። የሚያንጸጽሩት የጨረቃን ወር (29/30ን) ከፀሐይ ወር (ከ30) ጋራ ሳይሆን የጨረቃን ዓመት (354ን ቀን) ከፀሐይ ዓመት (ከ365 ቀን) ጋራ ነው።

ከነሐሴ 25 እስከ ጳጉሜን 5 ቀን ያሉት 11ዱ ዕለቶች (የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ) የሚያመለክቱት የጨረቃ ዓመት (354 ቀን) ከፀሐይ ዓመት (ከ365 ቀን) በ11 ዕለት ማጠፍን ነው። እነዚህ 11 ዕለቶች የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ወይም አበቅቴ ይባላሉ። የሚቀጥለው የጨረቃ ዓመት ቀኖቹ ሲቆጠሩ አብረው ስለሚቆጠሩ (ስለሚደመሩ) ተውሳክ አበቅቴ የሚሏቸውም አሉ። “ተውሳክ” ማለት “ተጨማሪ” ማለት ነው። ከ3ኛው መስከረም ሲደርሱ ሌላ 11 ቀን ይጨመርና መስከረም 1 ላይ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ (አበቅቴ ወይም ተውሳክ አበቅቴ) 22 ይሆናል። በአራተኛው ዓመት 33 ቀን ይሆናል፤ ግን የጨረቃ እድሜ ከ30 ቀን መብለጥ የለበትምና የጨረቃን ዓመት ከፀሐይ ዓመት ጋራ አብሮ ለማስኬድ አንድ ድፍን ወር (30 ቀን) ገድፎ [= ጥሎ] በአራተኛው ዓመት እድሜዋ 3ቀን ይሆናል። ወር እንደዚህ ሲገደፍ [= ሲጣል] ማግረ ሆነ ይባላል።

እንደዚህ 11 ቀን እየጨመሩና ድምሩ ወር ሲሞላ (30 ቀን ሲሆን) እየገደፉ ቢሄዱ 19 ዓመት ሙሉ (አንድ ድፍን ዓውደ ቀመር) መስከረም 1 ቀን ላይ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ከላይ የተሰጠው 11፣ 22፣ 3፣ 14፣ ወዘተ. ሆኖ ይገኛል። ከነዚህ በኋላ (ከ19 ዓመት በኋላ ማለት ነው) አዲስ ዓውደ አበቅቴ ይጀምራል። ዘመንና ሕይወት እንዲህ እያሉ ይቀጥላሉ፤ በአንድ ዓውደ አበቅቴ የተገኙት 19 አበቅቴዎች ራሳቸውን ይደግማሉ፤ ራሳቸውን ስለሚደግሙ እንደገና መቀመር አያስፈልገንም። አንዴ የቀመርነውን በቃልም ሆነ በማስታወሻ መያዝ ነው። “አበቅቴ” እና “ዓውደ አበቅቴ” እንዳይምታቱብን እንጠንቀቅ። “አበቅቴ” የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ፣ “ዓውደ አበቅቴ” የጨረቃን የተለያዩ ዓመታዊ እድሜዎች የሚያሳይ ባለ19 ዓመት ዓውድ መሆኑን አንርሳ። (እንደ ሊቃውንቱ አባባል 28 የተለያዩ ዓውደ አበቅቴዎች አሉ። (ገጽ 145-172 ተመልከት)። እነዚህን ዓውደ አበቅቴዎች የተለያዩ የሚያደርጋቸው 28ቱም የተለያዩ ጠባይ ስለሚታይባቸው ነው። 28ቱ ተጠቃልለው አንድ ዓውድ ይወጣቸዋል፤ ያንን በተራው እንተቸዋለን።

አበቅቴ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ነው ብለናል። እድሜው 354 ቀን ሲሞላ ሌላ የጨረቃ ዓመት ወይም አበቅቴ ይጀመራል። ያ ዕለት ልደተ አበቅቴ (የአበቅቴ ልደት) ይባላል። ወርታዊው የጨረቃ ልደት ከዚህ የተለየ ነው። ጨረቃ የምትወለደው በየወሩ ሲሆን አንድ ጊዜ ከ29 ቀን፣ ሌላ ጊዜ ከ30 ቀን በኋላ ነው። የልደቷ ቀን (የምትወለድበት ዕለት) ደግሞ ሠርቀ ሌሊት (“የሌሊት መውጫ”) ይባላል። “ልደተ ወርኅ” በዓመት ዓሥራ ሁለት ጊዜ ሲሆን “ልደተ አበቅቴ” በዓመት አንድ ጊዜ ብቻ ነው። አበቅቴ ተወልዶ የመጀመሪያው ወር (30ው ቀን) የሚሞላበት ቀን ደግሞ መጥቅስ ይባላል። አበቅቴ መስከረም 1 ላይ 11 ሲሆን ወሩ የሚሞላው (30 ቀን የሚሆነው) መስከረም 19 ላይ ነው፤ መጥቅስ (30 - 11 =) 19 ይሆናል። አበቅቴ መስከረም 1 ላይ 22 ሲሆን ወሩ የሚሞላው (30 ቀን የሚሆነው) መስከረም 8 ላይ ነበረ፤ ግን መጥቅስ ከ8ና ከዚያ በታች ከወረደ ሠግር ተብሎ መጥቅስ የሚውለው በሚቀጥለው ወር ላይ ነውና፤ መጥቅስ ጥቅምት 8 ቀን ላይ ዋለ እንላለን። መጥቅስ (30 - 22) 8 ይሆናል፤ እንዲህ እያለ ይቀጥላል። ዋናው ነገር አበቅቴና መጥቅስ

ሲደመሩ ከ30 አለመብለጣቸውና አለማነሳቸው ነው። ዓዋጁም የሚለው የሚከተለውን ነው፡

ዓዋጅ 1:- “አበቅቴ ወመጥቅሶ ክልሌሆሙ ንቡረ ኢይበዝኑ እምፃ ወኢይውገዱ እምፃ፤ ወትረ ይከውኑ ፃ።”
(አበቅቴና መጥቅሶ ሁለቱ በንብረታቸው ከ30 አይበዙም፤ ከ30 አይነድሉም፤ ዘወትር 30 ይሆናሉ።)

ዓዋጅ 2:- “አበቅቴ እምፃ ለነሐሴ ኢይውገድ፤ ወእምፃ ለጳጉሜን ኢይበዝን።”
(አበቅቴ ከነሐሴ 8 (እና ከዚያም) ኢያንሰም፤ ከጳጉሜን 5 (እና ከዚያም) አይበልጥም።)

ዓዋጅ 3:- “መጥቅሶ እምፃወፍ ለመስከረም ኢይወርድ ወእምፃወፍ ለጥቅምት ኢየሀርግ።”
(መጥቅሶ ከመስከረም 15 አይወርድም፤ ከጥቅምት 13 በላይ አይወጣም።)

ዓዋጅ 4:- የ19ኛን ዓመት (የዓውደ አበቅቴን ዓመቶች ማለት ነው) አበቅቴ ስናወጣ ዓውደ ጨረቃን (የጨረቃን ዓመት) 19 ዓመት ሙሉ ሁል ጊዜ 354 ዕለት፤ ዓውደ ዓመትን (የፀሐይን ዓመት) 19 ዓመት ሙሉ ሁል ጊዜ 365 ዕለት በማድረግ ነው።

በዚህ በአራተኛው ዓዋጅ መሠረት ጳጉሜን 5 ቀን ብቻ መሆኗ ነው። ከጨረቃ ዓመትም እንዲሁ ከ354 በላይ ያሉት ሰዓቶችና ደቂቃዎች ይጣላሉ።

መጥቅሶ እምፃ “መጥቅሶ” እንደተባለ ግልጽ አይደለም። ቃሉ የተገኘው “ጠቅሶ” (“ደወለ”) ከሚለው የግዕዝ ግሥ ሆኖ ትርጉሙ “ደወለ”፤ “ቀርን” (“ጠፋምባ፤ መለከት”) ነው። ዓመቱ አልቆ ሌላ ዓመት ሲጀምር ደወል ይደወል እንደሆነ መጥቅሶ ማለት “ደወል የሚደወልበት ቀን” ማለት ነው። እውነትም አይሁድ ርእሰ ዓውደ ዓመታቸው ላይ (New Year's Day) አዲሱን ዓመት ለማብሰር ደወል ይደውሉ፤ ቀርን (ጠፋምባ፤ መለከት) ይነፉ ነበረ ይባላል። አበው እንደሚሉት መጥቅሶ “መጥቅሶ” የተባለው በዚህ ምክንያት ሊሆን ይችላል። ለማንኛውም በመደብ 2 የቀረቡት “አበቅቴ”፤ “መጥቅሶ”፤ ልደተ አበቅቴ የማይለወጡ በየዓውደ አበቅቴው (በየ19 ዓመቱ) የሚመላለሱ ስለሆነ በእንክብካቤ እንጠብቃቸው።

የአንድ ዓውደ አበቅቴ አበቅቴና መጥቅሶ

መስ = መስከረም፤ ጥቅ = ጥቅምት

የዓውደ አበቅቴ

ዓመቶች	አበቅቴ ወይም	መጥቅሶ	ልደተ አበቅቴ
ተራ ቀጥር	ተውሳክ አበቅቴ		
1ኛ ዓመት	0 (አልቦ)	30 (መስ)	(መስከረም 1 ቀን)
2ኛ ዓመት	11 (መስከረም)	19 (መስ)	ነሐሴ 25 ቀን
3ኛ ዓመት	22 (ሠግር)	8 (ጥቅ)	ነሐሴ 14 ቀን
4ኛ ዓመት	3	27 (መስ)	ጳጉሜን 3 ቀን
5ኛ ዓመት	14	16 (መስ)	ነሐሴ 22 ቀን
6ኛ ዓመት	25 (ሠግር)	5 (ጥቅ)	ነሐሴ 11 ቀን
7ኛ ዓመት	6	24 (መስ)	ነሐሴ 30 ቀን
8ኛ ዓመት	17	13 (ጥቅ)	ነሐሴ 19 ቀን
9ኛ ዓመት	28 (ሠግር)	2 (ጥቅ)	ነሐሴ 8 ቀን
10ኛ ዓመት	9	21 (መስ)	ነሐሴ 27 ቀን
11ኛ ዓመት	20 (ሠግር)	10 (ጥቅ)	ነሐሴ 16 ቀን
12ኛ ዓመት	1	29 (መስ)	ጳጉሜን 5 ቀን
13ኛ ዓመት	12	18 (መስ)	ነሐሴ 24 ቀን
14ኛ ዓመት	23 (ሠግር)	7 (ጥቅ)	ነሐሴ 13 ቀን
15ኛ ዓመት	4	26 (መስ)	ጳጉሜን 2 ቀን
16ኛ ዓመት	15	15 (መስ)	ነሐሴ 21 ቀን
17ኛ ዓመት	26 (ሠግር)	4 (ጥቅ)	ነሐሴ 10 ቀን
18ኛ ዓመት	7	23 (መስ)	ነሐሴ 29 ቀን
19ኛ ዓመት	18	12 (ጥቅ)	ነሐሴ 18 ቀን

መደብ 2

ዓውደ ይፈጽማል እንጂ ስለማያልቅ አንድ ዓውደ አበቅቴ ሲፈጸም (ማለት 19 ዓመት ሲሞላ) ሌላ ዓውደ አበቅቴ ይተካል። የባሕረ ሐሳብ መጽሐፍም የሚለው “ወከመዝ ተወውድ በበጀወዝ ዓመት። ወእምድጎረ ፤ወዝ ዓመት ይገብእ ሐሳብ ንበ ዘቀዳሚ። ወአልቦ ከትረተ መዋዕል ለዝ ሐሳብ እስከ ለዓለም” (እንደዚህ እያደረግህ በየ19 ዓመቱ መልሰህ ታመጣዋለህ። ከ19 ዓመት በኋላ አቈጣጠሩ ወደ ቀድሞው ይመለሳል። ለዚህ አቈጣጠር ዘላለም የዘመን ገደብ የለውም -- “ዘመን እንደውሐ አይከተርም”) ነው። ዋናው ነገር “ዛሬ ቀኑ ምንድን ነው?” ሲባል መልሱ “ማክሰኞ፤ ረቡዕ፤ ወዘተ.” እንደሚሆን፤ “ዘንድሮ ዓውደ አበቅቴው ስንት ነው?” ሲባል መልሱን ማወቅ ነው።

ዓውደ አበቅቴን ከማንኛውም ዓውድ ይበልጥ ጠንቅቀን ልናውቀው የሚገባን ነው። ባሕረ ሐሳብ የተመሠረተው ዓውደ አበቅቴ ላይ ነው። የመጀመሪያው ዓውደ አበቅቴ የጀመረው ማክሰኞ ቀን ነው። በምን ዐወቅነው? የጀመሩት ነግረውናል።

ጥያቄ፡-

- (1) ዓለም ከተፈጠረ እስከሠፊ ስንት ዓውደ አበቅቴዎች አልፈዋል?
- (2) እኛ አሁን ያለነው በስንተኛው ዓውደ አበቅቴ ነው?
- (3) ካለንበት ዓውደ አበቅቴ ላይ ስንት ዓመት ተነሥቶለታል?
- (4) ያለንበት ዓውደ አበቅቴ ሊፈጸምና የሚቀጥለው ዓውደ ቀመር ሊገባ ስንት ዓመት ቀርቶታል?
- (5) አበቅቴና ዓውደ አበቅቴ ልዩነታቸው ምንድን ነው?
- (6) ተውሳክ አበቅቴ ምንድን ነው?
- (7) ልደተ አበቅቴ መቼ ነው?
- (8) መጥቅፅ ምንድን ነው?
- (9) ልደተ ወርኅ ምንድን ነው?

መልስ፡-

- (1) ዓለም ከተፈጠረ እስከሠፊ ያለፉትን ዓውደ ዓበቅቴዎች ለማወቅ ዓለም ከተፈጠረ እስከሠፊ ያሉትን ዓመቶች (ማለት ፡ 7492 ዓመቶችን) በ19 ማካፊል (መግደፍ) ነው፡-
 $7492 \div 19 = 394$ ሆኖ ትርፋ 6 ነው። ይህ ማለት 394 ዓውደ አበቅቴዎች አልፈው ከ395ተኛ ዓውደ አበቅቴ 6ተኛው ዓመት ላይ ነን።
- (2) አሁን ያለነው በ395ተኛው ዓውደ አበቅቴ ነው።
- (3) ካለንበት ዓውደ አበቅቴ 6 ዓመት ተነሥቶለታል፤ የለም፡ 6 ዓመት አልተነሣለትም፤ የተነሣለት 5 ዓመት ብቻ ነው። 6ተኛው ዓመትማ ተጀመረ እንጂ አልተፈጸመም።
- (4) ካለንበት ዓውደ አበቅቴ ላይ 5 ዓመት እና 6ተኛው ዓመት ከተጀመረ ያለፉት ጥቂት ቀኖች ሄደውለት $19 - 5$ ዓመት ከጥቂት ቀኖች = 13 ዓመትና (ካለንበት ዓመት የተረፉት ወሮች) ይቀራሉ።
- (5) አበቅቴ፡- መስከረም 1 ዕለት የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ነው። አልቦ (0)፡ 11፡ 22፡ 3፡ ወዘተ. እያለ በእንድ ድፍን ዓውደ ዓበቅቴ (ከ1 እስከ 19 ዓመት) ይሄዳል። ዓውደ አበቅቴ በየ19 ዓመቱ የሚመላለስ ዓውድ ነው። ባጭሩ አበቅቴ “እድሜ” ነው። የጨረቃ፡ ዓውደ አበቅቴ ግን “ዓውድ” ነው። ባለ19 ዓመት።
- (6) “ተውሳክ አበቅቴ” አበቅቴ ነው። አበቅቴና ተውሳክ አበቅቴ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ሁለት ስዎች ናቸው።
- (7) “ልደተ አበቅቴ” የጨረቃ ዓመት ባለቀ ማግስቱ ነው።
- (8) መጥቅፅ የጨረቃ ዓመትና የጨረቃ የመጀመሪያ 30ኛ ቀናቸውን የሚያከብሩበት ዕለት ነው። ለምሳሌ የጨረቃ ዓመትና የጨረቃ ወር

የጀመረው ነሐሴ 25 ቀን ቢሆን ወር የሚሆናቸው መስከረም 19 ቀን ነው። ነሐሴ 25 ቀን የተወለደ ልጅም ሆነ አበቅቴ ወር የሚሆነው መስከረም 19 ቀን መሆኑ አይካድም።

- (9) “ልደተ ወርኅ” ጨረቃ በየወሩ (በየ29 እና 30 ቀኑ) እንደ አዲስ የምትታይበት ቀን ነው።

6. ዓውደ ፀሐይ

የዚህ ዓውድ ዘመን 28 ዓመት ነው። በየ28 ዓመት መስከረም 1 ቀን ዕለቱ ረቡዕ፤ ወንጌላዊው ማቴዎስ ይሆኑና ዓውደ ዓመት፡ ዓውደ ጳጉሜንና ዓውደ ፀሐይ እኩል ይጀምራሉ። አባቶቻችን ይኸንን ዓውድ ለምን ለማወቅ እንደፈለጉ በጽሑፍ ያቀዩልን ነገር የለም፤ ካለም እኔ አላገኘሁትም፤ ግን ቀደም ብዬ ካደረግሁት ከዓውደ ሱባዔ (7×4) እና ዝቅ ብዬ ከምተቸው ከዓውደ ቀመር 2ፊ የተያያዘ መሆኑ ግልጽ ነው፤ ማለትም፡ ራሱ 28 አንድ ዓውድ ከመሆኑም ሌላ 28 ዓውደ አበቅቴዎች (28×19) አንድ ዓውድ ይወጣቸዋል። ለአቄጣጠር (ለመግደፍ) እንዲመቻቸውም እንደተጠቀሙበት ይታያል። የዓውደ ፀሐይ ሌላ ስሙ ንኡስ ዓውድ ነው። ንኡስ የተባለው ርዝመቱ ቀጥሎ ከምተቻቸው ከዓውደ ማኅተምና ከዓውደ ቀመር አነስተኛ ስለሆነ ነው።

7. ዓውደ ማኅተም

76 ዓመትን አንድ ዓውድ አድርገው ዓውደ ማኅተም አሉት። በየ76 ዓመት መስከረም 1 ቀን፡ ወንጌላዊው ዮሐንስ፡ አበቅቴው 18 ይሆኑና፡ ዓውደ ዓመት፡ ዓውደ ጳጉሜን፡ ዓውደ አበቅቴ፡ ዓውደ ማኅተም እኩል አንድ ብለው ይጀምራሉ። ዓውደ ማኅተም አራት ዓውደ አበቅቴ ነው ($4 \times 19 = 76$)። የዓውደ አበቅቴን ምስጢር ያወቀ የዓውደ ማኅተም ምስጢር አይገደውም። የዓውደ ማኅተምን ጥቅም የሚቀጥለውን ዓውድ (ዓውደ ቀመርን) ስንተች እናመጣዋለን። የዓውደ ማኅተም ሌላ ስሙ ማእከላዊ ዓውድ ነው።

8. ዓውደ ቀመር

ዓውደ ቀመር በዓለማችን ውስጥ የሚመላለሱ ዓውዶች ሁሉ (አንድ ሳይቀር) ግጥምጥም የሚለብት ትልቅ/ታላቅ ዓውድ ነው፤ እንዲያውም አንዳንድ መጻሕፍት ውስጥ ሌላ ስሙ ዓቢይ ዓውድ ነው። የዘመኑ ርዝመት 532 ዓመት ነው፤ ያንን ዘመን በርዩድ ወይም በርዩድስ ይሉታል፤ የግሪክ ቃል ነው። Period ከሚለው ቃል 2ፊ የተያያዘ ነው። አባቶች ይኸንን ዓውድ የሚያሳዩን ዓውደ ዓበቅቴን በዓውደ ፀሐይ አባዘተው (19×28) ነው። ዓውደ ፀሐይን የሚፈልጉት አንድ ዓውደ ቀመር 28 ዓውደ አበቅቴ ስለሆነ ሳይሆን አይቀርም። በገጽ 145-172 የተሰጠውን ሠንጠረዥ ተመልከት።

“ቀመር” በዐረብኛ ቋንቋ “ጨረቃ” ማለት እንደሆነ ተናግረናል። ዓውደ ቀመር የጨረቃ ሂደትን የሚቁጥር ስለሆነ ቀጥሮ ማለትም ይሆናል። “ቀመር” [= “ቁጠረ”፣ “ገደፈ”፣ “አደራጀ”] የሚል ግሥም አለው። አንዳንድ ምንጮች ዓውደ ቀመርን በአጭሩ ቀመር ይሉታል። “ቀመር ብሂል መስፈርት” (ቀመር ማለት መለኪያ ማለት ነው) የሚልም አለ። ዋልታ በክብነቱ ምክንያት በግዕዝ “ቀመር” ነው የሚባለው። ሊቃውንቱ መጽሐፍ ሲያስተምሩ አራቱ ወንጌሎች የሚስማሙበትን የክርስቶስን ታሪክ በየምዕራፋቸው ቁጥረው የሚያሳዩበትን ሠንጠረዥም “ቀመር” ይሉታል። አራቱም ወንጌሎች የዘገቡት ድርጊት (የክርስቶስ ታሪክ) አለ፤ ሶስቱ ብቻ የዘገቡት አለ፤ ሁለቱ ብቻ የዘገቡት አለ፤ ሁሉም በየብኩሉ ለየብቻው የዘገበው (ሌላው ወንጌላዊ ያልዘገበው) ድርጊት አለ። እነዚህን እየሰበሰቡ “የአራቱ፣ የሶስቱ፣ የሁለቱ፣ የያንዳንዳቸው ወንጌላዊያን ቀመር” ይሏቸዋል።

ወደ ባሕረ ሐሳባችን እንመለስና፡ ሊቃውንቱ አንዳንድ ጊዜ ዓውደ ቀመርን በሠንጠረዥ የሚያሳዩት ዓውደ አበቅቱን 28 ጊዜ መድቦ በመዘርዘር ነው ብለናል። የዘመኑ ርዝመት 532 ዓመት የሆነበት ምክንያት በዓለማችን ውስጥ የሚመለሉት የተፈጥሮ ክሥተቶች ሁሉ በአንድነት እኩል ለመጀመርና ራሳቸውን “ሀ” ብለው እንደገና ለመድገም 532 ዓመት ስለሚፈጅባቸው ነው።

ባሕረ ሐሳብ “ጥንቱ ለቀመር ዕለተ ሠሉስ፡ ወንጌላዊ ማቴዎስ፡ ወፍጻሜሁ ዕለተ ሰኑይ” (የቀመር መነሻው ማክሰኞ ዕለት፡ ወንጌላዊው ማቴዎስ፡ መጨረሻው ሰኞ ነው) እንደሚለው ይኸ ዓውድ ሲጀመር መስከረም 1 ቀን፡ ዕለቱ ማክሰኞ፡ ወንጌላዊው ማቴዎስ፡ ይሆንና ዓውደ ዓመት፡ ዓውደ ጳጉሜን፡ ዓውደ አበቅቱ፡ ዓውደ ማጎተም፡ ራሱ ዓውደ ቀመር እኩል አንድ ብለው በአንድነት መስከረም 1 ቀን ላይ አብረው ጀምረው፡ ዓውደ ዓመት በጀመረ በ365/6 ዕለት (ዓመት ሲሞላ፡ ከሌሎች ቀደም ብሎ ማለት ነው)፡ ዓውደ ጳጉሜን በጀመረ በ4 ዓመቱ፡ ዓውደ አበቅቱ በጀመረ በ19 ዓመቱ፡ ዓውደ ፀሐይ በጀመረ በ28 ዓመቱ፡ ዓውደ ማጎተም በጀመረ በ76 ዓመቱ፡ ዓውደ ቀመር በጀመረ በ532 ዓመቱ ማለት ነበረባቸው፤ ግን ዓውደ ፀሐይንና ዓውደ ማጎተምን በተለያዩ ጊዜ ስለሚያስጀምሯቸው ሁሉም እንዲህ እኩል አይሄዱም። ዓውደ ቀመር የጀመረበትን ጊዜ ጥንት (መነሻ፡ መጀመሪያ ይሉታል)። ዕለቱንም ማክሰኞን ጥንተ ቀመር (የቀመር መጀመሪያ) ይሉታል -- ልክ እሑድን “ጥንተ ዕለት” እንዳሉት።

በኢትዮጵያ ኦርቶዶክስ ክርስቲያኖች ዘንድ ዓውደ ቀመር አዲስ ዘመን፡ አዲስ ሕይወት አዲስ የታሪክ ምዕራፍ ነው። የኢትዮጵያ ታሪክ መዝጋቢዎች የዓውደ ቀመር ሠንጠረዥ (532 መሥመር ያለበት ሠንጠረዥ) ሠርተው በየመሥመሩ (በየዓመቱ ማለት ነው) የተፈጸሙትን ዋና ዋና ታሪካችንን በረቂቅ ፊደል ይመዘግቡበታል። ግን ይኸ ዓውድ በየ532 ዓመት እንደገና ስለሚመለስ ዘመኑን በትክክል ለማወቅ ልዩ ጥንቃቄን ይጠይቃል። ለምሳሌ፡ ስለንጉሥ ሰይፈ አርዕድ ዕረፍት ሲመዘግቡ፡ “ዓውደ ቀመር በጀመረ በ480 ዓመት ላይ ንጉሥ ሰይፈ አርዕድ ሞተ” ብለዋል፤ ግን ተጨማሪ ማስረጃ ከሌለን ንጉሡ በየትኛው ዓውደ ቀመር እንደሞተ አይታወቅም።

“በሚያዝያ 5 ቀን ዘመቻ ተዘመተ” እንደማለት ነው፤ እንዲህ ቢባል “በየትኛው ሚያዝያ?” ይባላል፤ የዚያን ያህል ዋጋ ቢስ ምዝገባ ባይሆንም በአመዘጋገብ ረገድ የዚያ ብጢ ነው።

የዓውደ ቀመር ዋና ጥቅሙ ተንቀሳቃሽ በዓላትና አጽዋማትን (በየዓመቱ በተለያዩ ቀን የሚውሉትን ወይም የሚጀምሩትን በዓሎችና ጸሞች) እንዳይንቀሳቀሱ (በየ532 ዓመቱ ሁል ጊዜ አንድ ቀን ላይ እንዲያርፉ፡ እንዲጀምሩ) ለማድረግ ነው። የበዓላቱ መዋዩ የተለያዩ ቀኖች ሁሉ በዚህ ዓውድ ተጠቃልለዋል። ተንቀሳቃሽ (በአንድ ቦታ የማይረጉ) በዓላትና አጽዋማት የሚባሉት ለምሳሌ፡ የነሃዌ ጸም፡ ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ)፡ ትንሣኤ፡ ጸመ ሐዋርያት (የሰኔ ጸም)፡ ጸመ ድጎነት ናቸው። የሚንቀሳቀሱትን እንዳይንቀሳቀሱ ማድረግ አይቻልም፤ ግን እንቅስቃሴያቸው (ማለት፡ በዓመቱ ውስጥ ከፍና ዝቅ የሚሉት) በተወሰኑ ቀናት ውስጥና ቀናት ላይ ብቻ ነው፤ ከዚያ አያልፉም። ታዲያ እነዚያን የተወሰኑ ቀኖች ለመሰብሰብ አንድ ዓውደ ቀመር (ማለት 532 ዓመት) ወይም 28 ዓውደ አበቅቱ (ማለት 28 x 19 ዓመት) መከታተል ያስፈልጋል። ዘዴው በገጽ 145-172 ላይ እንዳቀረበኩት የዓውደ ቀመር ሠንጠረዥ አዘጋጅቶ በ532ቱ ዓመቶች ውስጥ እነዚህ በዓላትና አጽዋማት በየአንዳንዱ ዓመት በየትኛው ቀን እንደሚውሉ መመዝገብ ነው። አንዱ 532 ዓመት ሲፈጸም የሚቀጥለው 532 ዓመት ያለፈው 532 ዓመት የያዘውን አሠሠን ገሠሠን እንዳለ ይዞ ይተካል።

በዓላት ሁሉ በየዓመቱ በአንዱ ዕለት እንደዋሉት እንደገና ተመልሰው በነዚህ ዕለቶች ሲውሉ ለማየት 532 ዓመት ቁጭ ብሎ መጠበቅ ወይም መኖር አያስፈልገንም። መምህሩ እንደነገረን፡ ዓቢይ ቀመር ካሁን በፊት 14 ጊዜ ተደጋግሞ መጥቷል። (ካሁን ያለነው በ15ኛው ዓውደ ቀመር ነው።) ከ14ቱ ዓውደ ቀመሮች ማንኛውንም አንዱን መመርመር እንችላለን። ወይም ከኛ በፊት የኖሩ ሰዎች ማየት እንችላለን። ከነዚህ አንዱ ገጽ 145-172 ላይ ተሰጥቷል። የሚባለው የሚንቀሳቀሱ በዓላትና አጽዋማትን ለመጀመሪያ ጊዜ በአንድ ዓውደ ቀመር ላይ ሰብስቦ ያቀረበ በ400 ዓ. ም. ግድም የኖረ አንድኛው የሚባል ግብፃዊ መነሰሴ ነው። ያቀረበው ዓውደ ቀመር ከ5853 ዓ. ዓ. እስከ 6384 ዓ. ዓ. የወደቀውን (12ኛውን ዓውደ ቀመር) ነው። ለምሳሌ፡ ትንሣኤ ከ1 እስከ 532 ባሉት በያንዳንዳቸው ዓመት ውስጥ በምን ቀን እንደሚውል በዚያ ሠንጠረዥ ተመዝግቧል። ያ ሠንጠረዥ ያለው ሰው (እሱ ሰውየው) በየትኛው የዓውደ ቀመር ዓመት (ዓመተ ዓውደ ቀመር) እንዳለ አይቶ ሠንጠረዥን ቢያይ የዚያን ዓመት የበዓልና የጸም ዕለት ይነግረዋል።

ስንት ዓውደ ቀመሮች አለፉ?

አበው እንደነገሩን ከሆነ፡ ዛሬ ያለነው በ15ተኛው ዓውደ ቀመር ነው። 14ኛው ዓውደ ቀመር ተፈጽሞ 15ኛው የጀመረው 1948 ዓ. ም. አልቆ 1949 ዓ. ም. የጀመረ ጊዜ ነው። ማለት፡ የ1948 ዓ. ም. ማለቂያ (ጳጉሜን 5 ቀን) የ14ኛው ዓውደ ቀመር መፈጸሚያ (የአንድ 532 ዓመት ዓውድ ማለቂያ) ነበረ። በ1949 ዓ. ም. (በመስከረም 1 ቀን) 15ኛ የተባለውን አዲስ ዓውደ ቀመር “ሀ” ብለን (አንድ ብለን) ጀምረናል።

ይኸን ጽሑፍ ማዘጋጀት የጀመርኩት በ1992 ዓ. ም. ማህል ላይ ነው። በዚያን ጊዜ የነበረው ዓውደ ቀመር (15ኛው 532 ዓመት) እድሜው 43 ዓመት ነበረ። (15ተኛው ዓውደ ቀመር የጀመረው በ1949 ዓ. ም. መሆኑን አንርሳ።) ድርሰቴን ማዘጋጀት ስጀምር 15ኛው ዓውደ ቀመር 42 ዓመት ተነሥቶለት 43ኛው ላይ ነበር ማለት ነው። እንዲህ ከሆነ፡ አበው እንደሚያደርጉት፡ “ይኸንን የዘመን አቁጣጠር ምርምር የጻፍኩ እኔ እገሌ ድርሰቴን የጀመርኩት በ43ተኛው ዓመተ ዓቢይ ቀመር ነው” ብዬ ከመግቢያው ወይም ከመጨረሻው ልጽፍ እችላለሁ።

ይህ 15ተኛ ዓውደ ቀመር የሚፈጸመው (የተረፉትን ዓመታቱን የሚጨርሰው) 2480 ዓ. ም. ሲያልቅ ነው። ሳስረዳ፡- ከ15ተኛው ዓቢይ ቀመር ላይ 42 ዓመት ከተነሣለት (532 - 42) የተረፉት ዓመቶች 488 ብቻ ናቸው። እነሱን በ1992 ዓ. ም. ላይ ስንጨምራቸው (1992 + 480 =) 2480 ዓ. ም.ን እናገኛለን። በ2480 ዓ. ም. መጨረሻ (2481 ዓ. ም. ሲጀምር) 16ተኛው ዓውደ ቀመር ይጀምራል (ለዚህ ያብቃን)።

የዓውደ ቀመር ሌላው ጥቅም ከላይ እንደተነገረው ደራሲዎቻችንና ጸሐፊዎቻችን ታሪክ ሲመዘግቡ የዘመን መቀጠሪያ አድርገውታል። እስከ ቅርብ ጊዜ ድረስ በዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) እና በዓመተ ምሕረት (ዓ. ም.) የሚጠቀሙ ጸሐፊዎች በጣም ጥቂቶች ነበሩ። የቀሩት የሚጠቀሙት በዓውደ ቀመር ነበረ። ያውም ሆኖ ዓውደ ቀመር አይሉትም። የሚሉት ዓመተ ምሕረት ነበረ። ለምሳሌ ይኩኖ አምላክ የነገሠው በ379 ዓመተ ምሕረት ነው ብለው መዝግበውታል፤ በ379 ዓውደ ቀመር (አንድ ዓውደ ቀመር በገባ በ379ኛው ዓመት) ማለታቸው ነው።

አንዱ ዓውደ ቀመር ሲያልቅባቸው (532 ዓመት ሲያልቅ) እንደገና አዲስ ዓውደ ቀመር (አዲስ የ532 ዓመት ዓውድ) አንድ ብለው (“ሀ” ብለው) ይጀምራሉ። ለእኛ ከእነሱ በኋላ ለመጣነው ልጆቻቸው ትንሽ የሚቸግረን በዓውደ ቀመር የመዘገቡልን ታሪክ በየትኛው ዓውደ ቀመር እንደተፈጸመ ማወቅ ነው። ለምሳሌ ይኩኖ አምላክ በ379 “ዓመተ ምሕረት” (ዓውደ ቀመር ማለታቸው ነው) እንደ ነገሠ መመዝገባቸውን አንዳንድ መጻሕፍት ውስጥ እናገኛለን። ግን በማናቸውም ዓውደ ቀመር ውስጥ 379 ዓመት ስላለ የነገሠው በየትኛው ዓውደ ቀመር እንደሆነ የምናውቀው በሌሎች ምልክቶች ርዳታ ነው። ከሌላ ምንጭ እንደምናውቀው ይኩኖ አምላክ የነገሠው በ1263 ዓ. ም. ነው። እንዲህ ከሆነ 379 ዓመተ ዓውደ ቀመርና 1263 ዓመተ ምሕረት አንድ ናቸው፤ ሁለቱም በአንድ ዘመን ላይ ነው የወደቁት፤ ሁለቱም አንድን ዘመን ነው የሚያመለክቱት ማለት ነው። አሁን ለማወቅ የምንሞክረው 379 ዓመተ ዓውደ ቀመር የየትኛው ዓውደ ቀመር ዓመት እንደሆነ ነው።

የባሕረ ሐሳብ መጻሕፍትና አንዳንድ የታሪክ ምንጮች እንደሚያመለክቱት አንዳንድ የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ሊቃውንት ለዓለም የተሰጣት እድሜ 13 ዓውደ ቀመር ብቻ ነው ብለው ያምኑ ነበረ (ለዝርዝሩ የዚህን ድርሰት መቅድም ተመልከት)። ዓለም ከተፈጠረች ከ13 ዓውደ ቀመር በኋላ ታልፋለች ከተባለ አምላክ የፈቀደላት እድሜ (13 x 532 =) 6,916 ዓመት ብቻ ሊሆን ነበር። ግን አሁን ያለነው 15ኛው ዓውደ ቀመር ውስጥ ከሆነ (1948 ዓ. ም. ሲያልቅ 14ኛው ዓውደ ቀመር አልቋል)

የዓለም እድሜ ከ13 ዓውደ ቀመር መብለጡ (ከአንድ ዓውደ ቀመር በላይ መጨመሩ) የአምላክን ሊጋስነት (ቸርነት) ያሳያል። ንጉሥ ሕዝቅያስ ከተወሰነለት ዘመን ላይ ዓሥር ዓመት እንደተጨመረለት እናውቃለን (2ኛ ነገሥት ምዕራፍ 20)።

ለመሆኑ የመጀመሪያው ቀመር የጀመረው መቼ ነው? 14ተኛው ዓውደ ቀመር የተፈጸመው 1948 ዓ. ም. ሲያልቅ ከሆነ የመጀመሪያው (1ደኛው) ዓውደ ቀመር የጀመረው ከ1948 ዓ. ም. በፊት በ14 x 532 = በ7,448 ዓመት መሆኑ ነው። ከዚያ ላይ 1948 ዓ. ም.ን ብናነሣለት (7,448 - 1,948) = 5,500 ዓመት ይሆናል። ዓውደ ቀመርን የጀመሩት በ5500 ቅድመ ክርስቶስ (ቅ. ክ.) መሆኑ ነው። 14ተኛው ዓውደ ቀመር 1948 ዓ. ም. ከተፈጸመ ከዚህ ዓመተ ምሕረት ጀምረን አንዳንድ ዓውደ ቀመር (532 ዓመት) እየቀነሰን 14ቴም ዓውደ ቀመሮች እስከሲያልቁ ወደኋላ ብንሄድ ልክ ከ5500 ቅ. ክ. እንደርሳለን፤ እስከዚያም ባንሄድ እስከ ክርስቶስ ልደት ድረስ እንሂድ፡-

1948 ዓ. ም. ሲያልቅ 14ተኛው ዓውደ ቀመር አልቆ 15ተኛው ዓውደ ቀመር ወዲያው ጀምሯል።

1948 - 532 = 1416 ዓ. ም.። ይህ (1416) ዓመተ ምሕረት ያለቀ ጊዜ 13ተኛው ዓውደ ቀመር ተፈጽሟል።

1416 - 532 = 884 ዓ. ም.። ይህ (884) ዓመተ ምሕረት ያለቀ ጊዜ 12ተኛው ዓውደ ቀመር ተፈጽሟል።

884 - 532 = 352 ዓ. ም.። ይህ (352) ዓመተ ምሕረት ያለቀ ጊዜ 11ደኛው ዓውደ ቀመር ተፈጽሟል።

ይህ 11ደኛው ዓውደ ቀመር በ352 ዓ. ም. የተፈጸመው ከክርስቶስ ልደት በፊት (ከ352 ዓ. ም. በፊት) ቢጀምር ነው። ከክርስቶስ ልደት በፊት ጀምሮ ከክርስቶስ ልደት በኋላ 352 ዓመት ቆይቷል። እንዲህ ከሆነ ክርስቶስ የተወለደው በ11ደኛው ዓውደ ቀመር ዘመን ነው ማለት ነው።

በ352 ዓ. ም. የተፈጸመው 11ደኛው ዓውደ ቀመር መቼ ተጀመረ? የተጀመረው 532 - 352 = 180 ቅ. ክ. (ቅድመ ክርስቶስ፡ በእኛ ባህል ከክርስቶስ ልደት በፊት) ነው። 11ደኛ ዓውደ ቀመር ከክርስቶስ ልደት በፊት በ180 ዓመት ከጀመረ ክርስቶስ የተወለደው 11ደኛው ዓውደ ቀመር በተጀመረ 180 ዓመት ነው። በሌላ አነጋገር፡ ክርስቶስ የተወለደው በ180 የዓውደ ቀመር ዓመት (ዓመተ ዓውደ ቀመር) ነው። (አነጋገሩ “ይኩኖ አምላክ የነገሠው በ379 ዓመተ ዓውደ ቀመር ነው” እንደማለት ነው። ልዩነቱ ይኩኖ አምላክ የነገሠበት ዓውደ ቀመርና ክርስቶስ የተወለደበት ዓውደ ቀመር የተለያዩ መሆናቸው ነው።)

በዓውደ ቀመር መቀጠር የተጀመረው ከክርስቶስ ልደት በፊት ካለው ዘመን ጀምሮ ሲሆን ዘመኑም ከክርስቶስ ልደት በፊት 10 ዓውደ ቀመር ከ180 ዓመት (10 x 532 + 180 = 5500) መሆኑ ነው።

ለምን በዚያን ጊዜ እንደጀመሩት ግልጽ ነው። ዘመን መጀመሪያም መጨረሻም የለውም። ስለዚህ ሰዎች መቀጠር የሚጀምሩት በመሰላቸው ጊዜ ነው። የኒ የሃይማኖት ሰዎች ዘመን የሚቁጥሩት ዘመን ከተጀመረበት ጊዜ አንሥተው ሳይሆን ዓለም ተፈጥሮበታለች ብለው ከሚያምኑበት ጊዜ ጀምረው ነው። እሱም ከልዩ ልዩ

ምንጭ እንዳገኘች ከክርስቶስ ልደት በፊት በ5500 ዓመት ነው።

ማስጠንቀቂያ፡-

ዓለም የተፈጠረው እሑድ ቀን ቢሆንም ዘመን ቁጠራ የጀመሩት ማክሰኞ ቀን ነው። እኛም ከዚያ (ከማክሰኞ፡ መስከረም 1 ቀን 5500 ቅድመ ክርስቶስ) ተነሥተን ነው የምንቁጥረው።

ከክርስቶስ በፊት በ5500 ዓመት ከጀመሩ ዓለም የተፈጠረው ያን ጊዜ ነው ብለው ቢያምኑ ነው። ለነገሩም መጽሐፉም የሚለው ይኸንን ነው። እግዚአብሔር አዳም በጥፋቱ ከገነት በመባረሩ እርር ብሎ ሲያለቅስ አግኝቶት “መቸስ ምን አደርጋለሁ፡ በአምስት ዕለት ተኩል (“በነሙስ ዕለት ወበመንፈቃ ለዕለት”) ከልጅ ልጅህ ተወልጄ አድንገለሁ” ብሎት ነበረ (ገድለ አዳም)። አባቶች ይኸንን ሲተረጉሙ አንድ ዕለት በእግዚአብሔር ዘንድ አንድ ሺ ዓመት ነው ብለው አምስት ዕለት ተኩልን በሺ አባዝተው ($5.5 \times 1000 = 5500$) እግዚአብሔር (የእግዚአብሔር ልጅ ማለት ይቻላል) አዳምንና የሱን ኃጢአት የወረሱ ልጆቹን ለማዳን የሚወለደው (ኢየሱስ ክርስቶስ የሚወለደው) ዓለም በተፈጠረች (እግዚአብሔር ለአዳም ተስፋ በሰጠው) በ5500 ዓመት ነው ብለውናል። ይኸ 5500 ዓመትና ዓውደ ቀመር (ዓ. ቀ.) የተጀመረበት 5500 ዓመት እኩል ናቸው፤ እሱም አጋጣሚ አይደለም፤ ዘመን ቁጠራውን ከዚያ ስለጀመሩት ነው። እስቲ ዓውደ ቀመሮችን እንቀጥራቸው (መደብ 3)፡-

ታሪክ ጸሐፊዎች ዓውደ ቀመርን ዓመተ ምሕረት እያሉ ለታሪክ ምዝገባ እንደሚጠቀሙበት ተናግረናል። ምሳሌ እንዲሆን የጠቀስነው ይኩኖ አምላክ በ379 ዓመተ ምሕረት (በ379 የዓውደ ቀመር ዓመት ማለታቸው ነው) ነገሠ ብለው መመዝገባቸውን ነው። በየትኛው ዓውደ ቀመር እንደሆነ ለማወቅ የጀመርነውን መከራ እስቲ እንፈጽመው። 11ደኛው ዓውደ ቀመር ከክርስቶስ ልደት በፊት በ180 ጀምሮ በ352 ዓ. ም. ተፈጸመ ብለናል። የአንዱ ዓውደ ቀመር እድሜ 532 ዓመት ስለሆነ የሚቀጥለው (12ተኛው) ዓውደ ቀመር ያለቀው በ352 ዓ. ም. ላይ 532 ዓመት ጨምሮ (352 + 532) በ884 ዓ. ም. ነው። 12ተኛው ዓውደ ቀመር የይኩኖ አምላክ ዓውደ ቀመር ሊሆን አይችልም። (እንደመጽሐፍቱ ከሆነ ይኸኛው የንጉሥ ገብረ መስቀል ዓውደ ቀመር ነው።) ወደ 13ተኛው ዓውደ ቀመር እንሂድ፡ ማለት፡ በ884 ዓ. ም. ላይ ሌላ 532 ዓመት እንጨምርበትና በስንት ዓመተ ምሕረት እንደሚያልቅ እንይ፡- $884 + 532 = 1416$ ዓ. ም. ። በ884 ዓ. ም. መጨረሻ ጀምሮ እስከ 1416 ዓ. ም. መጨረሻ ድረስ ያለው ዘመን የ13ተኛው ዓውደ ቀመር ዘመን ነው። የይኩኖ አምላክ ዓውደ ቀመር ይህ 13ተኛ ዓውደ ቀመር መሆን አለበት። ምክንያቱም ከሌላ ምንጭ እንደምናውቀው እሱ የነገሠው በ1263 ዓ. ም. ነው። 13ተኛው ዓውደ ቀመር የጀመረው በ884 ዓ. ም. መጨረሻ (በ885 ዓ. ም. መጀመሪያ) ከሆነና ይኩኖ አምላክ የነገሠው ይኸ ዓውደ ቀመር በጀመረ በ379 ዓመት ከሆነ የነገሠበትን ዓመተ ምሕረት ለማወቅ ይኸንን የዓውደ ቀመር ዓመት በ884 ዓመተ ምሕረት ላይ መጨመር ነው፡- $884 + 379 = 1263$ ዓ. ም. ይሆናል።

የዓውደ ቀመር ተራ ቀጥር	የዓ. ቀ. ዘመን በዓመተ ዓለም	ከአዳም እንሥቶ ወደኛ ዘመን
1ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	1-532	5500-4969 (ከአዳም እስከ ኢኖስ 97ኛ ዓመት)፤
2ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	533-1064	4968-4437 (ከኢኖስ 98ኛ ዓመት እስከ ያፌድ 104ኛ ዓመት)፤
3ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	1065-1596	4436-3905 (ከያፌድ 105ኛ ዓመት እስከ ሳሚኅ 122ኛ ዓመት)፤
4ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	1597-2128	3904-3373 (ከሳሚኅ 123ኛ ዓመት እስከ ኖኅ 472ኛ ዓመት)፤
5ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	2129-2660	3372-2841 (ከኖኅ 473ኛ ዓመት እስከ እቤር 128ኛ ዓመት)፤
6ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	2661-3192	2840-2309 (ከእቤር 129ኛ ዓመት እስከ ናኮር 4ኛ ዓመት)፤
7ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	3193-3724	2308-1777 (ከናኮር 5ኛ ዓመት እስከ እንበረም 42ኛ ዓመት)፤
8ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	3725-4256	1776-1245 (ከእንበረም 43ኛ ዓመት እስከ መስፍን ጌዴዎን 1ኛ ዓመት)፤
9ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	4257-4788	1244-713 (ከጌዴዎን 2ኛ ዓመት እስከ ይሁዳ ንጉሥ እስከ ሕዝቅያስ 22 ዓመት ከ6 ወር)፤
10ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	4789-5320	712-181 (ከሕዝቅያስ 23ኛ ዓመት ከመንፈቅ እስከ ንጉሥ አብጠልሚዎስ 15ኛ ዓመት)፤
11ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	5321-5852	180-352 (ከንጉሥ አብጠልሚዎስ 16ኛ ዓመት እስከ ሰማዕት 76ኛ ዓመት)፤
12ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	5853-6384	353-884 (ከሰማዕት 77ኛ ዓመት እስከ ሰማዕት 608 ዓመት የሰማዕት ዓመት)፤
13ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	6385-6916	885-1416 (ከሰማዕት 609 ዓመት የሰማዕት ዓመት 1140 እስከኖላ) (የመጨረሻው ዓ. ቀ.) ድምሩ 6916 ይሆናል)፤
14ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	6917-7448	1417-1948፤
15ኛ ዓ. ቀ./በርዮድስ	7449-7980	1949-2480 (የኛ ዓውደ ቀመር)።

ይኸን ባለ532 ዓመቶች ዓውደ ቀመር አንዳንድ መጻሕፍት ዓቢይ ዓውድ (ትልቁ ዓውድ) ይሉታል ብለናል። ለምን “ቀመር” እንዳሉት በግልጽ አይናገሩም። ቃሉ በረብኛ መሆኑን ተናግረዋል። በሀረብኛ “ቀመር” ማለት “ጨረቃ” ማለት ነው። የዓውደ ቀመር መሠረት የጨረቃ ሂደት መሆኑም ግልጽ ነው። አቡ ሻክርም ሶስቱንም ረጃጅም ዓውዶች (ዓውደ አበቅቴን፣ ዓውደ ማኅተምን፣ ዓውደ ቀመርን) ሁሉንም ቀመር ይላቸዋል። ዓውደ ቀመር 28 ዓውደ ዓበቅቴ (28 x 19) መሆኑንም አንዘንጋ። ዓውደ አበቅቴ 19 የተለያዩ የጨረቃ እድሜዎች ስለሆነ ዓውደ አበቅቴና ዓውደ ቀመር መሠረታቸው የጨረቃ ሂደት ነው። ታሪክ ተመራማሪ የሆነ ሰው ግን ይህ ዓውድ “ዓመተ ምሕረት” እየተባለ ተጽፎ መገኘቱን ሁል ጊዜ ማስታወስ ይኖርበታል።

የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመር

ዓውድ እንደቀለበት፣ እንደምጣድ፣ እንደዋልታ ክብ ነው። እንደኳስ፣ እንደቀለበት፣ እንደምጣድ፣ እንደዋልታ፣ እንደዓውድማ ያለውን ክብ ነገር ሰዎች መጀመሪያና መጨረሻ ያበጁለታል እንጂ ከራሱ (ከባሕርዩ) የተገኘ መጀመሪያና መጨረሻ የለውም። ለምሳሌ፡ የምጣድን ክበብ ስንለካ ዝም ብለን ካንዱ ቦታ እንጀምራለን እንጂ መጀመሪያው የት ነው አንልም። ምጣድ ክብ ስለሆነ የራሱ (የባሕርዩ) የሆነ መጀመሪያና መጨረሻ የለውም። የዘመን ዓውዶችም (ዓውደ ዕለት፣ ዓውደ ወርጎ፣ ዓውደ ዓመት ... ዓውደ ቀመር) መጀመሪያና መጨረሻ የላቸውም። ለምሳሌ፡ እኛ ብንስማማ ዓውደ ዕለትን (ሳምንቱን) በማክሰኞ፣ ዓውደ ዓመትን በሰኔ መጀመር ይቻላል። እንዲህ ለማድረግ የሚያስፈልገው ዋናው ነገር መነሻ የሚሆን ታሪካዊ ምክንያት ማግኘትና ዓውዱን መፈጸም ነው -- ሳምንቱን በማክሰኞ ከጀመርን በረቡዕ አድርጎ ሰኞ ድረስ መሄድ፣ ዓመቱን በሰኔ ከጀመርን በሐምሌ አድርጎ ግንቦት ድረስ መሄድ። ዓውደ ቀመርም እንደዚሁ ነው። ሰዎች በአንዳች ምክንያት ከተስማሙበት ዘመን አንድ ብሎ ጀምሮ 532 ዓመት መፈጸም ነው።

“ዓመተ ምሕረት” የተባለው ዓውደ ቀመር መቼ እንደተጀመረና ለምን በዚያን ጊዜ እንደተጀመረ ተችተናል። አሁን ደግሞ የላይኛውን አንቀጽ መነሻ በማድረግ ሌላ ዓውደ ቀመር ላስተዋውቃችሁ፤ ዓውደ ሰማዕ(ታ)ት፣ ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት ይባላል። ርዝመቱ ያው 532 ዓመት ነው። ዓመተ ምሕረት ከተባለው ዓውደ ቀመር የሚለየው በስሙ (ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት በመባሉ) እና በሚጀምርበት ጊዜ ብቻ ነው። ስሙም የጀመረበትም ጊዜ ከቂሳር ዲዮቅልጥያኖስ ጭካኔ ጋራ የተያያዘ ነው።

ከ243 እስከ 313 ዓ. እ. የነገሠው ዲዮቅልጥያኖስ (Diocletian ወይም Gaius Aurelius Valerius Diocletianus) የሚባለው የሮማ ቄሳር (ንጉሠ ነገሥት) ከክርስቲያኖች ጋራ ተጣልቶ ኖሮ “ቤተ ክርስቲያኖች ይዘጉ፤ ቤተ ጣዖቶች ይከፈቱ” (አብያተ ክርስቲያናት ይትወጻጻ፣ አብያተ ጣዖታት ይትረጎማ) ብሎ በውጆ ነበር፤ ያ አልበቃ ብሎት ክርስቶስን የሚያመልኩ ሁሉ ሃይማኖታቸውን ትተው የሮማውያንን ጣዖት ያምልኩ፤ እምቢ ካሉ ይገደሉ ብሎ አገዛዝ ነበረ። በዚያን ጊዜ ሮማውያን ይገዙት በነበረው ሰፊ ሃላም ውስጥ ይኖሩ ከነበሩት ክርስቲያኖች ውስጥ ብዙዎች ጣዖት ከማምለክ ሞትን ስለመረጡ ሲነገር በሚያስቅቅ መንገድ ተጨፈጨፉ።

በዚያን ጊዜ ዘመኑ 276 ዓ. ም. ነበረ፤ በኋላ የመጡ የቤተ ክርስቲያን ባለሥልጣኖች የሚቀጥለውን ዓመት የአንድ ዓውደ ቀመር መጀመሪያ አድርገው ዓውደ ቀመሩን “ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት” አሉት። ዘመኑም እንዲገባሚ ዓውደ ማኅተም (የ76 ዓመቱ ዓውድ) ማለቂያ ስለነበረ ይህ “የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመር” የ“ዓመተ ምሕረትን ዓውደ ቀመር” ለመምሰል አመቺ ሆኖ ነበረ። ዓውደ ማኅተምና ዓውደ ቀመር እንዲህ እኩል ከጀመሩ ሌሎች ዓውዶች ሁሉ ይተባበራሉ። የዓውደ ቀመር ዋናው ቁም ነገር ይኸው ሌሎቹን ዓውዶች ከሱ ጋራ ማስተባበር ነው።

በ276 ዓ. ም. የዓመተ ምሕረት 11ደኛው ዓውደ ቀመር 456 ዓመት ሆኖት ነበረ፤ 6 ዓውደ ማኅተሞች ተፈጽመውበት ነበር ማለት ነው። መስከረም 1 ቀን 277 ዓ. ም. (እገስት 29 ቀን፣ 284 ዓ. እ.) አዲስ ዓውደ ማኅተምና የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመር ጀመሩ። በዚያን ጊዜ የዓመተ ምሕረት 11ደኛው ዓውደ ቀመር 457ተኛ ዓመቱን ይዞ ሲጨርስው አንድ ዓውደ ማኅተም (76 ዓመት) ቀርቶት ነበረ። በዚህ ምክንያት ሁለቱ ዓውደ ቀመሮች አብረው ቢሄዱም፤ በ76 ዓመት ይለያያሉ። ልዩነቱ ዘለዓለማዊ የዓመተ ምሕረት ዓውደ ቀመር በ5500 ቅድመ ክርስቶስ (ቅ.ክ.) ሲጀምር የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመር በ5576 ቅ.ክ. ጀምሮ ነበረ ማለት ነው። የዚያን ጊዜ ወንጌላዊ ማቴዎስ ይሁን እንጂ እንደማንኛውም 457 ዓ.ቀ. ዕለቱ ዓርብ ነው፤ እንደ ዓ. ም. ቀመር መጀመሪያ ማክሰኞ አይደለም። ለምሳሌ ያህል ይኸንን ቅንጭብ ሠንጠረዥ እንመልከት፡-

ዓ. ዓ.	ዓ. ም.	የዓ. ም. ቀመር	የሰማዕ(ታ)ት ቀመር	የሰማዕ(ታ)ት ዓ. ዓ.
6915	1415	531	75	6991
6916	1416	532	76	6992
6917	1417	1	77	6993
6918	1418	2	78	6994

መደብ 4

ታሪክ መዘጋገሚያዎችን አንድ ድርጊት የተፈጸመበትን ዘመን ሲዘግቡ የሚሰጡንን የዘመን ቍጥር “ዓመተ ምሕረት” ብለው ያልፉታል። እኛ መጽሐፎቻቸውን የምንመረምር በኋላ የመጣን ሰዎች የትኛውን ዓመተ ምሕረት ማለታቸው እንደሆነ ተጠንቅቀን ማወቅ እንዳለብን ተናግረዋል። ያለተጨማሪ መግለጫ በ“ዓውደ ቀመር” ሲመዘግቡት ደግሞ ሁለት ዓውደ ቀመሮች (የዓመተ ምሕረትና የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመሮች) ስላሉ የባለ ችግር ይገጥማል። አንዳንድ ጊዜማ (ተሳስተው) የዓመተ ምሕረቱን ዓውደ ቀመር “ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት”፣ የዓመተ ሰማዕ(ታ)ቱን ዓውደ ቀመር “ዓመተ ምሕረት” ይሉታል።

የሰማዕ(ታ)ት ዓውደ ቀመር የዘመን ቁጠራ መጀመሪያን ከክርስቶስ ልደት በፊት ከ5500 ወደ 5576 እንደገፋው አይተናል። ሌሎች ግምቶችም እንዳሉ የባሕረ ሐሳብ መጻሕፍት ይናገራሉ። የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን አጽንታ የያዘችው ግን በአቡ ሻክርና በጊዮርጊስ ወልደ ዓሚድ የታሪክ መጻሕፍት ውስጥ የተገኘውን 5500 ዓመት ነው። ለማወቁ ያህል ግን በሳቤላ ግምት 4481፣ በቢዘን 4272፣ በጉንዳ ጉንዲ 4265 የሚል ይገኛል። ታሪካቸውን አልተመራመርኩም ግን በግምት “ቢዘን” የሚለው Byzantium ሳይሆን አይቀርም።

እውነተኛው ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት

የኛ ሊቃውንት 277 ዓ. ም.ን የዓውደ ቀመር መጀመሪያ አደረጉት እንጂ ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት ማለታቸው ያለምክንያት አይደለም፤ ሰያሚውን ያገኙት ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን ነው። ክርስቲያኖች ለክርስቶስ ሲሉ ያለቁበትን ዘመን ከፍተኛ ቦታ በመስጠት የግብፅና የሶርያ ቤተ ክርስቲያን ዘመኑን “ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት” ብለው የዘመን መቀጠሪያ አድርገውታል። ዛሬ የግብፅ ቤተ ክርስቲያን ታሪክ ስትመዘግብ ጊዜውን የምትሰጠው በሁለቱ ዘመን (በዓመተ ሰማዕ(ታ)ትና በዓመተ እግዚእ) ነው፤ እኛ የምንሠራበትን ዓመተ ምሕረት እትሠራበትም። ግን ለዓመተ ሰማዕ(ታ)ት መነሻ የምታደርገው 277 ዓመተ ምሕረትን (ዓ. ም.ን) ሆኖ ርእሰ ዓውደ ዓመቷ እንደኛ መስከረም 1 ቀን (ቁት/ቶት/ቲቶ 1ቀን) ነው። 277 ዓመተ ምሕረት (ዓ. ም.) 1 ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት (ዓ. ሰ.) ነው። ዛሬ ዘመኑ 1992 ዓ. ም. ሲሆን 1716 ዓ. ሰ. ነው። የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያንም የግብፅ ቤተ ክርስቲያንን በመከተል የዓመተ ሰማዕ(ታ)ትን ዓውደ ቀመር ብቻ ሳይሆን አልፎ አልፎ እውነተኛውን ዓመተ ሰማዕ(ታ)ትን ከሌሎቹ የዘመን መቀጠሪያዎቿ ጋራ አያጣመረች ትሠራበታለች። ሆኖም ከአሁን በፊት እንዳስገነዘብኩት፡ በመጻሕፍታችን ውስጥ አንድ ድርጊት የተፈጸመበት ጊዜ በ“ዓመተ ሰማዕ(ታ)ት” ብቻ ተመዝግቦ ካገኘን ምን ማለት እንደሆነ ለማረጋገጥ ተጨማሪ ምርምር ማድረግ ይኖርብናል።

ቄሳር ጲዮቅልጥያኖስ ለምን ከክርስቲያኖች ጋራ ተጣለ?

ይህ ሮማዊ ንጉሥ “ጲዮቅልጥያኖስ” የሚል ስም የወጣለት ሲነግሥ ነው። ከዚያ በፊት ግን አግሪጳ ይባል ነበረ ይላሉ መጽሐፎቻችን። አግሪጳ የተራ ሰው ልጅ ነበረ። ንጉሦቹን ፕሮቡሰንና አውሬሊያንን በውትድርና ሲያገለግል የጀግንነት ስም ሰላተረፈ ንጉሡ ኦሚሪያኖስ ሲገደል ወታደሮቹ አግሪጳን ንጉሡ ነገሥት (ቄሳር) አደረጉት። ወዲያው ግን ከኦሚሪያኖስ ጋራ ይዛዛ የነበረው ካሪኑስ (ቀውስጦስ) ተዋግቶት ድል ነሥቶት ነበረ፤ ሆኖም ቀውስጦስን የራሱ ሹማምትን ስለገደሉት ንጉሡ ነገሥትነቱ ለጲዮቅልጥያኖስ ጸናለት። ጥቂት እንደቆየ ግዛቱን ከብዙ ቦታ ከፍሎ ለቄስጦንጢኖስና ለጋሌሪዎስ አንዳንድ ግዛት በመስጠት ቄስጦንጢኖስንና ጋሌሪዎስን ያነገሠ (ቄሳር ያደረጋቸው) ይኸው ጲዮቅልጥያኖስ ነው። እነዚህን ሁለት ቄሳሮች ቤተ ክርስቲያን ምን ጊዜም አትረሳቸውም — አንዱን በክፋቱ ሌላውን ክርስትናንና ክርስቲያኖችን የሚወድ ልጅ በመውለዱ።

ጲዮቅልጥያኖስ በቄሳርነት መግዛት ሲጀምር ክርስቲያኖችን አይቃወማቸውም ነበረ። ቢቃወም አንድ ከፋርስ (Persia) የመጣ ሃይማኖትን ከክርስትና ሃይማኖት ጋራ የደባለቁትን የመንክዮስን ተከታዮች (Manicheans) እንጂ አርቶዶክሶችን አልነበረም። ክርስቲያኖችን ማሳደድ የጀመረው በኋላ ነው። ክርስቲያኖቹን እንደዚያ የጨከነባቸው እንደቄስጦንጢኖስ ንጉሥ ካደረገው ከጋሌሪዎስ ጋራ ተጣልተው ኖሮ በጋሌሪዎስ ገፋሪነት (ግፊት) ነው። አምላክ ምሕረቱን ያወረደላቸው የጋሌሪዎስ የንግሥ ጓደኛ ቄስጦንጢኖስ የወለደው ልጅ ያባቱን ስም ይዞ መንግሥቱን ያጠቃለለ ጊዜ ነው። የቄስጦንጢኖስ ልጅ ቄስጦንጢኖስ መንግሥቱን ለማጠቃለል ባደረገው ጦርነት የክርስቲያኖች አምላክ እንደረዳው ሰላሙን ሰደታቸውን አቁመላቸው፤ እሱም በክርስትና ሃይማኖት ተጠምቆ “ርቱዓ ሃይማኖት” (ባለቀጥተኛ ሃይማኖት)፣ “አርቶዶክስ” ተብሎ ለቅዱስነት በቅቷል። አንዳንድ የኢትዮጵያ ንጉሦች (ለምሳሌ፡ ዘርአ ያዕቆብ) በሱ ስም ተጠርተውበታል። በስሙ ያልተጠሩበትም ለቤተ ክርስቲያን በጎ ሥራ ሲሠሩ በአድናቂዎቻቸው ዘንድ “ርቱዓ ሃይማኖት” ከመ [=እንደ] ቄስጦንጢኖስ” ተብለውበታል። እዚ ዘርአ ያዕቆብም ቄስጦንጢኖስ ከመባል አልፎ ራሱን ቄስጦንጢኖስን ለመሆን ቄስጦንጢኖስ ይሠራው ነበር የሚባለውን ሁሉ ይሠራ ነበረ።

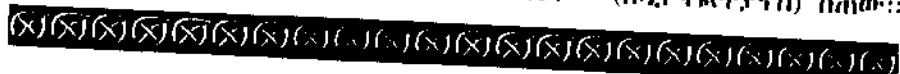
ጲዮቅልጥያኖስና ክርስቲያኖች ለምን እንደተጣሉ የኛ ቤተ ክርስቲያን የሰጠችው ምክንያት አጋማሾስ የሚባል ታላቅ የክርስቲያን መምህር (ጳጳሱ Casius/Gasius ይሆን?) ገንዘብ (ጉቦ) በመውደዱ በሠራው ኃጢአት ነው ትላለች። የዘመን ሐሳብ ቊጥር እንዳይሰለጥን በማለት ታሪኩን ትንሽ ባረጀ አማርኛ ካቆየልን ከአንድ የብራና መጽሐፍ ውስጥ ቀድቼ (የአሁኑ ትውልድ እንዲረዳው ስል በጥቅስ ምልክትና በቅንፍ እያብራራሁ) እነሆ ከዚህ ቢታች አቅርቤዋለሁ።

ከዚያ ኋላ ኦሚሪያኖስ ቢሞት “ማን ይንገሥ” ቢሉ “ቀውስጦስ እስኪመጽ ድረስ (እንቱ) ፍጥርብያ ትንገሥ፤ ቀውስጦስ በመጸ ጊዜ (እሱን) እናነግሳለን” ብለው መክፉ። ፍጥርብያም ወደደቺ [=በነገሩ ተስማማች]። እርሷም ነገሠች። “ሲኾን ጢስ ነካኽ” አለችና አግሪጳን አገባቺው፤ (ከሷ ጋራ) አነገሠችው። ቀድሞ ፈቲው ነበረባትና [=አግሪጳን አሸከሯን ትመኘው ነበረና] ያሰበቺውን አደረሰች።

ከዚያ ኋላ እርሷ ነግሣ ባርያዋን አንግሣ ስትኖር የቀደመ ጸላታቸው የኦሚሪያኖስ ልጅ ኒጎሚዶስ የሚሉት ያባቱን መንግሥት ነገሠ። እርሱ ጸር አብዝቶ መጸባቸው። እርሳቸውም [=እነሱም] ምን ጸር መጸብን አሉና አስከትተው [=ጦር ሰብስበው] ስመ መንግሥት ጲዮቅልጥያኖስን አንግሠው [ጦርነት] ሄዱ።

ከዚያ ኋላ ቢዋጉ የኦሚሪያኖስን ለጃቺ [=ልጆች] ድል ነሥተው፡ ንጉሡን ማርከው፡ ምሥራቃዊ ቱዎድሮስም የጥንት አርበኛ ነው፡ ያንን ንጉሡን ኒጎሚዶስን ከፈረሰ ላይ ገጥሞውን ይዞ ሳያርደው ወስዶ ለንጉሡ (ለጲዮቅልጥያኖስ) ሰጠው።

እርሱም አይቶ ያሥራ ሁለት ዓመት ልጅ ነበረና መልኩ ቢያሳዝነው “ይህን አይገድለውም፤ መጽሐፍ አስተምህረው” ብሎ ለአባ አጋግሮሰ ሰጠው።

አባ አጋግሮሰም ሲያስተምህረው ሰዎች [= ሰዎች፣ የኒጥሚያስ ዘመዶች] ከጽርዕ ሀገር [ከግሪክ አገር] መጽተው “ሞተን፣ ተማረከን” [= ሞቷል ወይስ ተማረኳል?] ሲሉ ቢያስጠይቁ “ተማረኳል እንጂ አልሞተም” አልዋቸው። ከዚያ ኋላ “ወዴት አለ” ብለው ቢያስጠይቁ “አከባ አጋግሮሰ ሰጥቶታል” አልዋቸው።

ከዚያ ኋላ ወርቅ [= ጉባ] እንስዋህ ብለው ሲላሳኩ አባ አጋግሮሰም ወርቅን ቢያሳዩት [= ቢያጓጉት] “እስኪ ወርቁን አንጹ” [= አምሱ] አላቸው። እርሳቸውም ወርቅ ግምጃም በግመል ጭነው ሰዶሉት። እርሱም የወርቅና የግምጃን ብዛቱን ቢያየው ዘነጋ [= ሰከረ]፤ “ስርዋ ለኃጢአት አፍቅሮ ንዋይ” (የኃጢአት ስራ፣ ምንጪ፣ ገንዘብ መውደድ ነው) ያለው መጽሐፍ እንዳይቀር።

ከዚያ ኋላ እርሱም (ልጁን) ሰጣቸውና ወሰዱት። ይህን ነገር፣ አባ አጋግሮሰ (ልጁን) እንደሰጣቸው፣ (ዲዮቅልጥያኖስ) አልሰማም ነበረና ዳግመኛ ተመልሶ ሄደ። ጸር አስከትቶ ቢዋቱ እንደ ወትሮው እጅግ ገደለ፣ ማረከ። ምሥራቃዊ ቴዎድሮስም እንደቀደመው [= እንደበፊቱ] አገኘና ማረከው ኒጥሚያስን። ኋላም አወቀውና “ቀድሞ ማርኬህ አልነበረም አንተ?” አለው። “አዋን [= አዎን] ማርከኸኝ ነበረ፣ ሰዎች በወርቅ ተቤገርተው ወሰደው አነገሡኝ” አለው።

ከዚያ ኋላ ምሥራቃዊ ቴዎድሮስም “ቀድመን ማርከን ለአባ አጋግሮሰ ሰጥተነው የነበረ ሕፃን ንጉሥ ሰዎች ወርቅ ሰጥተው ወሰደው አነገሡኝ ብሎ አለኝ። የመጻብን [= ጦር ያነግብን] እርሱ እንጂ ነው [= ለካ እሱ ኖሯል]” አለና ለንጉሡ ቢነገረው፣ “እርሱም እስኪ አምጸው” አለውና ወሰዶ ሰጠው። እርሱም ቢመረምረው እንደቀደመው [= እንደበፊቱ] ነገረው።

ያነግዜ እርሱን ሰወረና [= ደበቀና] አባ አጋግሮሰን “እስኪ ያነን ሕፃን ሰደድልኝ፣ ለምዶም እንደሆን አየውና [= እንዳያው]፣ የተማረውን እጠይቀውና [= እንድጠይቀው]” ሲል ላከበት። አባ አጋግሮሰም “ሞተ እንጂ [= ምነው ሞቶ!]” ሲል ላከበት። “አልሞተም፣ ግዱኔም [= እንደምንም ብለህ] ሰደድልኝ” ሲል ደግሞ ላከበት። (ደግሞ ሞቷል ቢለው፣) “በኃ [= እሺ] ሞተስ አልኸኝና [= ካልኸኝ] ወዴት ቀበርኸው” ብለው እርሱም “የሶስት ቀን ሬሳ እፍልሼ አሳያለሁ” አለ።

“ይህንንስ አልኸኝና [= ካልኸኝ] እስኪታሳየኝ ድረስ ቀድሜ በወንጌልና በመስቀል አምልህለሁና [= አስምልሃለሁና] እስካምልህ ድረስ ግዱን ሞተ ካልኸኝ አሁንም ማል” አለው። “ወንጌሉም መስቀሉም ያጥፉኝ” ብሎ ማለ። “አሁንም በአቅርባ ምሥዋዕ [= በቀርባን] አምልህለሁና ቀርባን አሰርተህ ቆየኝ፣ አንተም እኔም እንድታቈርቡኝ” አለና ሄደ።

ኋላም ቀርባን አሰርቶ ቆየው ... “በል ማል” ቢለው ፈርቶ በድፍረት ማለ። ዲዮቅልጥያኖስም “(እንዴት አምላክ) ቶሎ ብሎ አልቀወፈውም” ብሎ ተቆጥቶ “ይህ ቀርባን አይረግ [= እግዚአብሔር አይቀበለው]” ብሎ ወጽቶ ሄደ።

ከዚያ ኋላ ዣን ሸላሚ [= አንጥረኛ] አስመጥቶ ወርቅ አስፈልቶ (የአጋግሮሰን) አፋን በጉጠት አስከፍቶ “ዘአፍቀርከ ወርቀ አመስሐከ ወርቀ” (ወርቅ የምትወድ ሆይ፣ ወርቅ አበላሃለሁ) አለና አጠጣው። አባ አጋግሮሰም የወደደው ወርቅ ልቡን ገምሶ ገደለው።

(ዲዮቅልጥያኖስ) ያነግዜውን “አይሰማ ታቦት” አለና ቤተ ክርስቲያኑን እቃጽሎ ታቦቱን ፈልጾ፣ “አብያተ ክርስቲያናት ይትዓወዋ፣ አብያተ ጣዖታት ይትረጋዋ” (ቤተ ክርስቲያኖች ይዘጉ፣ ቤተ ጣዖቶች ይከፈቱ) ብሎ አዋጅ ነገረ።

ዲዮቅልጥያኖስ “አብያ ክርስቲያናት ይትዓወዋ...” ያለውን ዓዋጅ ቄስጠንጢኖስ “አብያተ ክርስቲያናት ይትረጋዋ...” (ቤተ ክርስቲያኖች ይከፈቱ...) በሚል ሌላ ዓዋጅ ስለሸረው፣ ከዚያም ቀጥሎ ታላቁን የኒቅያ ጉባኤ (ጸሎተ ሃይማኖትን የሰጠንን፣ የኦርኮስን ክሕደት ያወገዘልንን ጉባኤ) በ317 ዓ.ም. ስለሰበሰበና የኦርቶዶክስ ሃይማኖት እንዲጸና ስላደረገ ቤተ ክርስቲያኖችን በታላቅ አክብሮት ታስታውሰዋል። የናቱን የንግሥት እሴኒንና የሱን ታሪክም ከዚህ በታች በተቀዳው ጣፋጭ ዘገባ ታስተምረናለች። (“ታሪኩ” አንድ ሺህ ከአንድ ሌሊት ከሚባለው የፋርስ ተረት የተወሰደ ቢመስል አንገረምም።)

✠✠✠

የዚህስ የቄስጠንጢኖስ ብሔረ ሙላዱ (የትውልድ አገሩ)፣ ጥንተ ነገዱ እንደምን ነው? ቢሉ፣ አባቱ የቦራንጥያ (Byzantium) ሰው ነው፣ ቀኑንስጣ ይባላል፤ አረማዊ ነው። እናቱ የሩህ (Edessa) ሰው ናት፤ እሴኒ ትባላለች፤ አይሁዳዊት ናት። “አባቱ የቦራንጥያ ሰው አረማዊ ከሆነ፣ እናቱ የሩህ ሰው አይሁዳዊት ከሆነች፣ እንደምን ተገናኝተው ወለዱት?” ቢሉ የተገናኙበትን ምክንያት ከዚህ ይናገራታል።

እሴኒ ተርቢኖስ የሚባል ነጋዴ ባል ነበራት። በሀገራቸው ንግድ ሲሄዱ አምስት ስድስት ዓመት ኑረው ይመለሳሉና ሰው እንዳያያት፣ ፀሐይ እንዳያገኝት፣ ግምብ ሠርቶ የምትረዳት አንዲት ገረድ አድርጎ ትቷት ሄደ። ባምስት ዓመት በስድስት ዓመትም ቢሉ ነጋድያን ተመለሱ፤ ከማዕበል ከሞገድ ድነው፣ ከባሕር ወጡ፣ የብስ ረገጡ።

ነጋዴዎች “እኛስ በእግዚአብሔር ቸርነት ከማዕበል ከሞገድ ድነን ከባሕር ወጣን፣ የብስ ረገጥን፣ በዚህ በረጃም ጊዜ ውስጥ ሚስቶቻችን ሌላ ሳይወዱ ሳይለምዱ ብናገኛቸው መልካም ነበረ” ሲባሉ፣ ባልዋ ተርቢኖስ ሰማ። “እኔስ እንኳን ከማዕበል ከሞገድ ዳኘኩ እንጂ በንዲህ ያለ ነገር ሚስቴን አልጠረጥራትም” አላቸው። ከዚህ አንዱ “ያንተ ሚስት ከሔዋን ልጆች ልዩ ናትን? ሴቶች ቦታ ባያገኛቸው፣ ሰዓት ባይገጥማቸው ነው እንጂ ቁም ነገር አላቸውን?” አለው። “በዚህስ አልጠረጥራትም” ሲል ስለሚስቱ ስለእሴኒ ጨዋነት በሙሉ ልቡ ተናገረ። ከነሱ አንዱ “እኔ ሄጄ ተገናኝቻት ወድጃት ወዳኝ ብመጣስ?”፣ “ባትመጣስ?” ተባብለው በወረታቸው (በሸቀጣቸው) ተወራረዱ።

ሄዶ የመንደሩን ሰዎች “ከተርቢኖስ ሚስት አገናኜኝ” አለ። “እዚያስ ስንኳን ሰው ፀሐይም አያያት” አሉት። “ባይሆን ከገረዱቱ ጋር አገናኜኝ” አላቸው። አገናኜት።

“ከሩቅ አገር የመጣ ሰው ልገናኝሽ ይልቃል ብለሽ ለእሌኒ ንገራያት” አላት። “ግብረኛም አይደለ። አታደርገውም” አለችው። “ግድ የለም ንገራያት” አላት። ሂዳ ነገረችት። በቁጣ፡ “ወትሮን (ሆነ) ዛሬ እንዲህ ያለ ግብር ታውቁብኛለሽ?” አለችት። ሂዳ “አልሆነልህም” አለችው። “ይህን ያህል ብዙ ወርቅ እስጥሻለሁ በያት” አላት። ገብታ ነገረችት። ተናድዳ፡ “የተርቢኖስን ምሽት በከብት (በገንዘብ)” ብላ ትፈትልም ትሰፋም ነበረ ቢሉ በያዘችው መታቻት፡ ደማች፡ ደሟን እያዘራች ሂዳ፡ “አይሆንም ስለህ አስመታኸኝ፤ ሂድልኝ” አለችው። በዚህ ጊዜ ተንኮል አስቦ፡ “ይህን ወርቅ ላንች እስጥሻለሁ፤ ሁለቱ የሚያውቁት ሌላ ሰው የማያውቀው አንዳች ነገር እንዳለ አምኞልኝ” አላት። “ይህንስ አደርግልሃለሁ፤ ሂድና ነጋድያን መጡ፤ ከባሕር ወጡ፤ የብስ ረገጡ እያልክ ባደባባይ አውራ” አለችው። ይህን አወራ። ሰው ሁሉ ሰማ።

እመቤቷ ዘንድ ገብታ “ነጋድያን መጡ፤ ከባሕር ወጡ፤ የብስ ረገጡ አሉ፤ ራስሽን አትታሽሚም? ጠጉርሽን አታበጥሪም? ገላሽን አትታጠቢም? ሽቱንስ አትዘግቢም (አታርከፈክልም)?” አለችት። “ሁሉንስ የምታደርግልኝ አንቺ አልነበርሽም!” አለችት። የሚያስፈልገውን ሁሉ አቀረበችላት።

እሷም አትክልት መካከል ገብታ ስትታጠብ ከደረቷ እንደነሽ ጠጉር ያለ ነበረባት፤ ተርቢኖስ በዚያ ዕንቁ አስርቦት ነበር። እንድም (ወይም)፤ በሐር ገመድ አድርጎ ዕንቁ ከደረቷ አስርባት ነበር። ሌሊት እየተያዩ ተድላ ደስታ የሚያደርጉበት ነው። ልትታጠብ አውጥታ አኖረችው፤ እዚያው ዘንግታው ገባች። ገረዲቱ ወስዳ ለነጋዴው ሰጠችው፤ ይዞ ሄዷ።

ተርቢኖስ “እንደምን ሆነህ መጣህ?” አለው። “ወድጃት፤ ወዳች፤ ለምጃት፤ ለምጃች መጣሁ” አለው። “አብለህ (ወሸትህን)” አለው። “ይኸውልህ” ብሎ ዕንቁን ሰጠው። “የሞኝ ሚስት በምልክት” እንዲሉ፤ ተርቢኖስ “ልዋል ልደር፤ ልመርምር” ሳይል፡ “ቢደርስባት ነው እንጂ ይህን ማን ይሰጠው ነበር!” ብሎ ወረቱን ለቀለት ሄደ።

ከቤቱ ገብቶ ያዘን ይቈረቁር ጀመር። እሌኒ ሁኔታው ግራ ቢገባት እንዲህ ስትል ጠየቀችው፡ “ወትሮ ስንኳን ይኸን ያህል ዘመን ኑረህ መጥተህ ወጥተህ ስትመለስ ብዙ ታጫውተኝ ነበር። ባልንጀሮችህ ተድላ ደስታ ያደርጋሉ፤ አንተ ታዝናለህ፤ ምን ሁነሃል?” ሲመልስላት “እነሱ ከነወረታቸው ገብተው ነው፤ እኔ ግን አምስት ስድስት ዓመት የለፋሁበትን ወረቱን ማሰባል ሞገድ ተነሥቶ አሰጠመብኝ፤ ምን ላድርግ? እኔ ያላዘንኩ ማን ይዘን!” አላት። እርሷም የተማረች ናትና ከመጽሐፈ ኢዮብ ትጠቅስበታለች፤ “እግዚአብሔር ወሀበ ወእግዚአብሔር ነሥእ” (እግዚአብሔር ሰጠ፤ እግዚአብሔር ነሣ) ይላል። ያየውን ቢነሣን ያላየውን ይሰጠን የለምን! ያንተ አምሳ ስልሳ፤ የኔ አምሳ ስልሳ ዘመድ ቢኖረን ከነዚያ ተበድረህ እንደቀደመው ትነግዳለህ፤ ምን ያሳዝንሃል?” አለችው።

“እኔስ አሰድርበት በነበረው አገር ተበድረ፤ በከበርኩበት አገር ተዋርጄ አልኖርም፤ ወዳገሬ እሄዳለሁ። አንቺን ግን ሁሉ ያከብርሻል፤ ሁሉ ይወድሻል፤ ከወደድሽው ኑሪ” ብሎ በነገር ይነካታል።

እርሷም ክርስቶስ “በእሲ ወበእሲት አሐዱ አካል፤ ዘእግዚአብሔር አስተዓመረ ሰብእ ኢይፍልጥ (ባልና ሚስት አንድ አካል ናቸው፤ እግዚአብሔር ያጣመራቸውን

ሰው አይለያየቸው) ይል የለም፤ አንዱ አካል ሲሄድ አንዱ አካል ይቀራልን? እኔስ ወዴት አቀራለሁ?” አለችው። ከወደድሽማ ብሎ በሣጥን አድርጎ በግመል ጭኖ ይዟት ሄደ።

በሀገራቸው በመሬት ከሚሄዱበት በባሕር የሚሄዱበት ይበዛልና ከባሕር ደረሰ። መርከብ ተከራይቶ ይዟት ገባ። ከጥልቅ ባሕር ሲደርስ መንፈስ ቅንዓት ተነሣበት። “ምነው እሌኒ ሳምንሽ ከዳሽኝ፤ ሰወድሽ ጠላሽኝ?” አላት። “አንተን ክጂ ማንን ሳምን? አንተን ጠልቼ ማንን ሰወድ?” አለችው። “ይኸውልሽ” ብሎ ዕንቁን ሰጣት። “ይህስ እውነት ነው፤ የሰጠኸኝ ገረድ ልገናኝሽ የሚል ሰው አለ ብላ ነገረችት፤ አይሆንም አልኋት። ከተክል መካከል ገብቼ ስታጠብ ዕንቁን አውልቁ አኑራው ነበረ፤ ረስቼው ገባሁ። እርስዋ ወስዳ ሰታዋለች እንጂ ስንኳን ግብሩን መልኬን አላየሁትም” አለችው።

“ዘግብርኪ ለይትሉኪ፤ ወያድኅንኪ (ይህ ሥራሽ ይከተልሽ፤ ያድንሽም)፤ ሥራሽ ይግደልሽ፤ ሥራሽ ያድንሽ” ብሎ ገፍቶ ከባሕር ጣላት።

መንፈስ ቅዱስ መጋቢ፤ መልአኩ ቀዛፊ ሁነው ከባሕር አውጥተው በበራንጥያ ወደብ አኖሯት። ቍንስጣ ከባሕር ዳር ነበረ። ስለምን ቢሉ፤ “አኬድክ ውስተ ባሕር አፍራሲክ” (ፈረሶችህን ከባሕር ውስጥ አስኬድህ፤ አስገራህ) እንዲል፤ ፈረስ በቅሎ ለማስገራት፤ አንድም (ወይም) ዓሣ ለማሥገር፤ አንድም ነጋድያንን ሊያስቀርጥ፤ አንድም አዞ፤ ጉማራ፤ ዓሣ አንበሪ ያመልክ ነበርና ለማምለክ።

ቍንስጣ ሣጥኑን አይቶ ማዕበል ሞገድ ከነጋድያን ነጥቆ ያመጣው ነው ብሎ አስመጥቶ ከፍቶ ቢያይ እንደ ፀሐይ የምታበራ ሴት ወይዘሮ አገኘ። “የክርስቲያን እመቤት እግዝእትን ማርያም የሚሉሽ አንቺ ነሽን?” አላት። “እኔስ የእግረን እጣቢ፤ የገረዳን ገረድ አላህልም። ወራት የባሰኝ (ጊዜ የነደለብኝ)፤ ቀን ያዋረደኝ ልጅገረድ ነኝ” አለችው።

አሕዛብ ለፈቲው (ለወሲብ) አይቸኩሉምና መንፈቅ የውስጥ ርስሐት (የውስጥ ቁሻሻ) የሚያጸራ ሽቱ እያጠጣ፤ መንፈቅ የአፍኦ ርስሐት (የውጪ ቁሻሻ) የሚያጸራ ሽቱ እየቀባ አኖራት። ከዚያ በኋላ ተገናኝት፤ ቈስጠንጢኖስ ተፀነሰ፤ ተወለደ። ባባቱ በቍንስጣ ቈስጠንጢኖስ ተብሏል።

ይህ የንግሥት እሌኒ ታሪክ ከውጭ የደረሰን ከእውነተኛው ታሪክ ብዙ ነገር ተጨምሮበት መሆኑ ግልጽ ነው። እኛ ደግሞ በራሳችን አስተሳሰብ እንተርክዋለን። በተለየ ከዚህ በታች ያለው ታሪክ ከፍ ያለ ኢትዮጵያዊነት ይታይበታል። ከውጪ የደረሰን ታሪክ እሌኒ ከባሕር የጣላትን ባሏን እንደገና ማግኘቷንና በበደሉት ላይ “ኢትዮጵያዊ ፍርድ” እንዳስፈረደችባቸው አይናገርም። ይኸንኛውንም ከፍል ማብራሪያ እየጨመርኩ እንዳለ በደራሲው አማርኛ አቅርቤዋለሁ።

የእሌኒ ባል ተርቢኖስ ተመልሶ ወደቤቱ (ወደሀገሩ) ሄደ። እስከ ባሕር ዳር ደርሶ በመርከብ ሸኜት። እርሱም ሀገሩ ደረሰና “ምሽቱም ሞተች፡ ቀማኞቿ ተነሥተው ገደሉብኝ። እኔም ግድ አመለጥሁ፤ ቀብሬያት መጸሁ” ብሎ በቀማኞ አመሆኘ።

እሌኒንም ባሕሩ እስከ ዕመቁ አደረሰና አነሣት (አንሳፈሩት)። ከዝያ ጓላ በባሕር ላይ ስትሄድ እንበለ (ያለ) መርከብ ጿ ወርሳ መልእክ ሲጠብቃት ሲመግባት ተቀመጠች። ከዚያ ጓላ ሀገረ ፅርዕ (ግሪክ) አደረሳት።

ያነግዜ እግዚአብሔር ያለው ነገር እንዳይቀር ንጉሠ በራንጥያ ዘስሙ ቀንስጣ የፅርዕ ንጉሥ ነበረ፤ ከዝያ ዘንድ (በዚያን ጊዜ) ግን የቀንስጣ ሚስቱ ሙታለች። የማንን ንጉሥ ልጅ ላግባ ብሎ ሲል ሲያሻሽል (ሲያማርጥ) ነበረ። ከዝያ ጓላ ከባሕር ወረደ፤ ዕለተ ቀኑን አግብርታቱን (አሸከሮቹን)፤ ጨዋቹን (ወታደሮቹን)፤ መኳንንቱን አስከትቶ ወረደ። ከባሕር ዳር ተቀምጦ ፈረሰ ሲያሳውት፤ መረብ ሲያስጥል፤ ሣጽን በባሕር ላይ ሲያረገርግ መጸ። “ምንጽር ነው? ግንድ ነው” ብሎ ቀረበ ወደርሳቸው። “ዋነተኞች ገብታችሁ ያዙ” አለ። ገብተው ቢይዙ ሣጽን ሆነ። ወስደው ለንጉሡ አሳዩ። “እስኪ ክፈቱ” አለና ቢያስከፍት መልካማ ቁንጉ፤ ከዝያው መልኳን ደም ግብቷን አየና “እንግዲህ ይህችን አግብቼ አንግሼ እኔ በዚህ ዓለም ነግሼ እኖራለሁ” አለና በልቡ እጅግ ደስ ፈቅ አለው፤ አሕዛብ ሞትን አይዘከሩምና።

ከዝያ ጓላ በፈቃድ ሥጋ ልገናኝሽ ቢላት “አንተ አሕዛብ ነህ፤ እኔ አማኒ ነኝ፤ እንዴት ይቻላል?” ብትለው። “ለዚህስ ነገር አንቺ የወደድሽውን ነገር እወድልሻለሁ” አላት። እርሷም እንዲህስ ከሆነ አለቺና ከገላዋ ደም በጥታ አቀመሰችው። “እስከ ክርስትና ድረስ እምነት ይሁንልህ” አለችው። ከዚያ ጓላ በፈቃድ ሥጋ ቢገናኝ ቁስጠንጢኖስ ተፀንሶ ኃደረ። ያነግዜ ለሁሉ ደስ አለው። ቢወለድ (ሰሙን) ቁስጠንጢኖስ አሉት። ጓላም በተወለደ በ፲፱ ዓመት አባቱ ንጉሥ ቀንስጣ ሞተ። ልጁ ቁስጠንጢኖስ ነገሠ፤ ፍርድ ዐወቀ። ለሰው እጅግ አነጋገሡ በጀ።

ከዝያ ጓላ “ቁስጠንጢኖስ፤ በዝ ትመውፅ ፀረክ” (ቁስጠንጢኖስ ሆይ፤ ጠላትህን በዚህ ታሸንፋለህ) ብሎ በአየር ነገር አየ። ነገሩን አላወቀም የሕፃን ነገር ሆነና። ከዝያ ጓላ “እሌኒ ርእየት በሕልማ ከመዝ ይብል ላቲ ሐራ ገብ ሀገረ ኢየሩሳሌም ወእርእይ መስቀሎ ለኢየሱስ ክርስቶስ፤ ወመካናተ ቅዱሳተ፤ ወትምህርታተ (ወትእምርታተ?) እግዚእን ኢየሱስ ክርስቶስ” (እሌኒ በሕልሟ እንዲህ የሚል አየች “ወደ ኢየሩሳሌም ከተማ ሂጂና የኢየሱስ ክርስቶስን መስቀል፤ ቅዱሳት ቦታዎችንና የጌታችን የኢየሱስ ክርስቶስን ትምህርቶች (ምልክቶች?) ሁሉ አሳይ”) አለ።

ጓላም ይህን ነገር ለቁስጠንጢኖስ ነገረችው። እርሱም የቀደመ ነገሩን ልብ አደረገና ሂጂ አላት። እርሷም ሂጂ ምስለ ሠራዊተ ወልዳ (ከልጇ ሠራዊት ጋራ)። ቀን በፀሐይ ብርሃን ሌሊት በፋና ገሠገሠች፤ በመስከረም በ፲፮ ቀን ስትሻ ስትመረምር በየሀገሩ ስታድር እስከ ኃልጎታ ደርሳ ሹሙን ቁስ ገበዙን አስራ ብታስመረምር። “እኛ ቢሆን አናውቅም፤ ከአዕሩግ (ከሽማግሌዎች) የሰማነው ግን ከጉድፍ መጣያ ሲሉ ነው” ብለው ተመረመሩ (ለምርመራው መልስ ሰጡ)። እንዲት አሮጊት ቢመረምሩ “ከበር ሚዳ ጉድፍ ነው” ስትል ተመረመረች። ጓላም እሌኒ ቁስ አስመጽታ ጫን ዕጣን አስወገረችና (አሳጠነችና) ቀኖና አስያዘች፤ እርሷም ያዘች። ዕጣን ቢወግሩ አየር ወጽቶ

ተመልሶ በመስቀል እራስ ላይ እንደቀሰተ ደመና ተተክለ። “ተተክለ ገብ አንጻረ መስቀል፤ ወሰገደ ጢስ ወባረክ” (ጨሱ መስቀሉ ወዳለበት አንጻር ተተክሎ ሰገደ፤ ባረከም) እንዳለ መዝገበ ያሬድ (የያሬድ ድን)። ጓላም ጢስ ከተተክለበት ብታስምስ በ፲ ክንድ የፀጋማይ (በግራ የተሰቀለው ሌባ) መስቀል ተገኘ። የዕውር ቢያብሱ አላበራም አለ። የሐንካሳ ቢያብሱ አላረታም አለ። ለለምጽም ቢያብሱ አላነጸም አለ። ለድውይ ቢያብሱ አልፈውስም አለ። ሙት አላነሣም አለ። “ደግማቺሁ ማሱ፤ የጌታዬ መስቀል አይደለውም” አለችና ደግሞ ብታስምስ በ፲ ክንድ የየማናይ (በቀኝ የተሰቀለው ሌባ) መስቀል ወጸ። እንዲያው (እንደዚያው እንደሌላው) አልፈውስም፤ ሙትም አላነሣም አለ።

ደግሞ ብታስምስ ፲ ክንድ ታላቅ ደንጊያ ተገኘ። ደንጊያን አውጽተው ደግሞ ቢምሱ ፲ ክንድ የክርስቶስ መስቀል ተገኘ። ከዝያ ጓላ አውጽተው ለሙት ቢያስነኩ ሙት አነሣ፤ ድውይ ፈወሰ፤ ለምጽ አነጻ፤ ዕውር አበራ፤ ሐንካሳ አረታ። ያነግዜ “ይህ የጌታዬ መስቀል ነው” አለችና ያሬድ እንዳለ “የበበት የም እሌኒ፤ አጽሐስት በእገረሃ፤ ወጠፍሐት በእደዋሃ፤ መስቀል ኃይልን፤ መስቀል መድኃኒት ነፍስን” (ዛሬ እሌኒ ዘመረች፤ በእግሯ ረገጠች፤ በእጇም ጸፋች፤ መስቀል ኃይላችን ነው፤ መስቀል የነፍሳችን መድኃኒት ነው) ብላ ስትል ረገፀች። ከዝያ ጓላ ከልጇ ዘንድ የምስራቹ ላከች። ቁስጠንጢኖስም አልተጠመቀም ነበረና ተጠመቀ።

እሌኒም ሀገር ስትዞር ስታሻሽል (ስታማርጥ) ሄደች። ሀገረ ሮሃ ደረሰች። ደርሳ ብታስብ “ይኸው የጥንት ሀገሬ አይደለውምን?” አለች። ከባሕር በወጸች በ፲፭ ዓመት የቀደመ በደል ትዝ አላትና ጓላ ብታስጠይቅ “እገሌ ጳጳስ ከዚህ አለ” ቢሏት ሰላምታ ላከችበት። “ምን ሰው ናት?” ብላ “እሌኒ ንግሥት የሚሏት የክርስቶስን መስቀል አግኝታ ይዛለች” አሉት። እርሱም ሄደና ካህናቱን አስከትቶ፤ ዕጣን አስወግሮ፤ ተባረከች። “ምነው መጸሺ?” ቢላት “ካንተ መጸሁ በቅድስናህ እባረክ፤ በቃልህ እናዘዝ (እጽናና)” ብዬ አለችው። ጳጳሱም “ተባረኪ” አላት።

ጓላም ወስዶ ከቤቱ አስገባት፤ ሶስት ቀን ለመንግሥት በሚገባ መስተንግዶ አስተናገዳት። በሶስተኛው ቀን ጳጳሱን እንዲህ አላቸው። “በቅድስናህ ትፈርድ ዘንድ ልጠይቅህ፤ እገሌ የሚባል ሶርያዊ ነጋዴ በሕይወት እንዳለ ሰው ልከህ አስመጸው። በአንተና በሀገሩ ሰው ሁሉ ፊት የምፋረደው ጉዳይ አለኝ።” ጳጳሱም “አዋን፤ በሕይወት አለ። በደገና ይኖራል” አላት። ሰው ልክ አስመጸው። እሷ ወዲያው በወቀችው፤ ሞኝ ግን ማን እንደሆነች አላወቀም።

ከዝያ ጓላ እሌኒም ጳጳሱን “በቅድመ ካህናት ወሕዝበ ሀገር (በካህናቱና በገሠሬው ሕዝብ ፊት) ጠይቅልኝ” አለችው። እርሱም ጠየቀው፤ “እንዴት ትኖራለህ? ምሽት አለኸን። የለኸምን?” አለው። ነጋዴውም “እንዴት የተባረከች ምሽት ነበረችኝ፤ ሰደት ቢመጸብን ሰንሄድ ቀማኞቿ ቢነሡብን እኔ ሼሺቼ አመለጥሁ፤ እርሷንም ገደሉብኝ። ጓላም ቀብሬያት ሀገሬን ተመለሰሁ” አላቸው። “ሰሟ ምነው?” አሉት። “እሌኒ ቡርክት” አላቸው። እሌኒ ንግሥትም “ያንን የቀደመ ምግባርኸን አልተውኸምን?”

አለቸና “እውነት ነገር ብትናገር ትጸድቃለህ፤ ሐሰትን ብትናገር አንተ ትጠፋለህ” አለቸው። “ተናገር ጥቁ እስመ ብእሲትከ ኢሞተት” (እርግጡን ተናገር፤ ሚስትህ አልሞተችም) አለቸው። ያነግዜ ሰማና ነገርዋን እጅግ ደነገወ። ምሽቱ እንደሆነቺ አላወቀም ነበረና። ጓላ ግን ሲላት “እውነት ነው፤ እመቤቴ፤ በንጉሥ፤ በጳጳስ፤ በካህናት ፊት ሐሰትን እናገራለሁ፤ እግዚአብሔር ከገለጸልኸ ምግባሬን፤ ምሽቴም አልሞተችም” አለና ከጥንቱ እስከ ተፍጻሜቱ ነገራቸው። ነጋዴ እንደነበረ፤ ከባልንጀራው እንደ ተባባለ (እንደተወራረደ)፤ እሊኒም ከባሕር እንደ ሰደዳት ነገራቸው።

ያነግዜ እሊኒ ንግሥት ሰምታ “እግዚአብሔር ይክበር ይመስገን፤ እውነት ነገር ያሰማኸን” አለቸና “በውነት አየኋት፤ ተናገርኋት፤ ከጸገርዋ ነቅፎ አመጸሁ ብሎ ወርቅህን (ሀብትህን) ሰጠኸው?” አለቸው። “አዋን፤ እመቤቴ” አላት። ንግሥት እሊኒም፤ “ያ ነጋዴ በሕይወቴ አለን?” ብላ ጠየቀችው። “አዋን፤ በሕይወት አለ” አላት። “እስቲ ያንን ነጋዴ አምጹት” አለቸ። ጳጳሱም ያ ሰው ተጠርቶ እንዲመጸ አዘዘ፤ አመጹት። እሷም “ሞት በላይህ ያንግብባል፤ እውነቱን ተናገር። የዚህን ነጋዴ ምሽት እውነት ወዳህ ወደሃት መጸህ?” ስትል ጠየቀችው። ያ መልቲ ነጋዴም “ንግሥት እመቤቴ ሆይ፤ እግራ ከዳጄም አልደረሰ፤ ዓይኔም ከእሷ ላይ አላረፈ። በሌሎቹ ነጋዴዎቹ ፊት ተባብለን (ተወራርደን) ልወዳት፤ ልትወደኝ ብሄድ አልሆንልህ አለኝ። ቢቸግረኝ ገረዲቱን በወርቅ ደልፎ ደረቷ ላይ ካሉት ሶስቱ ጸጉሯ አንዱን ነቅላ ፅንቀኝ ሰርቃ አመጣቸዋል። ይኸንን ምልክት ይገዢ ሄድሁ፤ በነጋዴዎቹ ፊት ያንን ፅንቀኝ ጸገር አሳይቼ ረትቼ ባርያውንም፤ ግመሉንም፤ ወርቁንም፤ ብሩንም፤ ግምጃውንም፤ ሁሉንም ወሰድኩ -- ካንድ ልብስ በቀር” አለ።

ያነግዜ እሊኒ ንግሥት አመስግና “እግዚአብሔር ይክበር ይመስገን ሐሰቱን ያነጸርን (ያሳየህ)” አለቸ። ያነግዜ ያቺ ወስላታ ሴት በሕይወት አለቸን” ብላ ጠየቀች። ያ መልቲ ነጋዴ “አዋን በሕይወት አለቺ” አላት። እሊኒ ንግሥትም “ያቺን ሴት አምጹት” አለቸ። ወስላታ መጸች። ንግሥቲቱ ብትጠይቃት የሠራችውን ውስልትና ከጥንቱ እስከ ተፍጻሜቱ ተናዘዘች፤ “እርሱ መጸብኝ፤ አይቻለኝም አልሁት። ወርቅ ቢያሳየኝ፤ ወደ እሊኒ ገብቼ “ባልሽም መጸ፤ ገላሽን የሚያጽብሽ ሰው የለ አልሁና ገላዋን ሳጽባት ከደረቷ ከሶስቱ ጸጉር ሐንዱን ነቀልሁና ከፅንቀኝ ጨምራ ሰጠሁት። እርሱም ወርቁን ሰጠኝና ሄደ። የውነት ነው” አለቸና ተናገረች።

ከዚያ ጓላ እሊኒ ንግሥትም “በተሀብሎ (በውሸት) ነገር ወስደህ ከባሕር ጣልኸኝ። ቤትሽን አጠፋሁ፤ ንዋየ ወርቅሽን ሁሉ ሰጠኸው በሰሚዓ ነገረ ‘ኒጣን’ (የአታላዮች ነገር በመሰማት) አለቸና ‘እኔ ግን እግዚአብሔር በነፍሴ ይፍረድ፤ ከእግዚአብሔር ነገር ሌላ ምንም አላውቅ። ሥራሽ ይከተልኸ ብለህ ከባሕር እንደጣልኸኝ ይኸው ሥራዬ ተከትሎኝ የበረንጥያ ንጉሥ አገባኝ። ከእሱም ክርስቶስን የሚወድ ልጅ ወለድኩ። መስቀሉንም ፈልጌ አገኘሁ፤ አሁን እንግዲህ ቤተ ክርስቲያናትና ገዳማት አሠራለሁ” አለቸና (እንዲህ የሚል) ፍርድን አስፈረደች፤

በነገረ ዓመፃ እንጂ እሊኒስ ያስገደላቸዋል። የነጋዴ ተርቢኖስን

ወርቁን ሁሉ መልስ፤ መላስህ፤ ቀኝ ክንድህ ይቁረጽ። ወስላታዋ ሴት ትኩሮ አመተ (ባርያው ትሁን) አሰኝታ። ወርቁን ሁሉ ለባሏ አስመልላ፤ ከዚያ ጓላ ሀገረ ኢየሩሳሌም ሄደች። ልትሄድ ስትል ጳጳሱ ሲሸኛት “መስቀሉን በምን ወራት አገኘኸው” ብሎ ጠየቃት። “በመጋቢት በ፤ ቀን አገኘሁት” አለችው። እሱም እንግዲህስ (ይህ ዕለት) በዓል ይሁን አለና ዓዋጅ ነገረ።

✧✧✧

ኢትዮጵያውያን የእርቶዶክስ ሃይማኖት አባቶቻችን ይኸንን ዛሬ የሚሠሩበትን የዘመን ቁጠራ ዘዴ (ባሕረ ሐሳብን) ያገኙት ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን መሆኑን ጠቁሜያለሁ። ኢትዮጵያ በሃይማኖት በኩል ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን ጋራ ያላትን የግንኙነት ታሪክ የሚያውቅ በዚህ አይገረምም። ኢትዮጵያ ውስጥ ያልተደረሱትን የግዕዝ የሃይማኖት መጻሕፍት ከውጪ አገር (በተለይም ከመካከለኛው ምሥራቅ) ወደኢትዮጵያ ያመጣናቸው በአብዛኛው ከግብፅና በመጠኑ ከሶርያ ቤተ ክርስቲያን አግኝተናቸው ነው።

ቀደም ብዬ እንደተናገርኩት፤ ሕዝቦች ሁሉ ዘመንን ለመለካትና ለመቀጠር ሞክረዋል። እኛ ዛሬ የያዝነውን የዘመን አቁጣጠር ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን ብሩንና ከራሳችን ቁጠራ ጋራ ብናስተባብረውም፤ የፋርስ፤ የሮማ፤ የአይሁድ፤ የሀረብ ሊቃውንት ተመራምረው የደረሱበት ውጤት (ፍሬ) ነው።

ዘመን ቁጠራ ለቤተ ክርስቲያን

ቤተ ክርስቲያን ዘመን ቁጠራ ያስፈለጋት በዓላትና አጽዋማት በየዓመቱ የሚውሉበትን ቀን ለማወቅ ነው። ሁለት ዓይነት በዓላት አሉን። ዓይነታቸውን ሁለት ያደረገብን የትንሣኤ ጉዳይ ነው። አንድን በዓል ዓመቱን ጠብቆ በዓመቱ በዚያው ዕለት ማክበር የተለመደ ነው። ለምሳሌ፡ ቅዱስ ሚካኤል የሚከበረው ኅዳር 12 ቀን ነው። ባመት ባመቱ ኅዳር 12 ሲመጣ የሚካኤል ቀን ብለን እናከብረዋለን። ኅዳር 12 ቀን ከሳምንቱ ዕለቶች በየትኛውም (ሰኞ፤ ማክሰኞ፤ ወዘተ.) ሊውል ይችላል። በሆነው ዕለት ቢውል ግድ የለንም፤ ያንን ዕለት የሚካኤል በዓል አድርገን እናከብረዋለን። ትንሣኤን ግን በዚያው ክርስቶስ ከሞት በተነሣበት በእሑድ ቀን እንዲሆን ፈለጉ። እንዲህ ከሆነ በየዓመቱ በዓሉ የሚውልበት ወር በገባ በተወሰነ ቀን፤ ለምሳሌ፡ በዚያው ከሞት በተነሣበት ዕለት በመጋቢት 29 ቀን ልናደርገው አንችልም። ጥንተ ትንሣኤ እሑድ መጋቢት 29 ቢሆንም መጋቢት 29 ቀን ሁል ጊዜ እሑድ ቀን አይውልልንም። ከሳምንቱ ቀኖች በማንኛውም ዕለት ሊውል ይችላል። ስለዚህ ክርስቶስ ከሞት የተነሣበት ዕለት እሑድ መሆኑን ካረጋገጡ በኋላ በየመቱ በእሑድ ዕለት ሊያደርጉት ወሰኑ። ይኸ እንዴት ሊሆን ይችላል? ሁለት ፈልጎ (መጋቢት 29ንም እሑድንም) አይሆንም። ቀኑስ እሑድ መሆኑን በምን በወቁት?

ክርስቶስ ከሞት የተነሣው እሑድ ዕለት መሆኑን አያጠራጥርም። አንደኛ ከዚያን ጊዜ ጀምሮ ክርስቲያኖች በአፍ ታሪክ ያቆዩልን ቀን ነው። ሁለተኛም፡ ምሁራኑ ሐዲስ ኪዳንን ሲመረምሩ ክርስቶስ የተሰቀለው ዓርብ ዕለት፡ ከሞት የተነሣው ዓርብን ጨምሮ ከዕለት ቀን በኋላ በመጣው እሑድ ዕለት መሆኑን ተረድተውታል። እንዴት? እንዴት ማለት መልካም ነው። ፍሥሕ የአይሁድ በዓል እንደሆነ እናውቃለን። እኛ ክርስቲያኖች ትንሣኤን “ፋሲካ” የምንለው የአይሁድ ፍሥሕ ለክርስቶስ ሕማማትና ትንሣኤ ትንቢት ስለነበረ ነው። ጌታና ደቀ መዛሙርቱም (ተማሪዎቹ) አይሁዶች ስለነበሩ እንደማንኛው ይሁዲ በዓሉን እንዳከበሩ አንብባለን (ለምሳሌ ማቴ. ም. 26)። ይኸ የሆነው ጌታን ለፍርድ ለማቅረብ በያዙበት ሳምንት ውስጥ ነው። ዕለቱ ኅሙስ ነበረ ለማለት ይቻላል። ያን ዕለቱን ማታ ወታደሮች መጥተው ጌታን ሲጸልይ አግኝተው ያዙት (በዚህም ዕለቱ ጸሎተ ኅሙስ ይባላል)። በማግሥቱ ከሀገረ ገዢው ከጳጳሱ ጳጳሪዊው ላይ ክስ መሥርተው ስቅላት አስፈረዱበት፤ ወዲያው ሰቀሉት። በቅዳሜ ቀን ምንም ሥራ ስለማይሠሩ ሬሳውን ያን ዕለታውኑ (በሰንበት ዋዜማ) ከሰዓት በኋላ ከመስቀል አውርደው ቀበሩት (ማር. ም. 15 ቍጥር 42 እስከ 47)። እንደ ሀገሩ ልማድ ሲቶች ዘመዶቹ በሳልስቱ እሑድ ዕለት (“በሰንበትም መጨረሻ በመጀመሪያው ቀን”) ወደመቃብሩ ቢሄዱ መቃብሩን ባደውን አገኙት (ማቴ. ም. 28)። “በሰንበት መጨረሻ” ማለት ተርጓሚ ሳያስተካክለው ቀርቶ ነው እንጂ “በሳምንቱ መጨረሻ” ማለት ነው። ሳምንቱ የሚጨረሰው ከቅዳሜ በኋላ ነው። ከዚያ ቀጥሎ “በመጀመሪያው ቀን” ይላል። “መጀመሪያ ቀን” ማለት “እሑድ” ማለት መሆኑን ቀደም ብለን ተናግረናል። ግዕዙማ በቀጥታ “ወበእሑድ ሰንበት” ነው የሚለው።

በ317 ዓ.ም. ኒቅያ ላይ የተሰበሰቡት 318 አበው ቅዱሳን ጳጳሳት ካሳለፏቸው ውሳኔዎች አንዱ ትንሣኤ ሁል ጊዜ እሑድ ቀን እንዲሆን ነው። ይኸንን ለማድረግ ዓመቱን ጠብቆ ለዚያ (ለመጋቢት 29) በቀረበው እሑድ ማዋል በጣም በቀለለ ነበረ። እነሱ ግን ትንቢቱን ሁልጊዜ ሕያው ለማድረግ ሲሉ ከአይሁድ ፍሥሕ ጋራ ያለው ግንኙነት ቋሚ እንዲሆን በማሰብ፡ የአይሁድ ፍሥሕ ከዋለበት ቀን በኋላ የሚመጣውን እሑድ የትንሣኤ መታሰቢያ እንዲሆን ወሰኑ። ትንሣኤ ዓመቱን ጠብቆ በዚያው ቀን መሆኑ ከቀረ ትንሣኤን ተከትለው የሚመጡ በዓላትና አጽዋማ ሁሉ (ለምሳሌ፡ ስቅለት፡ ጸራቅሊጦስ፡ ወዘተ.) ከትንሣኤ ጋራ ሲንፏቀቁ ሊኖሩ ነው።

ይኸ ውሳኔ ለክርስቲያኖች ዘላለማዊ ችግር ፈጥሮባቸዋል፤ ምክንያቱም አይሁድ (ፍሥሕን ጨምሮ) በዓሎቻቸውን የሚያከብሩት ዘመንን በጨረቃ እየቁጠሩ ነው። በዚህ ምክንያት የአይሁድ ፍሥሕ በፀሐይ እንደሚቁጠረው በዓመት ውስጥ በተወሰነ ቀን አይውልም። አሁን እንግዲህ የአይሁድ ፍሥሕ የሚውልበትን ቀን በየዓመቱ እየፈለግን ትንሣኤን ከፍሥሕ ጋራ አዛምደን ማክበር ግድ ሆነ።

የአይሁድ ፍሥሕ እሑድ ቀን ቢውልስ? “ይኸ ጥሩ አጋጣሚ ይሆናል” የምንል እንገኝ ይሆናል። የኒቅያ ጉባኤ አበው ግን እንደዚህ አላዩትም። አይሁድ ክርስቶስን ስላልተቀበሉ፡ እንዲያውም እሱን አስሰቀለው እሱን የተቀበሉትን ክርስቲያኖችንም ስላሰቃዩ፡ በተለይም ቅዱስ እስጢፋኖስን (የመጀመሪያውን ሊቀ ዲያቆን) በድንጋይ

መግረው ስለገደሉት፡ እነሱ ፍሥሐቸውን ሲያከብሩ ክርስቲያኖች ትንሣኤን ከነሱ ጋር በዚያን ጊዜ አብረው እንዳያከብሩ ከለከሉ፡ አብሮ መደሰት ይመስልብናል አሉ።

በዘመን አቁጣጠር ከምዕራብ ክርስቲያኖች ለምን ተለየን?

ከብ የሆነ ነገር ሲለካ ከየትኛውም ቦታ ሊጀመር ይቻላል ብለናል። ዓውደ ዓመትም ይኸው ነው። ዋናው ነገር አንድ ታላቅ ታሪካዊ ድርጊት ፈልጎ እሱን መነሻ ማድረግ ነው። ለምሳሌ፡ ሮማውያን የሮም ከተማ የተቈረቁረችበትን ዘመን መነሻ አድርገውት ነበረ። ታላቁ እስክንድር የገነነበትም የዘመን መቀጠሪያ ሆኖ ነበር። የኛ ካህናትም “ዘመን እስክንድር” በሚል ስም ይጠቀሙበት እንደነበረ የብራና መጻሕፍታችን ይመሰክራሉ። ሶርያውያን የሮማውያንን የዘመን አቁጣጠር (ማለት በፀሐይ ቁጥሮ ለዓመቱ 365/6 ዕለት መስጠትን) ከሮማውያን በተዋሉ ጊዜ የዓመቱን መጀመሪያ (“ርእስ ዓውደ ዓመት” ይባላል) ጥቅምት (አክቶበር) 1 ቀን ላይ አድርገውት ነበረ። በኋላ የሰማዕ(ታ)ት መታሰቢያ እንዲሆን በ460 ዓ. እ. ወደ መስከረም (ሴፕቴምበር) 1 ቀን ለወጡት። ግብፆችና እኛ ርእስ ዓውደ ዓመታችንን በመስከረም 1 ቀን ያደረግነው ይኸንን በመከተል ሳይሆን አይቀርም። የመጀመሪያው ጳጳሳችን ፍሬምናጦስ የሶርያ ሰው ነበረ። ከሱ በኋላም ብዙ የሶርያ መክሰሳት ኢትዮጵያ መጥተው መንፈሳዊ አባቶቻችን ሆነዋል። የዓመቱን መጀመሪያ በመስከረም ማድረግን ከሶርያውያንም ሆነ ከግብፆች ብናገኘውም ጀማሪው በ46 ቅ. ክ. ሮምን ይገዛ የነበረው ቄሳር ዩልዮስ ስለነበረ የዩልዮስ ባሕረ ሐሳብ (Julian Calendar) ይባላል።

እንደእውነቱ ከሆነ ዓውደ ዓመትን (የአንድን ዓመት ዘመን) ምን ጊዜም ቢጀመር በወርና በቀን መክፈል አይቻልም፤ በዘፈቀደ ካልሄድን በቀር ከ365 ዕለት ውጪ ያሉትን 5 ሰዓት፡ ከ48 ደቂቃ፡ ከ46 ዳግሚት (ሰከንድ) ምን እናድርጋቸው? ቄሳር ዩልዮስ በ46 ቅ. ክ. (ቅድመ ክርስቶስ) ባወጣው የዘመን አቁጣጠር ሥርዓት መሠረት ዓመቱን 365 ዕለት ከ6 ሰዓት አድርጎ ለአራቱ ወሮች 30 30 ዕለት ለአንዱ 28/29 ዕለት ለቀሩት ሰባት ወሮች 31 31 ዕለት መድበላቸው 12 ቦታ ከፈለው፤ 12 ወሮች መሆናቸው ነው። እኛ በዓመቱ ቀኖች ተስማምተን ቀኖቹን በወር ስንከፍል ተለይተናል። ዋናው ነገር ዓመቱ ውስጥ ባሉት ዕለቶች መስማማታችን ነው።

የቄሳር ዩልዮስ አከፋፈል አድልዎ ያለበት ይመስላል፤ እንዳንድ ወሮች 31 ቀን ሲሰማቸው አንዳንዶቹ 30 ብቻ ተሰጥቷቸዋል፤ ያለምክንያት አይደለም። ዋናው ጥያቄ ግን ይህ ነው፡- ዓመቱን 365 ዕለት፡ ከ5 ሰዓት፡ ከ48 ደቂቃ፡ ከ46 ዳግሚት (ሰከንድ) በማድረግ ፈንታ፡ 11 ደቂቃ፡ ከ14 ዳግሚት (ሰከንድ) ከየት አምጥቶ ነው 365 ዕለት፡ ከ6 ሰዓት (365 ከ1/4) ያደረገው? ይኸንን አከፋፈል (ይኸንን የሌለ ጊዜን ጨምሮ) መቀጠር በ1582 ዓ. እ. የነበሩ (የኢየሱሳውያን) ሊቃውንት ሲመረምሩት ሁለት ስሕተቶች አስከትሎ አገኙት። አንደኛ ቄሳሩ አከፋፈሉ እንዲመቸው ሲል የጨመራቸው ትርፍ ደቂቃዎችና ዳግሚቶች ኢምንት ቢሆኑም በዘመን ብዛት ተጠራትመው የሌለን 10 ቀን አምጥተዋል። ሁለተኛ የጸደይን እኩሌ በዚያው ልክ (በ10 ቀን) አናግተው በመጋቢት 25 ቀን (March 21) በማረፍ ፈንታ ቀደም ብሎ

መጋቢት 15 ቀን (March 11) ላይ እንዲያርፍ አድርገውት ነበር። በ1582 ዓ. እ. የሮም ፖፕ ዩኒቨርሰው ግሬጎሪ (13ተኛው ጎርጎርዮስ) በስሕተት የተከማቸትን 10 ቀኖች ቆርጦ ጣላቸው። በዚያን ዘመን (በ1575 ዓ. ም.) ጥቅምት 1 ቀን የዋለው በ28 September (1582 ዓ. እ.) ነበረ፤ በዚያ አካሄድ ጥቅምት 8 በOctober 5 ቀን እንዲሆን ሲጠበቅ ጳጳሱ ያንን ዕለት October 15 ቀን አደረገው። ሰው ሁሉ “ዛሬ October 5 ቀን (ጥቅምት 8) ነው” ሲል፤ እሱ “የለም ዛሬ October 15 ቀን (ጥቅምት 18) ነው” ብሎ ወደጀ። ከ October 6 ቀን (ጥቅምት 9) አንሥቶ እስከ October 14 ቀን (ጥቅምት 17) ያሉትን ቀኖች መቼ ኖረንባቸውና ነው ዛሬ October 15 ቀን (ጥቅምት 18) ነው የምትለው? ቢሉት “በየዓመቱ ላይ የሌለንን ደቂቃና ዳግሚት እየጨመርን ኖረንባቸዋል” አላቸው ይባላል። እኛ ኢትዮጵያውያን ዓዋጁን አልተቀበልነውም፤ በዚያው ከቄሳር ዩልዮስ ባገኘነው ጸንተናል። የኢትዮጵያና በምዕራባውያን አቈጣጠር ወሮቹ እኩል በአንድ ቀን የማይጀምሩት (በአሁኑ ጊዜ 10 ቀን፤ ዘመኑ ሠርግ ሲሆን በ11 ቀን፤ የሚለያዩት) በዚህ ምክንያት ነው።

አሁንም ቢሆን እኮ የዓመቱ ጊዜ ከ48 ደቂቃዎች እና ከ46 ዳግሚቶች (ሰከንዶች) በፍራክሽንም (በክታልም) ቢሆን ትንሽ ይበልጣል። በየ4 ዓመቱ አንዱ ዓመት 366 ዕለት እንዲኖረው የተደረገው 24 ሰዓት የማይሞላውን ዘመን ሞልቷል በማለት ነው። አራተኛውን ዓመት አንድ ዕለት ያስጨመረለት ዘመን (ጊዜ) 23 ሰዓት፤ ከ15 ደቂቃ፤ ከ4 ዳግሚት ብቻ ነው። ይኸ (24 ሰዓት ሰላይደለ) አንድ ዕለት አይደለም። ያንን አንድ ዕለት (24 ሰዓት) ለማድረግ በዘፈቀደ 44 ደቂቃ ከ56 ዳግሚት ተጨምረዋል። እነዚህ ተጠራቅመው በየ400 ዓመት 3 ዕለት ይወጣቸዋል። ስለዚህ ምዕራባውያን በየ400 ዓመቱ አንድ ዕለት ሠርግ (leap year) እያደረጉ ሦስቱን ግን መጣል ይኖርባቸዋል፤ ለዚህም ዓመቱን 365 ከ97/400 በማድረግ ተዘጋጅተዋል። በኛና በነሱ መካከል ያለው ልዩነት በዚያው ልክ እየሰፋ ሄዶ በ1582 ዓ. እ. በመስከረም ወር የነበረው የ8 ቀን ልዩነት ዛሬ በዚያው በመስከረም ወር 11 ደርሷል። እርማቱን ካልተቀበልን ልዩነቱ እየሰፋ ይሄዳል። የከዋክብትን ሂደት የሚያጠኑ ሊቃውንት (የአስትሮኖሚ ሳይንቲስቶች) የሐሳቡን ትክክልነት (ማለት፡ የዩልዮስ ባሕረ ሐሳብ መለወጥ እንዳለበት) ተቀብለውታል።

እዚህ ላይ፡ ሌላ መጠቀስ የሚገባው ባሕረ ሐሳብ አለ። በ1079 ዓ. እ. ዑመር ኸያም የተባለው የታወቀው የፋርስ (ኢራን) ባለቅኔና የከዋክብት ሊቅ፡ የጸደይ እኩሌ ዓውድ የሚፈጀው ጊዜ 365 ከ8/33 ቀን እንደሆነ አሳይቶ ነበር። ይህም ክፍለ ጊዜ (period) ከጎርጎርዮስም (365 ከ97/400) ሆነ ከዩልዮስ (365 ከ1/4) ክፍለ ጊዜ ይልቅ የጸደይ እኩሌን ትክክለኛ ቦታ ይጠብቃል። ፖፕ ጎርጎርዮስም፡ ከመረጠው ክፍለ ጊዜ ይልቅ የዑመር ኸያም የ33 ዓመት ዓውድ መሻሉን ያውቅ ነበር።

በዚህ የ33 ዓመት ዓውድ መጠቀም ዘዴው ቀላል ነው። መጀመሪያ ዓመተ ምሕረቱን በ 33 እንገድፈዋለን። ተረፋ (ትርፋ) ከ0 (ዜሮ) እስከ 32 ይሆናል። ተረፋ 0 ከሆነ፡ ዓመቱ አይሠርግም። ተረፋ ከ0 ከበለጠ ግን ተረፋን እንደገና በ4 እንገድፈዋለን። አዲሱ ተረፋ 0 ከሆነ፡ ዓመቱ ይሠግራል።

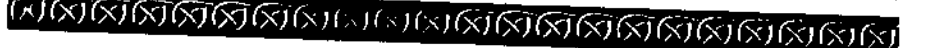

የኢትዮጵያ ቤተ ክርስቲያን ዘመን አቈጣጠር በክፍል ከዩልዮስ ቄሳር ዘመን አቈጣጠር የተዛመደ እንደሆነ አመልክቻለሁ። በክፍል ደግሞ ከግብፅ ቤተ ክርስቲያን ዘመን አቈጣጠር በተለየም ከዘመነ ሰማዕ(ታ)ት ጋራ የተያያዘ መሆኑንም አይተናል። ዓመቱንም ሁላችንም እንደምናውቀው 30 ዕለት ያለባቸው 12 ወሮችና የቀሩትን 5/6 ዕለቶች 13ተኛ ወር ቋግሜ (ጳጉሜን) አድርገን ከፍለነዋል። አማርኛ ተናጋሪዎች “ጳጉሜን” በማለት ፊንታ “ቋግሜ” የሚሉት የ“ጸ” ድምፅ በአማርኛ ስለአልነበረ ነው። (“ጸ” በአማርኛ አለመኖሩን ያወቅነው “ጸ” ያለበት የአማርኛ ቃል ስለሌለ ነው። “ጸጥርስ”፣ “ጳውሎስ”፣ “ጳራቅሊጦስ”፣ “ጳንጠቆስጤ”፣ “ጳጳስ”፣ “ጠረጴዛ” በመሠረቱ አማርኛ አይደሉም።)

እኛ ኢትዮጵያውያንም ሆንን ምዕራባውያን ዘመናችንን የምንቈጥረውና ዓመተ ምሕረት (ዓ. ም.)፣ ዓመተ እግዚእ (ዓ. እ.) የምንለው ከክርስቶስ ልደት ጀምረን ከሆነ ለምንድነው ክርስቶስ የተወለደበትን ቀን የወራችንና የዓመታችን መጀመሪያ ያላደረግነው? ምዕራባውያን ክርስቶስ በዲሴምበር 25 ተወለደ ይሉና ዓመታቸውን ከአንድ ሳምንት የበለጠ ጊዜ ካል በኋላ በጃንዋሪ ይጀምራሉ። እኛ በታኅሣሥ 29 ተን ተወለደ እያልን ዓመታችንን የምንጀምረው ወደኋላ ሄዴን በመስከረም ነው። ይኸ አልበቃ ብሎ እኛና ምዕራባውያን ክርስቶስ የተወለደበትን ዘመን ስንቈጥር በ7/8 ዓመት እንለያያለን። እኛ የክርስቶስን እድሜ ደብቀን ወጣት ልናደርገው 7/8 ዓመት ተንሰንለት ነው ወይስ ከልጅነቱ ጀምሮ ያስተምር በነበረበት ጊዜ ውሎው ከአይሁድ ሊቃውንት (ከረቦናትና ከጸሐፍት) ጋራ ስለነበረ እንደነሱ ሽማግሌ ለማድረግ ምዕራባውያን 7/8 ዓመት ጨምረውለት ነው?

መጀመሪያ የመጀመሪያውን ጥያቄ ለመመለስ ልሞክር፡ ክርስቶስ ታኅሣሥ በገባ በ29 ወይም በዲሴምበር 25 ተወለደ ማለት ክርስቶስ ከመወለዱ በፊት ዘመን ቈጠራ እንደ ነበረ ያሳያል። በዚያን ጊዜ የኛ ወር ታኅሣሥ የነሱ ወር ዲሴምበር ነበረ። ክርስቲያኖች የክርስቶስን መወለድ ለዘመን ቈጠራ መነሻ ሲያደርጉት እስከዚያ የነበረውን ዘመን (የዓመት ቍጥር ብዛት) ጣሉት እንጂ የልደቱን ቀን ርእሰ ዓውደ ዓመት (የዘመን መለወጫ) አሳደረጉትም። የዘመን መለወጫውን ጊዜና የወሮቹን ስምና አካሄድ ሳይለውጡ በዚያው ቀጥለዋል። ስለዚህ በኛ አገማመት ክርስቶስ የተወለደው ታኅሣሥ 29 ቀን፣ 1 ዓ. ም. (ወይም ታኅሣሥ 29 ቀን 5501 ዓ. ዓ.) ነው። ከመስከረም 1 ቀን እስከታኅሣሥ 29 ቀን 1 ዓ. ም. ያለው ዘመን (ከመስከረም 1 ቀን 5501 እስከ ታኅሣሥ 29 ቀን 5501 ዓ. ዓ. ያለው ዘመን) “ዓመተ ምሕረት” የተባለው ክርስቶስ የተወለደበት ዓመት ስለሆነ ብቻ ነው። አባባሉን ልንነቅፈው አይገባም፤ አንድን ድርጊት በእንደዚህ ያለ ዓመተ ምሕረት ተፈጸመ ስንል (ለምሳሌ፡ የአድዋ ጦርነት በ1888 ዓ. ም. ተፈጸመ ስንል) ድርጊቱ በዚያ ዘመን ውስጥ ተፈጸመ ማለታችን እንጂ በዚያ ዓመተ ምሕረት መጀመሪያ ላይ ተፈጸመ ማለታችን አይደለም።

እኛ ክርስቶስ በታኅሣሥ 29 ቀን 1 ዓ. ም. ተወለደ ስንል እነሱ በዲሴምበር 25 ቀን 1 ትድመ ክርስቶስ (ቅ.ዘ.) ተወለደ አሉ። ልዩነቱ እየሰፋ መጥቶ፡ ባሁኑ ዘመን በ13 ዕለት የተለያየነው ከላይ እንደገለጥሁት ፖፕ ግሪጎሪ ያስተካከለውን (ያረመውን)

የቁሳር ዩኒቨርሲቲ ዘመን አቁጣጠር ስላልተቀበለው ነው።

አሁን ደግሞ ወደሁለተኛው ጥያቄ ልሂድ፤ ክርስቶስ የተወለደበትን ዓመት አስመልክቶ እኛና ምዕራባውያን በ7/8 ዓመት የተለያየው ክርስቶስን ወጣት ወይም ሽማግሌ ለማድረግ ሳይሆን ካለማወቅ በመጣ ስሕተት ምክንያት ነው። አባ ጊዮርጊስ ዘጋስጄ ቅድስት ማርያምን “ወለተ ነጻያን” (የድሃች ልጅ) እንደሚሏት፤ ክርስቶስ የተወለደው ካንድ ደኻ ቤተ ሰብ ከመሆኑ ሌላ ዘመኑ ልጆች በቤታቸው ሲወለዱ ዕለቱ በየቤቱ በመዝገብ በማይያዝበት ዘመን ነው። በኛም አገር ቢሆን በቤተ መንግሥት፤ በመኳንንትና በምሁራን ቤት ካልሆነ በቀር ልጅ የተወለደበትን ዕለት መዝግቦ መያዝ የተለመደው የምዕራባውያን ትምህርት በቀመሰው ትውልድ ቤት ነው። በሕዝብ ዘንድ ግን “አድዋ በተዘመተ በዓመቱ ዐረፈ/ች”፤ “የሰገሌ ዘመቻ በሆነ በሶስት ዓመቱ ተወለደ/ች”፤ ወዘተ. ነው የሚባለው። አገር ቤትማ ገበሬው “ልጅህ እድሜው ስንት ነው?” ሲሉት መልሱ ልጁ በፊጀው ደበሎ ተቈጥሮ “3 ደበሎ”፤ “4 ደበሎ ጨርሷል” ይሆናል። እንዲያው ደበሎ አስረጅቶ ለመጣል ምን ያህል ጊዜ ይፈጅበታል? የክርስቶስ ቤተ ሰብ (ቅዱስ ዮሴፍና ቅድስት ማርያም) ክርስቶስ የተወለደበትን ቀን መዝግበውትም እንደሆነ መዝገቡ አልተገኘም።

በትንቢቱ መሠረት አይሁድ የክርስቶስን መምጣት ይጠባበቁ እንደነበረ ስለሚታወቅ እውነተኛው ክርስቶስ ከመምጣቱ በፊት ብዙ ሰዎች “እኔ የምትጠብቁት ክርስቶስ ነኝ” በማለት አጭበርብረዋል። እውነተኛው ክርስቶስ ሲመጣ እሱም እንደሌሎቹ አንድ የሚያጭበረብር ሰው መስጃቸው ነበረ፤ የሰቀሉትም በዚህ ምክንያት መሆኑን ተናግረዋል (ለምሳሌ፡ ማቴ. ም. 27፡ ቍ. 39-44)። ኢየሱስ እውነተኛው ክርስቶስ መሆኑን ለመቀበል የዓለም ሥልጣናት ከሶስት መቶ ዓመት የበለጠ ጊዜ ፈጅቶባቸዋል። በዚያን ጊዜ ወደኋላ ሄደው “ለመሆኑ ክርስቶስ የተወለደው መቼ ነበረ?” ብለው ታሪክ መመርመር ጀመሩ። ግን ብዙ ማስረጃ አላገኙም፤ ስለሱ የሚናገር መዝገብ አልተገኘም። እርግጥ ሄድድስ የሚባል ንጉሥ ይሁዳን ይዝ በነበረበት ጊዜ፤ በሰማይ ላይ ትልቅ ኮከብ በታየበት ጊዜ (ሰብአ ሰገልን የመራቸው)፤ የሮማው ቄሳር አውግስጦስ “እኔ የምገዛው ሕዝብ ሁሉ ይቈጠር” ብሎ ትእዛዝ በሰጠበት ዓመት መወለዱን፤ በአይሁድ ላይ የተሾመው ሮማዊ ገዢ የጳንጤኑ (ጳንጤኖዊው) ጲላጦስ በነበረበት ጊዜ መሞቱን (መሰቀሉን) ወንጌሎቹ ይመሰክራሉ። ግን ታሪኩን መርምረው ዘመኑን ለነገሩን አበው ሊቃውንት በጃቸው የነበረው መረጃና ምናልባትም የነሱም ችሎታ በቂ ስላልነበረ የተወለደበትን ዘመን ሲቀምሩ ተሳስተዋል። አሁን በኋላ የተነሡ ሊቃውንት ምንጮቹን በመመርመር ከዘመኑ ላይ ምዕራባውያን 7 ዓመት እኛ 15 ዓመት እንደቀነሰንለት ይናገራሉ፤ እንዲህ ከሆነ የተወለደው በኛ 15 ዓመት፤ በነሱ 7 ዓመት ጨምረን ዛሬ 1992 ዓ. ም. ወይም 2000 ዓ. እ. መሆኑ ቀርቶ (1992 + 15 ወይም፡ 2000 + 7 =) 2007 ዓ. ም./ዓ. እ. ነው። የሁለተኛው ሺህ ዓመት እግዚእ መጀመሪያ ነው ብለን ዘንድሮ ያከበርንው ዕለት ባለፈ በሰባት ዓመቱ ነው።

✠✠✠

ምዕራፍ ፪

የባሕረ ሐሳብ አወጣጥ

ጳጉሜን ልታልቅና አዲስ ዓመት ሊጀምር ሲል ተንቀሳቃሽ በዓላትና አጽዋማት በሚቀጥለው (በአዲሱ) ዓመት ምን ምን ቀን እንደሚሆኑ ሕዝቡ ክርስቲያኑ ለማወቅ ስለሚፈልግ መምህሩ ባሕረ ሐሳብ ያወጣል። “ባሕረ ሐሳብ ያወጣል” ማለት ከአበው (ከአባቶቻችን) በተማረው መንገድ፡ “ዓለም ተፈጠረበት፡ ዘመን ቈጠራ ተጀመረበት” ከሚባለው ከክርስቶስ ልደት በፊት ከ5500 ዓመት ጀምሮ ሒሳቡን አስቦ፤ ዕለቶቹን ቀምሮ በዓላቱ ምን ምን ቀን እንደሚውሉ፤ አጽዋማቱ ምን ምን ቀን እንደሚጀምሩ ይናገራል ማለት ነው። በምዕራፍ ፩፤ (ገጽ 45 እና 63 “ዓውደ ቀመር” እና “ዘመን ቈጠራ ለቤተ ክርስቲያን” በሚሉ ንኡስ አርእስት ስር) ለምሳሌ ያህል እንዳመለከትነው ተንቀሳቃሽ በዓላት የሚባሉት የነነዌ ጸም፤ ዓቢይ ጸም (ሁዳዬ)፤ ደብረ ዘይት፤ ሆነሳና፤ ስቅለት፤ ትንሣኤ፤ ረከበ ካህናት፤ ዕርገት፤ ጳራቅሊጦስ (ጳንጠቆስጤ)፤ ጸመ ሐዋርያት (የሰጼ ጸም)፤ ጸመ ድኅነት ናቸው። እነዚህ በዓላትና አጽዋማት (ሌሎችም እነዚህ የማንተቻቸው በዓላት) በአንድነት ሲታዩ 532 ዓመት ሙሉ በየዓመቱ በተለያዩ ቀኖች ይውላሉ። ምክንያቱንም እንደተናገርንው በጨረቃ የዘመን አቁጣጠር (በዓውደ አበትቴ) ላይ ስለተመሠረቱ ነው። መምህሩ ቈጠራውን ዓለም ከተፈጠረበት (ከ5500 ትድመ ክርስቶስ) የሚጀምረው ያለነው ከያዝነው ዓውደ ቀመር በየትኛው ዘመን (በተለየም) በየትኛው ዓውደ አበትቴ) እንደሆነ ለማወቅና የዚያ ዘመን በዓላትና አጽዋማት የሚውሉበትን ዕለቶች ለማውጣት ነው። 28 የተለያዩ ዓውደ አበትቴዎች አሉ፤ እኛ ያለንበት ዓውደ አበትቴ ከ28ቱ የትኛው እንደሆነ ካላወቅን የበዓላቱንና የአጽዋማቱን ቀን ለማወቅ አንችልም። ለመምህሩ ለቅመራው ታላቅ ርዳታ የሚሆንለት በተሰጠው ዓውደ አበትቴ ውስጥ እንደምንም አስቦ ከነዚህ በዓላትና አጽዋማት አንዱ የሚውልበትን (በተለየ የነነዌ ጸም የሚጀምርበትን) ዕለት ካወቀ፤ ሰውቀቱ ለሁሉም በቂ መሆኑ ነው። እነዚህ በዓላትና አጽዋማት እርስ በርሳቸው በተወሰኑ ቀኖች ስለሚራራቁ እነሱ የሚውሉበትን ቀን ለማግኘት ባንዱ በተገኘው በዓል ላይ እነዚያን የተወሰኑትን (የሚራራቁበትን) ቀኖች መደመር ነው። ለምሳሌ፡ ስቅለት ምን ቀን እንደሚውል ካወቅን በዚያ ላይ ሁለት ቀን በመደመር ትንሣኤ የሚውልበትን ቀን ልናውቅ እንችላለን። ሌሎቹ በዓላት ሁሉም ከነነዌ በኋላ ስለሚመጡ መምህሩ መነሻ የሚያደርገው የነነዌ ጸም የሚገባበትን ቀን ነው። እነዚያ መራራቂያ ቀኖች ነነዌ በባጀችበት (በገባችበት) ዕለት ላይ ተደማሪዎች ስለሚሆኑ በብሕረ ሐሳብ ቋንቋ ተውሳክ ይባላሉ። ተውሳክ ማለት “ተጨማሪ” ማለት እንደሆነ ከዙር ብላታ መርስዔ ሐዘን ወልደ ቂርቆስ “ተውሳክ ግሥ” ሲሉ በአማርኛ ሰዋሰዋቸው አስረድተውናል። የነነዌ ጸም የሚጀምርበትን ቀን ቍጥር ደግሞ “ባጀ” (ቆየ፡ ባለበት ራ.) ከሚለው ግሥ ተነሥተው መቆያ ለማለት መባጃ ሐመር ይሉታል። “ሐመር”

ማለት “መርከብ” ማለት ነው። ለምን መቆያ መርከብ (መባሻ ሐመር) የሚል ስም እንደሰጡት መግለጫ አልሰጡም።

መምህሩ ምን ይላል?

መጀመሪያ መምህሩ በጳጳሩ ወር (ለኛ የ1991 ዓ. ም. ጳጳሩን መሆኑ ነው) ምን እንደሚያስተምር (የኛን ማብራሪያ በቅንፍ እየጨመርን) እናንብብ፡-

በሰመ አብ ወወልድ ወመንፈስ ቅዱስ አሐዱ አምላክ፡ አሜን።

እግዚአብሔር እምቅድመ ዓለም (ዓለም ከመፈጠሩ በፊት ጀምሮ) እንደ ዛሬ ሁሉ በእንድነት በሶስትነት ሳለ ክብሩ በባሕርዩ (በራሱ) እንደ ቀረ ዐውቆ (ታላቅነቱን፣ ክብሩን የሚያይለትና የሚያደንቅለት፣ የሚጠቀምበትም እንደሌለ ሲያይ) ዓለምን ልፍጠር ብሎ አሰበ፤ አስቦም አልቀረ ፈጠረ። ምንና ምን? ቢሉ፡ ሰውና መላእክትን ስሙን ለመቀደስ፡ ክብሩን ለመውረስ፤ የቀረውን ፍጥረት ግን ለአንክሮ፣ ለተዘክሮ፤ ለምግብ ሥጋ፣ ለምግብ ነፍስ ፈጠረ... ።

እግዚአብሔር የፈጠረው ፍጥረት እያንዳንዱ ቢቁጸር፡ ፍጡር ተናግሮ ባልፈጸመውም ነበር፤ እየወገን እየወገኑ ግን ብዙውን አንድ ብዙውን አንድ እያሉ ቢቁጸሩት ከእሑድ እስከ ዓርብ የፈጠረው ፍጥረት 22ት ነው። ይህን በሥነ ፍጥረት ይመለከቷል (“ሥነ ፍጥረት የሚባል ድርሰት አለ፤ ዝርዝሩን እዚያ ተመልከት፣ እዚያ ታገኘዋለህ” ማለታቸው ነው)፤ እስከዚህ አርእስት ነው።

የፀሐይ ጥንታት 3ት ናቸው፤ የጨረቃን 5ት የሚል ነውና። (እነዚህ ሶስቱ የቶቹ ናቸው ቢሉ፡)

- (1) ዓለም የተፈጠረበት እሑድ “ጥንተ ሶለት”፤
- (2) ዕውቀት፣ አዝርእት፣ አትክልት የተፈጠሩበት ሠሉስ (ማክሰኞ) “ጥንተ ቀመር”፤
- (3) ፀሐይ፣ ጨረቃ፣ ከዋክብት የተፈጠሩበት ረቡዕ “ጥንተ አን” (ጥንትዮን) ይባላል። እን (ዮን) ማለት ፀሐይ ማለት ነው፤ (መጽሐፉ) “አን ይእቲ ሀገረ ፀሐይ” (አን የፀሐይ አገር ነች)፤ “ሰማ ለፀሐይ አን ይእቲ” (የፀሐይ ስሟ አን ነው) እንዲል።

ዓለም ከተፈጠረ ዘመን ቢቆጠር (ለኛ በ1992 ዓ. ም. እስካለው መሆኑ ነው) በፀሐይ 7492 ዘመን ሆነ ይላል -- በዘመነ ዮሐንስ። ከዚህ ልደት በፊት የነበረው ዘመን 5500 ነው፤ ይህ “ዓመተ ፍጻ”፣ “ዓመተ ኩነኔ” ይባላል። ከዚህ ልደት ወዲህ ያለው ዘመን 1992 ነው፤ ይህም “ዓመተ ምሕረት”፣ “ዓመተ ሥጋዊ” ይባላል። መላው (7492) ግን ዓመተ ዓለም ይባላል። “ዓመተ ዓለም” ባለው ዓመተ ምሕረት የሚል መጽሐፍም ይገኛል። ስለምን ዓመተ ዓለምን ዓመተ ምሕረት አለው ቢሉ፡ ሰው በዚህ ዓለም ሳለ ንጢአት ሠርቶ ንስሐ ቢገባ ምግባር ቢሠራ ከእግዚአብሔር ዘንድ ምሕረት ይቅርታ የሚገኝበት ስለሆነ ዓመተ ዓለምን ዓመተ ምሕረት አለው። “በሶለት ገሪት እስምዐክ ወበሶለት መድኅኒት አረድአክ። ዮም ሶለት ገሪት ዮም ሶለት መድኅኒት።” (ኢሳይያስ ምዕራፍ 49 ቍጥር 8) (በተመረጠችው ሶለት እስማሃለሁ፡ በመጻፍ ሶለትም

አረዳለሁ። ዛሬ የተመረጠችው ሶለት ናት፤ ዛሬ የመጻፍ ሶለት ናት) እንዳለ።

ለዚህም መስፈሪያ፡ መቀጻሪያ 7ት አዕዋዳት አሉት። ምንና ምን? ቢሉ፡

- (1) ዓውደ ሶለት፤
- (2) ዓውደ ወርኅ፤
- (3) ዓውደ ዓመት፤
- (4) ዓውደ አበቅቱ፤
- (5) ዓውደ ማኅተም፤
- (6) ዓውደ ቀመር፤
- (7) ዓውደ ፀሐይ

ናቸው።

ዓውደ ሶለት ከእሑድ እስከ ቅዳሜ ያሉት 7ቱ ሶለታት ናቸው፤ እሊህ አውራግን (ወርቅን) ለማስገኘት በ7 በ7 ሲመላለሱ ይኖራሉ።

ዓውደ ወርኅ በጨረቃ አንድ ጊዜ 29፣ አንድ ጊዜ 30 (ሶለት) ነው፤ በፀሐይ ግን ዘመትር 30 (ሶለት) ነው። እሊህም ዓመታትን ለማስገኘት በ30 በ30 ሲመላለሱ ይኖራሉ።

ዓውደ ዓመት በጨረቃ 354 ሶለት ከ22 ኬክሮስ ነው፤ በፀሐይ 365 ሶለት ከ15 ኬክሮስ ነው (1 ኬክሮስ 24 ደቂቃ ነው፤ ግን ዛሬ ሶለትን በሰዓት፣ በደቂቃ፣ በዳግሚት፣ ወዘተ. እንጂ በኬክሮስ፣ በኬንትሮስ፣ ወዘተ. የመከፋፈሉ ዘዴ ተሸንፏል)። እሊህ ሶስቱ ዓውዶች በሶለት፣ የቀሩት አራቱ በዓመት ይቁጸራሉ (ይለካሉ)።

ዓውደ አበቅቱ 19 ዓመት ነው፤ በዚህም ፀሐይና ጨረቃ መንገዳቸውን ፈጽመው በተፈጠሩበት ጥንት (መስኮት) ተራክቦ (ግንኙነት) ያደርጉበታል (ቀናቸውን እኩል ይጀምራሉ ማለት እንጂ ወራቸውን እኩል ይጀምራሉ ማለት አይደለም)። ነቢያ አሪት ሙሴ፡ መምህራኑ ወንጌል ሐዋርያት፡ ሊቀ ጳጳሳት ድሜጥሮስ “ከ20ው አንድ ቀመር (19 ዓመት)፣ አንድ ተረፈ ቀመር (1 ዓመት)” ማለታቸው ፀሐይና ጨረቃ መንገዳቸውን ፈጽመው በተፈጠሩበት ጥንት ተራክቦ ስለሚያደርጉበት ነው።

ዓውደ ፀሐይ 28 ዘመን ነው። በዚህም

- (1) ሶለትና፤
- (2) ወንጌላዊ

ይገኙበታል። ሶለቱ ረቡዕ፣ ወንጌላዊው ማቴዎስ ነው። (አነጋገሩም ማብራሪያ ያስፈልገዋል፡ “በየ28 ዓመት ሶለቱ ረቡዕ፣ ወንጌላዊው ማቴዎስ ነው” ማለት ከሆነ ነው፤ ፀሐይ የጀመረው በ13ተኛው ዓውደ ቀመር ነው። እርግጥ ከዚያን ጊዜ ከጀመርን በየ28 ዓመቱ ረቡዕና ማቴዎስ ይገኛሉ። ይኸም ከላይ “ፀሐይ፡ ጨረቃ፡ ከዋክብት ተፈጠሩበት” ከተባለበት “ጥንተ ሶለት” (ከረቡዕ) ጋራ አብሮ ይሄዳል። አውነትም በ13 ላይ 28፡ 28 ... እየጨመረ የሚገኘውን 41ን፡ 69ን ... “ዓውደ ፀሐይ” (“ደ. ዐ.”) የሚል ምልክት አድርገውበታል። (እንዲህ ከሆነ የዓውደ ፀሐይ አገልግሎት ለሌላ ጉዳይ ታሰቦ የተገኘ እንጂ ለክርስቲያኖች በዓላት ማውጫ አይጠቅምም።)

ዓውደ ማኅተም 76 ዓመት ነው፤ በዚህም

(1) ወንጌላዊ፤

(2) አበቅቴ

ይገናኙበታል። (1) ወንጌላዊው የሐንስ፤ (2) አበቅቴው 18ት ነው። “ጥንቱ ለቀመር ዕለተ ሠሉስ፤ ወወንጌላዊ ማቴዎስ፤ ወፍጽሜሁ ዕለተ ሰኑይ፤ ወወንጌላዊ የሐንስ” (የቀመር መነሻው ማክሰኞ ዕለት፤ ወንጌላዊ ማቴዎስ ሆኖ፤ መጨረሻው ሰኞ ዕለትና ወንጌላዊው የሐንስ ነው) እንዲል። (ይኸ አነጋገር የሚያመለክተው፤ በየመጽሐፍቱ ያሉት ሠንጠረዦችም እንደሚያረጋግጡት፤ ዓውደ ማኅተም የሚጀምረው ከዓውደ ቀመር ጋራ አለመሆኑን ነው። “አበቅቴው 18ት ነው” የሚለውም የሚይዘው/የሚጻፍው ለዓውዱ መጀመሪያ ሳይሆን ለመጨረሻው ነው። ይኸንንም ዓውዱ “ማኅተም” የተባለበትን ምክንያት ሲነግሩን እግረ መንገዳቸውን እንዲህ ሲሉ አረጋግጠውልናል። “ማኅተም” አለው፤ አበቅቴው ለአበቅቴ፤ ወንጌላዊው ለወንጌላዊያን ፍጻሜ ስለሆነ ነው።”

ዓውደ ቀመር 532 ዘመን (ዓመት) ነው፤ በዚህም

(1) ዕለት፤

(2) ወንጌላዊ፤

(3) አልቦ (ዜሮ) አበቅቴ፤

እነዚህ 3ቱ ይገናኙበታል፤ ዕለቱ ሠሉስ (ማክሰኞ)፤ ወንጌላዊው ማቴዎስ፤ አበቅቴው አልቦ (ዜሮ)፤ ነው። (መጽሐፉ) “ሠሉስ ማቴዎስ” እንዲል።

ነገር ግን በዓውደ ማኅተም ቦታ “ዓውደ ፀሐይ”፤ በዓውደ ፀሐይ ቦታ “ዓውደ ማኅተም” የሚል ይገኛልና ከሁለቱ አንዱ የቀረ እንደሆነ (ባሕረ ሐሳብ ለማውጣት ካላስፈለገ) ከቀመር ገብቶ ይቈጸራል። ቀመርንም ለ3ቱ ስም የሰጡ እንደሆነ (1) ዓውደ አበቅቴ “ንኡስ ቀመር”፤ (2) ዓውደ ማኅተም “ማእከላዊ ቀመር”፤ (3) ዓውደ ቀመር “ዓቢይ ቀመር” ይባላል። በሠንጠረዥ ደ. ፀ. የሚል ይገኛል፤ ዓውደ ፀሐይ ማለት ነው። እስከዚህ መቅድም ነው።

መምህሩ ከዚህ ቀጥሎ፤ ለዘመን ቁጠራ የማይጠቅሙ (ማለት ለባሕረ ሐሳብ ማውጫ የማያስፈልጉ)፤ ለዘመን ቁጠራና ለአይሁድ ታሪክ ግን አስፈላጊነት ያላቸው ሌሎች አዕዋድ (ዓውዶች) ያስተዋውቀናል፤ እነሱም፦

ዓውደ ሱባዔ (7 ዓመት)፤

ዓውደ እንድቅትቶን (15 ዓመት)፤

ዓውደ ኢዮቤልዩ (49 ዓመት)፤

ዓውደ ሰንበት (133 ዓመት)

ናቸው። የዓውደ ፀሐይም ክፍል ከነዚህ ጋራ ሳይሆን አይቀርም።

> <

መምህሩ ባሕረ ሐሳብ የሚያወጣበትን የኤፕሮ ስልት ስንመረምረው በአራት ነገሮች ላይ ተመርክሮ እናገኘዋለን፤ እነዚህም

(1) የዓመቱ ዕለታት፤

(2) ያለንበት ዘመን (በዓመተ ዓለም)፤

(3) የበዓላቱና የአጽዋማቱ ተውሳክ፤

(4) የዕለታት ተውሳክ

ናቸው። እስቲ እንተቻቸው፦

(1) የዓመቱ ዕለታት

ዓመቱን በፀሐይ ሁል ጊዜ 365 ቀን ብቻ፤ በጨረቃ ሁል ጊዜ 354 ቀን ብቻ ያደርግና የጨረቃን 354 ቀኖች ከፀሐይ 365 ቀኖች ጋራ እኩል ዘርግቶ የጨረቃን 354 ቀኖች በፀሐይ ወር (ማለት፤ በ30 ቀን) እየቆጠረ በሁለቱ ዓመቶች መካከል ያለውን የቀን ልዩነት በመያዝ የየዓመቱን አበቅቴና መጥቅፅ ያወጣል። አበቅቴና መጥቅፅ (በተለየም መጥቅፅ) የተንቀሳቃሽ በዓላትን ዕለት ለማውጣት እንዴት እንደሚጠቅሙት በቦታው እናሳያለን። ባጭሩ ለመተቸት ያህል አበቅቴ በ365 እና በ354 መካከል ያለው ልዩነት ነው። መጥቅፅ ልዩነቱ ወር (30 ቀን) ሊሞላ የሚያስፈልገው የቀን ብዛት ነው።

(2) ያለንበት ዘመን በዓመተ ዓለም

ባሕረ ሐሳብ ለማውጣት ያለንበት ዘመን በዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) ምን ያደርግልናል? ባሕረ ሐሳብ የሚወጣው ካለንበት ዓውደ አበቅቴ በመነሣት ነው። ያለንበትን ዓውደ አበቅቴ ካላወቅን የበዓላቱንና የአጽዋማቱን ቀን ለማወቅ አንችልም። ያለንበትን ዓመተ ዓለም የምንፈልገው ያለንበትን ዓውደ አበቅቴ ከዚያ ለማውጣት ነው። ዓውደ አበቅቴ ይፈጽማል እንጂ አያልቅም ብለናል። አዳም ተፈጠረበት ከሚባለው ጊዜ ጀምሮ በየ19 ዓመቱ አንድ ዓውደ አበቅቴ እየተፈጸመ ሌላ ዓውደ አበቅቴ እየተተካበት እስከዛሬ ድርሰናል። ከአዳም ጀምሮ እስከኛ ድረስ ስንት ዓውደ አበቅቴዎች አልፈዋል? እኛስ ያለነው በስንተኛው ዓውደ አበቅቴ ነው? ዋናው ጥያቄ ግን እኛ ያለነው በዓውደ አበቅቴያችን በስንተኛው ዓመት ነው? የሚለው ነው። መጀመሪያ እነዚህን ጥያቄዎች እንመልስ።

ከአዳም ጀምሮ እስከዛሬ ያለችትን ዓውደ አበቅቴዎች ለማወቅ ከአዳም ጀምሮ እስከ ዛሬ ያለውን ዘመን (ዓመቶች) በ19 ማካፈል (መግደፍ) ነው። ዘመኑ

(ሀ) ከአዳም እስከ ክርስቶስ 5500 ዓመት፤

(ለ) ከክርስቶስ እስከ ዛሬ እስካለንበት ዘመን 1992 ዓመት ሆኖ፤ ድምሩ (5500 + 1992 =) 7492 ዓመተ ዓለም ይሆናል።

ያለንበት ዘመን 7492 ዓመተ ዓለም (ዓ. ዓ.) ነው።

እነዚህ 7492 ዓመቶች ስንት ዓውደ አበቅቴዎች ናቸው? መልሱ ከላይ እንደተናገርነው በ19 (በአንድ ዓውደ አበቅቴ) በማካፈል (በመግደፍ) ይገኛል፦

7492 : 19 = 394 ዓውደ አበቅቴ ከ6 ዓመት ይሆናል።

ሲተረጎም፡- ዓለም ከተፈጠረ እስከኛ ዘመን 394 ዓውደ አበቅቴዎች አልፈው የያዘነው 395ኛውን ዓውደ አበቅቴ ነው። ከሱም ላይ 6 ዓመት አንሥተንሊታል፤ የለም 6 ዓመት አላነሣንለትም፤ ያነሣንለት 5 ዓመት ብቻ ነው፤ 6ኛውን ዓመት ገና ይዘነዋል፤ ጀመርነው እንጂ አልፈደሙም። ያለንበትን ዘመን በዓመተ ዓለም የምንፈልገው ለሁለት ነገር ብቻ ነው፡- ያለንበትን ዓውደ አበቅቴና ከአለንበት ዓውደ አበቅቴ በየትኛው ዓመት እንዳለን ለማወቅ ብቻ ነው። ለምሳሌ፡ በ7492 ዓ. ዓ. ያለነው በ395ኛው ዓውደ አበቅቴ ቢሆንም ለማወቅ የምንፈልገው በ6ኛው ዓመተ ዓውደ አበቅቴ መሆናችንን ነው። ያለንበትን ዓውደ አበቅቴ (395ተኛውን) የምንፈልገው ያለንበትን ዓመተ ዓውደ አበቅቴ (6ን) ለማወቅ ብቻ ስለሆነ የምንፈልገውን ከሰጠን በኋላ (395ን) እንረሳለን። ዱሮውንም እዚህ ለመድረስ ሌላ መንገድ ስላጣን ነው እንጂ፡ 7492 ዓመቶች ስንት ዓውደ አበቅቴ እንደሆኑና እኛ ያለነው በስንተኛው ዓውደ አበቅቴ እንደሆነ ማወቅ አያስፈልገንም። በ“ዓውደ አበቅቴ” እና በ“ዓመተ ዓውደ አበቅቴ” መካከል ያለው ልዩነት እንዳይታይብን እንጠንቀቅ። “ዓውደ አበቅቴ” አንድ የ19 ዓመት ዓውድ ነው። “ዓመተ ዓውደ አበቅቴ” ከነዚህ 19 ዓመቶች አንዱ ነው። ወደፊት እንደምናየው የዓመተ ዓውደ አበቅቴ አጭር ስሙ ወምበር ነው።

(3) የበዓላትና የአጽዋማት ተውሳክ

በዓላቱና አጽዋማቱ የትኞቹ እንደሆኑ ተናግረናል። እነዚህ በዓላትና አጽዋማት እርስ በእርሳቸው የሚራራቁት በተወሰኑ ዕለቶች መሆኑንም አብራርተናል። ከነሱ ውስጥ የነነዌ ጸም መነሻ (የበዓላት ሁሉ መሠረት) ስለተደረገ ጸሙ የሚጀመርበትን ቀን በባሕረ ሐሳብ ዘዴ ፈልገን ማግኘት አለብን። የነነዌ ጸም የሚጀመርበትን ዕለት ካገኘን ሌሎቹ በዓላትና አጽዋማት ከእሱ የሚርቁት በተውሳክቸው ስለሆነ ተውሳክቸው እየተደመረበት የሚውሉበት ቀን ይገኛል። ለምሳሌ፡ የነነዌ ጸም የካቲት 15 ቀን ቢጀምር (በባጅ) ሌሎቹ በዓላትና አጽዋማት የሚውሉበትን ቀን፡ ተውሳክቸውን በ15 ላይ በመደመር ማግኘት ይቻላል። የበዓላቱና የአጽዋማቱ ተውሳክ እየተጨመሩ የሚውሉበት ቀን ይገኛል። ተውሳክቹ (በዓላቱ ከነነዌ የሚርቁበት የዕለት ብዛት) ከዚህ በታች (በመደብ 5) ያሉት ናቸው።

በቅንፍ የተሰጡት ቊጥሮች በዓላቱና አጽዋማቱ ከነነዌ ጸም መጀመሪያ (ከነነዌ መባጃ ሐመር) የሚርቁበት የቀን ብዛት ነው። መምህሩ የሚሰጠው ግን በ30 (በወር) እየገደፈ የመጨረሻውን የወር ዕለት ነው። ለምሳሌ፡ የነነዌ ጸም የካቲት 9 ቀን ገባ ብንል ሁዳዴ የነነዌ ጸም ከባጅ (ከጀመረ) ከ14 ቀን በኋላ ይገባል የሚል ሕግ ስላለ፡ ሁዳዴ (9 + 14 =) የካቲት 23 ቀን ገባ እንላለን። ደብረ ዘይት የሚውለው የነነዌ ጸም በባጅ (በገባ) በ41 ቀን ነው። 41ን የነነዌ ጸም በጀመረበት በየካቲት 9 ላይ ብንጨምርበት ውጤቱ 50 ቀን ይሆናል፤ ግን የካቲት 50 ቀን የለውም፤ የየካቲት ቀኖች ከ50ው ላይ 30ዎቹ ብቻ ናቸው። ስለዚህ 30 ቀን (አንድ ወር) ገድፈን (የካቲትን አልፈን ማለት ነው) የተረፉትን 20 ቀኖች ለመጋቢት በመስጠት ደብረ

ዘይት መጋቢት 20 ቀን ሆነ እንላለን። መምህሩ ግን ወሩን (30ውን ቀን) ቀደም ብሎ ገድፎ (አንሥቶ) ተውሳኩን 41 ቀን በማድረግ ፈንታ 11 ቀን ያደርገዋል። የቀሩትንም ተውሳክት በዚህ መንገድ መረዳት ይቻላል።

በዓላቱና አጽዋማቱ ነነዌ	ተውሳክቸው (መባጃው ሐመር)
በአተ ጸም (ሁዳዴ የሚገባበት)	14 (14)
ደብረ ዘይት	11 (41)
ሆሣዕና	2 (62)
ስቅለት	7 (67)
ትንሣኤ	9 (69)
ረክበ ካህናት	3 (93)
ዕርገት	18 (108)
ጳራቅሊጦስ (ጳንጠቆስጤ)	28 (118)
ጸመ ሐዋርያት (የሰኔ ጸም)	29 (119)
ጸመ ድኅነት	1 (121)

መደብ 5

የነነዌ ጸም የሚጀምርበት (የሚባጅበት) ቀን ተፈልጎ የሚገኝ እንጂ እንደሌሎቹ በዓላትና አጽዋማት ቋሚ ቀን የለውም። ቀኑ ተፈልጎ ሲገኝ የተገኘውን ቀን “ባጅ” ከሚለው ቃል (ግሥ) ተነሥተው መባጃ ሐመር ይሉታል። የነነዌ ጸም የሚጀመርበትን ቀን ፈልገን ስናገኝ በዓላቱ የሚውሉበትንና አጽዋማቱ የሚጀምሩበትን ለማግኘት ከላይ እንዳሳየሁት ተውሳክቸውን በዚያ ላይ መጨመር (በቀላሉ መደመር) ነው።

ማስታወሻ፡-

ባሕረ ሐሳብ ዕውቀት (ትምህርት) የሚያስፈልገው በዓላት የሚውሉበትን አጽዋማት የሚጀምሩበትን ቀን ለማግኘት ከሆነ የነነዌ ጸም መቶ እንደሚጀምር ለማወቅ ነው ማለት ይቻላል።

(4) የዕለታት ተውሳክ፡

የዓምንቱ ዕለታትም “እንደ በዓላቱ” ተውሳክ አላቸው። ግን የዕለታቱ “ተውሳክ” “ተውሳክ” የተባሉት እንደ በዓላት ተውሳክ በነነዌ መባጃ ሐመር ላይ የሚደመሩ ስለሆነ ነው እንጂ ስማቸው “ተውሳክ” መባል አልነበረበትም፤ “መጠን”፡ “ዋጋ” ቢባል ይቻላል ነበረ። ለማንኛውም ተውሳክቸው በመደብ 6 እንደተሰጠው ነው።

ዕለታቱ	ተውላካቸው
ቅዳሜ	8
እሁድ	7
ሰኞ	6
ማክሰኞ	5
ረቡዕ	4
ኅሙስ	3
ዓርብ	2

መደብ 6

እነዚህ ከቅዳሜ እስከ ዓርብ የተዘረዘሩት የሳምንቱ ቀኖች ለበዓል መዋያ ወይም ለጸም መግቢያ የተፈለገው የወር ቀን የሚውልባቸው ናቸው። (የሚፈለገው ወር መጥቅፅ የሚውልበት ወር ነው። ስለ“መጥቅፅ” ከዓዋጁ በኋላ እንደገና እንናገራለን።) ለምሳሌ፡ ጥቅምት 7 ቀን ምን ዕለት ዋለ ብለን የምንጠይቀው የዕለቱን ተውላክ ለማወቅ ነው። ጥቅምት 7 ቀን ቅዳሜ ዕለት ቢውል የቅዳሜ ተውላኩ 8 ነው፤ 8 ከ7 ጋራ ይደመራል። ማክሰኞ ቢውል የማክሰኞ ተውላኩ 5 ነው፤ 5 ከ7 ጋራ ይደመራል። እንደምንም ተጣጥረን የወሩ መባቻ (የወሩ መጀመሪያ) ምን ዕለት እንደሚሆን ካወቅን የቀሩትን ዕለቶች ማወቅ አያዳግተንም። ለምሳሌ፡ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው እሁድ መሆኑን ካወቅን ጥቅምት 7 ቀን ቅዳሜ መዋሉን መገመት አያቅተንም፤ ያቅተናል?

ዕለቶቹን ለማግኘት እንድንችል መምህሩ ከዚህ ቀጥሎ ሁለት ቋሚ ነገሮች ይጠቀመናል፡

(1) አንዱ ወር በባተበት (በዋለበት) ዕለት የትኛው ወር መልሶ እንደሚብታበት (እንደሚውልበት) ይነግረናል። ለምሳሌ፡ መስከረም 1 ቀን ሰኞ ዕለት ቢብታ (ቢውል) ያንኑ ዕለት (ሰኞን) ሚያዝያ ይብታበታል (ይውልበታል)። አነጋገሩ “በዘይወርቅ መስከረም ይወርቅ ሚያዝያ” (መስከረም በሚወጣበት ዕለት ሚያዝያ ይወጣበታል) ነው። እዚህ ላይ “ወርቅ”፣ “ይወርቅ” (ወጣ፣ ይወጣል) ማለት ወሩ እንደ ፀሐይ ይወጣል (ይታያል፣ ይጀምራል) ማለት ነው እንጂ እንደክረምት ወጣ (አለቀ) ወይም እንደሌባ የሰው ንብረት በድብቅ ወሰደ ማለት አይደለም። ቋሚውን ሕግ እንጨርሰውና፡-

- በዘይወርቅ መስከረም ይወርቅ ሚያዝያ፤
- በዘይወርቅ ጥቅምት ይወርቅ ግንቦት፤
- በዘይወርቅ ኅዳር ይወርቅ ሰኔ፤
- በዘይወርቅ ታኅሣሥ ይወርቅ ሐምሌ፤
- በዘይወርቅ ጥር ይወርቅ ነሐሴ፤
- በዘይወርቅ የካቲት ይወርቅ ጳጉሜን

ይላል። ሁሉንም መተርጎም ያስፈልግ አይመስለኝም፤ “መስከረም በባተበት (በዋለበት) ዕለት ሚያዝያ ይውልበታል” እያለ የሚሄድ ቀላል አነጋገር ነው።

(2) መምህሩ ቀጥሎ ሁለተኛውን ቋሚ ነገር ይጠቀመናል፡ አንድ ወር በባተበት (በገባበት፣ በሠረቀበት) ዕለት በማግስቱ (በ“ሳኒታ”) የሚብታውን (የሚውለውን የሚሠርቀውን) ወር ስም እየጠራ እንደቋሚ ሕግ ይነግረናል። ለምሳሌ፡ መስከረም ሰኞ ዕለት ከዋለ (ከባተ) ጥር በሰኞ ማግስት (ማክሰኞ ዕለት) ይውላል። በሌላ አነጋገር፡ መስከረም 1 ቀን ሰኞ ላይ ከዋለ በሰኞ ማግስት (ማክሰኞ ዕለት) የሚውል ጥር ብቻ ነው። አነጋገሩም እንደሚቀጥለው ነው፡-

- በመስከረም ሳኒታ (ማግስት) ጥር፤
- በጥቅምት ሳኒታ የካቲት፤
- በኅዳር ሳኒታ መጋቢት፤
- በታኅሣሥ ሳኒታ ሚያዝያ፤
- በጥር ሳኒታ ግንቦት፤
- በየካቲት ሳኒታ ሰኔ (ይብታል)።

የምንሠራው በተጻፈ ነገር (በማስታወሻ) እየተረዳን ስለሆነ እነዚህን ሕጎች እንዳባቶቻችን በቃል ለመያዝ መድከም አያስፈልገንም። ሁለቱ ቋሚ ነገሮች በሠንጠረዥ ሲጠቃለሉ በመደብ 7 የቀረበውን ስለሚሰጡን በሠንጠረዥ አስታዋሺነት መሥራት እንችላለን፤

ወሮቹ የሚብቱበት ዕለት (ወይም ጥንትጥን)

መስረዝም	ረቡዕ(1)	ኅሙስ(2)	ዓር(3)	ቅዳ(4)	እሁ(5)	ሰኞ(6)	ማክ(7)
ጥቅምት	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ
ኅዳር	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ
ታኅሣሥ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ
ጥር	ኅሙ	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ
የካቲት	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር
መጋቢት	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ	እሁ
ሚያዝያ	ረቡ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ
ግንቦት	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ
ሰኔ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ
ሐምሌ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ
ነሐሴ	ኅሙ	ዓር	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ
ጳጉሜን	ቅዳ	እሁ	ሰኞ	ማክ	ረቡ	ኅሙ	ዓር

መደብ 7

ምስጢሩ ግልጽ ነው፤ መቸም መስከረም 1 ቀን ከሳምንቱ ዕለታት በአንዱ ዕለት መዋሉ አይቀርም። መስከረም 1 ረቡዕ(ስ) ሲሆን፤ ግሙዕ(ስ) ሲሆን፤ ዓር(ብ) ሲሆን፤ ቅዳ(ሜ) ሲሆን፤ እሁ(ድ) ሲሆን፤ ሰኞ ሲሆን፤ ማክ(ለኞ) ሲሆን፤ ሌሎቹ ወራት (ጥቅምት፣ ኅዳር፣ ወዘተ.) የሚውሉት በነዚህ ክፍሎች በተዘረዘሩት ዕለታት ነው።

መምህሩ ወራቱ የሚውሉበትን (የሚብቱበትን) ዕለት ለማወቅ የሚፈልገው የዕለታትን ተውሳክ (መጠን ወይም ዋጋ) ለማግኘት እንዲረዳው ነው።

ዓዋጅ 5:- የሚንቀሳቀሱ በዓላትና አጽዋማት የሚገኙት (በዓላቱ የሚውሉበት፣ አጽዋማቱ የሚገቡበት ቀን የሚታወቀው) አራት ነገሮች በመደመር ነው፤ እነሱም (1) መጥቅፅ፣ (2) መጥቅፅ የሚውልበት ዕለት ተውሳክ፣ (3) የበዓላትና የአጽዋማት ተውሳክ፣ (4) የነዳጭ መባጃ ሐመር (የነዳጭ ጾም የሚገባበት ወርጋዊ ቀን) ናቸው።

የዕለቶቹና የበዓላቱ ተውሳክ ተሰጥተውናል፤ እናውቃቸዋለን። አሁን ደግሞ መጥቅፅ እንዴት እንደሚገኝ መምህሩ ሲያስተምር እንይ፤

የሚጀምረው የአዲሱን ዘመን (ለኛ የ7492 ዓ. ዓ.ን) ዓውደ አበቅቴ፣ ከዚያ አበቅቴውን፣ ከዚያ ዓመተ ዓውደ አበቅቴውን በማውጣት ነው። የኛ ዘመን (የ7492 ዓ. ዓ.) ዓውደ አበቅቴው ስንት ነው? ዓውደ አበቅቴ 19 ዓመት መሆኑን ስለምናውቅ የ7492 ዓ. ም. ዓውደ አበቅቴ እንደሚገኘውም ዘመን ዓውደ አበቅቴ ከ1 እስከ 19 ያለ የዓመት ቅጥር መሆን አለበት፤ ዓመቶቹ ዓለም ተፈጠረበት ከምንለው ከ5500 ቅ. ክ. ጀምረው 1 እያሉ 19 ሲሞሉ አንድ ዓውደ አበቅቴ ፈጸሙ ተብለው ይጣሉና (ይገደፉና) ሌላ ዓውደ አበቅቴ ይተካል -- ልክ አንድ ሳምንት ሲፈጸም ሌላ ሳምንት እንደሚተካ። ዘዴው 7492ን በ19 መቀመር (መግደፍ ወይም ማካፈል) እና ትርፉን መያዝ ነው (ስለ ዓውደ አበቅቴ የተሰጠውን መግለጫ እንደገና እናንብብ)፤

$$7492 \div 19 = 394 \text{ ደርሶ } 6 \text{ ይተርፋል።}$$

ትርጉሙ፡ “ዓለም ከተፈጠረ እስከኛ ዘመን (እስከ 1992 ዓ. ም.) ድረስ 394 ዓውደ አበቅቴዎች ከ6 ዓመት (ከ6 ዓመተ ዓውደ አበቅቴ) ሆነ” ማለት ነው። እንዲህ ከሆነ፣ ዛሬ በ7492 ዓ. ዓ. የዓውደ አበቅቴው ዘመን (ዓመት) 6 ነው እንላለን። ግን ዓመት አንለውም። መምህሩ ወምበር በሉት ብሏል፤ ወምበር ነው የምንለው። ግን የ7492 ዓ. ዓ. ወምበር 6 ነው እንዳንል አንድ ዓዋጅ (ዓዋጅ 6) ይገጥመናል፤

ዓዋጅ 6:- “አሐደ አለትት ለዘመን” (አንዱን ለዘመን ተው)።

ይኸንን ዓዋጅ ለማክበር ከ6 ላይ አንድ እናነሳለታለን፡-

$$6 - 1 = 5 \text{ ይሆናል፤ እውነተኛው ወምበር 5 ነው።}$$

ምስጢሩ ቀላል ነው፤ ከ395ተኛው ዓውደ አበቅቴ ላይ 6 ዓመት አንሥተንለታል ማለት ነው። የለም፡ 6 ዓመት አላነሣለትም፤ ያነሣለት 5 ዓመት

ብቻ ነው፤ 6ተኛውንም ገና ይዘንዋል። በባሕረ ሐሳብ አነጋገር 6ተኛው ዓመት “ስለተጀመረ ተቈጠረ፤ ስላልተፈጸመ ተአተተ (ተተወ)” ይባላል።

የምንፈልገው ወምበር 5 ነው፤ በ7492 ዓ. ዓ. የዓውደ አበቅቴው ዘመን (ወምበር) 5 ነው ማለት ነው። (በዓውደ አበቅቴና በአበቅቴ መካከል ያለው ልዩነት እንዳይምታታብን አሁንም እንጠንቀቅ።)

ጥያቄ:-

በነዚህ በ5 ዓመቶች ውስጥ አበቅቴ (የጨረቃ እድሜ) በየዓመቱ $11 \div 22 \div 3$ ፣ ወዘተ. እያለ ሲከማችና በ30 በ30 ሲገደፍ ቆይቶ በኛ ዘመን (በ5ኛው ወምበር) አበቅቴው ስንት ነው፣ መጥቅፁ ስንት ነው?

መልስ:-

መልሱ ቀላል ነው፤ ያንድ ዓመት አበቅቴ 11 ከሆነ የ5ቱ ዓመት አበቅቴ

$11 \times 5 = 55$ ይሆንና በ30 ተገድፎ 25 ይሆናል። ምስጢሩ፡ “የዓውደ አበቅቴ 6ኛ ዓመት መስከረም 1 ላይ ሲጀምር የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ 25 ቀን ይሆናል” ማለት ነው።

መጥቅፅ = $19 \times 5 = 95$ ይሆንና በ30 ተገድፎ 5 ይሆናል። መጥቅፅ የሚናገረው የወሩን ዕለት ነው። ላብራራ፡- መስከረም 1 ቀን ላይ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ 25 ቀን ይሆናል ብለናል። መጥቅፅ የሚሉት የጨረቃ ዓመታዊ ዕድሜ አንድ ወር (30 ቀን) የሚሞላበትን ቀን ከሆነ 30 ለመሙላት የሚያስፈልገው 5 ቀን መሆን ነበረበት፤ ግን 5 ዓመት መሆኑ የተከማቸው 19ኛ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ 30 (19×5) እየሞላ መገደፍ አለበት።

በዓዋጁ መሠረት አበቅቴና መጥቅፅ ሲደመሩ 30 ስለሚሆኑ 19ን በ5 አባዝቶ በ30 ከመገደፍ ይልቅ በቀጥታ ከ30 ላይ 25ን (የአበቅቴን ቅጥር) ቢያነሱም ያው ነው፤ መጥቅፅ ይገኛል።

አበቅቴንና መጥቅፁን ስንደምራቸው 30 ቢሆኑ አንገረምም፤ ወሩ 30 ቀን ስለሆነ ሲደመሩ እንዲያውም 30 መሆን አለባቸው። “አበቅቴ ወመጥቅፅ ክልሌሆሙ ነኩረ ኢይበዝኩ እምፃ፤ ወኢይውገዱ እምፃ፤ ወትረ ይክውኑ ፀ” (አበቅቴና መጥቅፅ ውለታቸው በኅብረት ከ30 አይበዙም፣ ከ30 አይጉድሉም፤ ዘወትር 30 ይሆናሉ።) ያለውን ዓዋጅ እንዘንጋ (ዓዋጅ 1 ገጽ 42)። በማስታወሻ ሊያዝ የሚገባው ግን በቅጥር 7 የቀረበው ዓዋጅ ነው፤

ዓዋጅ 7:- የጨረቃ ዓመታዊ እድሜዋ 30 ቀን የሚሞላው በመስከረም ወይም በጥቅምት ወር ውስጥ ነው። ያ እድሜዋ 30 የሚሞላበት ቀን መጥቅፅ ይባላል። እንዲህ ከሆነ፤ የመጥቅፅ ቅጥር የመስከረም ወይም የጥቅምት የወሩ ቀን ነው፤ የመጥቅፅ ቅጥር 15 እና ከዚያ በላይ ከሆነ የሚውለው መስከረም ላይ ነው። ለምሳሌ፡ በእንዲህ ያለ ዓ. ም. ወይም ዓ. ዓ. መጥቅፅ 23 ነው ካልን መስከረም 23 ቀን ማለታችን ነው። መጥቅፅ ከ2

እስከ 13 ከሆነ ግን የሚውለው በጥቅምት ነው። (በዓቀጅ 2 መሠረት አበቅቴ ከነሐሴ 8 ቀን ስለማይወርድ፣ ከጳጉሜን 5 ቀን ስለማይወጣ፣ መጥቅሶ የማይሆኑ ቍጥሮች አሉ።) ለምሳሌ፡ በእንደዚህ ያለ ዓ. ም. ወይም ዓ. ዓ. መጥቅሶ 7 ነው ካልን ጥቅምት 7 ቀን ማለታችን ነው።

ዕለታቱን ቀምረን ያገኘነው የኛ መጥቅሶ 5 ስለሆነ የሚውለው በዓቀጁ መሠረት ጥቅምት 5 ቀን ላይ ነው። ጥቅምት 5 ቀን ዕለቱ ምንድነው? የዚያን ዕለት ተውሳክ ስለምንፈልገው ዕለቱን ማወቅ አለብን። ዘዴው መጀመሪያ ጥቅምት የባተበትን (የጀመረበትን) ቀን መፈለግ ነው። በ7492 ዓ. ዓ. መስከረም የሚብተው (የባተው) እሑድ ዕለት ነው። ከዚያ ተነሥተን ነው ጥቅምት 5 ቀን ምን ዕለት እንደዋለ ለማወቅ የምንሞክረው። ግን መስከረም 1 ቀን እሑድ ዕለት መዋሉን መምህሩ እንዴት ያውቃል? ለምን አያውቀውም! ያለው እኮ በጳጉሜን ወር ነው። ጳጉሜን እስከታልቅ ያሉትን ቀናት ጣት ቈጥሮም ቢሆን አስልቶ መስከረም 1 ቀን የሚውልበትን ዕለት ማግኘት አያስቸግርም።

በ7492 መስከረም 1 ቀን የሚብተው (የሚውለው) እሑድ ከሆነ ጥቅምት የሚብተው ማክሰኞ ነው (የጥንትዮንን ሠንጠረዥ መደብ 7ን እንመልከት)። ጥቅምት 1 ማክሰኞ ዕለት ከዋለ ጥቅምት 5 የሚውለው ቅዳሜ ነው። የቅዳሜ ተውሳክ 8 ነው (መደብ 6ን እንመልከት)። 5 መጥቅሶ እና 8 የቅዳሜ ተውሳክ ሲደመሩ 13 ይሆናል። ነፃዬ የካቲት 13 ቀን ገባች እንላለን።

ዕለቱስ ምንድን ነው? “በጥቅምት ሳኒታ የካቲት ይብታል” ስለተባለ የካቲት የሚብተው ጥቅምት 1 ቀን በዋለ ማግስት ረቡዕ ዕለት ነው (ብቷል፣ የጥንትዮንን ሠንጠረዥ መደብ 7ን እንመልከት)። የካቲት 1 ረቡዕ ከሆነ (ከዋለ)፣ የካቲት 13 ሰኞ ነው። የካቲት 13 ነፃዬ ነች። ዕለቱም ሰኞ ነው። የካቲት 13 ቀን የነፃዬ ጸም መጀመሪያ ስለሆነና ሌሎች በዓላትና አጽዋማት የሚገኙት ተውሳካቸው እየተደመረበት ስለሆነ መባጃ ሐመር ይባላል።

ተማሪው እዚህ ሲደርስ ጥያቄ ያነሣል፤ “የኔታ፣ ከወሮች ሁሉ ለምንድነው ነፃዬ በየካቲት ወር እንድትውል የምናደርገው? ቍጥሮቹን ቀምረን (ወጥተን ወርደን፣ ባክነን) ያገኘነውን ቍጥር ወስደን ለየካቲት የምንሰጥበት ምክንያቱ ምንድን ነው?” ይላል። የመምህሩ መልስ ዓቀጅ 8 ነው።

ዓቀጅ 8:- የነፃዬ ጸም የሚጀምረው በጥር (ወደ መጨረሻው) ወይም በየካቲት (ወደ መጀመሪያው) ነው። መጥቅሶ በጥቅምት ከዋለ (ከ2 እስከ 13 ከሆነ ማለት ነው) የነፃዬ ጸም በየካቲት ወር ውስጥ ይጀመራል። መጥቅሶ መስከረም ላይ ሲውል (15 ወይም ከዚያ በላይ ሲሆን ማለት ነው) የሚደመርበት የዕለት ተውሳክ ከ30 ካለበለጠው የነፃዬ ጸም በጥር ወር ውስጥ ይጀመራል። ከ30 ካለበለጠው ግን 30ውን ገድፎ፣ የተረፈው ቍጥር መጥቅሶን በጥቅምት እንደዋለ ያደርግና የነፃዬ ጸም በየካቲት ይውላል።

መምህሩ ከዚህ ቦታ አይናገረው እንጂ ከዚህ የተሻለ መልስም አለው። አቋራጭ ፈልጎ ነው እንጂ፣ የዕለታት ተውሳክ የሚያመለክቱት ከመጥቅሶ እስከ ነፃዬ ያሉት ቀናት (ዕለታት) በ30 (በወር) ተገድፈው የተረፉትን ነው። በዚህ ረገድ ምስጢሩ ከበዓላቱና ከአጽዋማቱ ተውሳክ አይለይም። በዓላትና አጽዋማት ከነፃዬ ጸም መግቢያ በተውሳካቸው ቍጥር ብዛት እንደሚርቁ ነፃዬም ከመጥቅሶ መባጃ (ዕለት) በዕለታቱ ተውሳክ ቍጥር ብዛት ትርቃለች። መነሻችን መጥቅሶ እንጂ መምህሩ እንደሚለው የነፃዬ መባጃ መሆን አልነበረበትም።

ከመጥቅሶ እስከነፃዬ በቀን ብዛት ሲቆጠር

የመጥቅሶ ዕለት	ከመጥቅሶ እስከ ነፃዬ	የዕለታት ተውሳክ
ቅዳሜ	128	8
እሑድ	127	7
ሰኞ	126	6
ማክሰኞ	125	5
ረቡዕ	124	4
ኅመሳስ	123	3
ዓርብ	122	2

መደብ 8

ምስጢሩ ቀላል ነው። ለምሳሌ፣ መጥቅሶ ጥቅምት 7 ቀን ቢውልና ዕለቱ ዓርብ ቢሆን የነፃዬ ጸም የሚገባው $(7 + 122 = 129)$ ጥቅምት ከገባ (ከሠረቀ) ከ129 ቀን በኋላ ነው። $129 : 30 = 4$ ወር ከ9 ቀን በኋላ ማለት ነው። አራቱ ወሮች ጥቅምት፣ ገዳር፣ ታኅሣሥ፣ ጥር ናቸው። 9ኛ ቀን የየካቲት ነው። የነፃዬ ጸም የካቲት 9 ቀን ገባ እንላለን።

ለምምድ አንድ

እስከ እንለማመድ። መጀመሪያ ማብራሪያውን ተረድተን እንደሆነ እንይ፡

ጥያቄ:-

(ሀ) ዓውደ አበቅቴ ምንድን ነው?

- (ለ) አበቅቴ ምንድን ነው?
- (ሐ) ልደተ አበቅቴ ምንድን ነው?
- (መ) ዓመተ ዓውደ አበቅቴ ምንድን ነው?
- (ሠ) ወምበር ምንድን ነው?
- (ረ) መጥቅስ ምንድን ነው?
- (ሰ) መጥቅስ በምን ወር ይውላል?

መልስ:-

(ሀ) ዓውደ አበቅቴ ዘመኑ 19 ዓመት የሆነ የጊዜ ዓውድ ነው።

(ለ) አበቅቴ የጨረቃ ዓመታዊ እድሜ ነው። የጨረቃ ዓመት 354 ቀን ስለሆነ፤ የፀሐይ ዓመት ጳጉሜን 5 ላይ ገና ሳይደርስና ሳያልቅ የጨረቃ ዓመት አልቆ ሌላ ዓመት ወዲያው ይጀምራል። የፀሐይ ዓመት የሚቀጥለውን ዓመት መስከረም 1 ቀን ላይ ሲጀምር፤ የጨረቃ ቀደም ብሎ በመጀመሩ ያካበተው እድሜ አበቅቴ ይባላል፤ የመጀመሪያው ዓመት አልቆ ሁለተኛው ዓመት መስከረም 1 ቀን ላይ ሲጀምር እድሜዋ (አበቅቴው) 11 ቀን ነው። በሁለተኛው ዓመት 22 ቀን ይሆናል፤ ወዘተ።

(ሐ) ልደተ አበቅቴ የጨረቃ ዓመት (354 ቀን) አልቆ የሚቀጥለው ዓመቷ የሚጀምርበት የፀሐይ ቀን ነው። በፀሐይ ስንፋቴር የሚቀጥለው ዓመት የሚጀምረው ሁል ጊዜ መስከረም 1 ቀን ነው። የጨረቃ ዓመት ግን 354 ቀን ብቻ ከመሆኑ የተነሣ የሚጀምረው 354 ባለቀ በማግስቱ ነው፤ ይህ “ማግስት” ልደተ አበቅቴ ነው። ስለዚህ ልደተ አበቅቴ 19 ዓመት ሙሉ ከዓመት ዓመት ይለዋወጣል። ግን ከነሐሴ 8 ቀን እንዳያንስ ከጳጉሜን 5 ቀን እንዳይበልጥ ዓዋጅ አለ።

(መ) ዓመተ ዓውደ አበቅቴ የሚባለው ከ19ኛ የዓውደ አበቅቴ የትኛውም አንዱ ዓመት ነው።

(ሠ) ወምበር ዓመተ ዓውደ አበቅቴ ነው (“መ”ን ተመልከት)።

(ረ) መጥቅስ የጨረቃ የመጀመሪያው 30ኛ ቀን ነው። ጨረቃ በነሐሴ ወይም በጳጉሜን ትወለድና (ማለት፤ የጨረቃ ዓመት በነሐሴ ወይም በጳጉሜን ይጀምርና) በመስከረም ወይም በጥቅምት 30ኛ ቀን ታከብራለች። ይህ ዕለት መጥቅስ ይባላል።

(ሰ) መጥቅስ በመስከረም ወይም በጥቅምት ወር ይውላል፤ ዓዋጅ ነው።

አሁን እንግዲህ ወደ ሐሳብ ጥያቄዎች እንሂድ፤

(1) **ጥያቄ:-** የ7462 ዓ. ዓ. (የ1962 ዓ. ም. ማለት ነው) መጥቅስ ስንት ነው?

የመልስ ትችት፤

መጀመሪያ 7462 ዓ. ዓ.ን በ19 ገድፈን የ1962 ዓ. ም.ን ዓውደ አበቅቴ እንይዛለን።

7462 ÷ 19 = 392 ደርሶ 14 ይተርፋል። በ7462 ዓ. ዓ. ዓውደ አበቅቴው ወይም ወምበሩ 14 ነው እንላለን።

እዚህ ስንደርስ “አሐደ አእትት ለዘመን” የሚል ዓዋጅ (ዓዋጅ 6) ስላለ እሱን በማክበር ካገኘነው ዓውደ አበቅቴ ላይ (ከ14 ላይ) አንድ ቀጥር እንቀንሰላለን፤

14 - 1 = 13 ይሆናል፤ 13 ወምበር ወጣ እንላለን።

በነዚህ በ13 ዓመቶች ውስጥ አበቅቴው በየዓመቱ 11 ÷ 22 ÷ 3 ÷ ወዘተ. እያለ ሲከማችና በ30 በ30 ሲገደፍ ቆይቶ በ7462 ዓ. ዓ. (በ1962 ዓ. ም. ማለት፤ በዚህ በ13ተኛው ወምበር)፤ አበቅቴው ስንት ነው? መጥቅሱ ስንት ነው?

መልሱ ቀላል ነው።-

አበቅቴ = 11 x 13 = 143 ቀን ይሆንና በ30 ተገድፎ ትርፋ 23 ቀኖች ይሆናል።

መጥቅሱን ለማግኘት አንድ አጭር አንድ ረጅም መንገድ ተምረናል። አጭሩ መንገድ አበቅቴውን ከ30 ቀን ትርፋን መያዝ ነው፤

መጥቅስ = 30 - 23 = 7 ይሆናል፤ መጥቅስ 7 ነው እንላለን።

ረጅሙ መንገድ 19ን በ13 አባዝቶ በ30 ገድፎ የተረፈውን መያዝ ነው፤

መጥቅስ = 19 x 13 = 247 ቀን ይሆንና 8 ጊዜ በ30 ተገድፎ 7 ቀን ይተርፋል፤ መጥቅስ 7 ነው እንላለን።

(2) **ጥያቄ:-** የ1993 መጥቅስ ስንት ነው?

የመልስ ትችት፤

የማንኛውም ዓውድ መነሻ ዓመተ ዓለም ስለሆነ መጀመሪያ የ1993 ዓ. ም.ን ዓመተ ዓለም እናገኛለን፤

በ1993 ዓ. ም. ጊዜ ዓመተ ዓለም (1993 + 5500 =) 7493 ነው።

የ7493 ዓ. ዓ.ን ዓውደ አበቅቴ ለማግኘት በ19 አካፍለን (ገድፈን) የተረፈውን እንይዛለን፤

7463 ÷ 19 = 394 ደርሶ 7 ይተርፋል። በ7493 ዓ. ዓ. ዓውደ አበቅቴው ወይም ወምበሩ 7 ነው እንላለን።

እዚህ ስንደርስ “አሐደ አእትት ለዘመን” የሚለውን ዓዋጅ በማክበር ከ7 ላይ አንድ እናንሣለን፤

7 - 1 = 6 ይሆንና በ1993 ዓ. ም. 6 ወምበር ወጣ እንላለን።

በነዚህ 6 ዓመቶች ውስጥ አበቅቴው በየዓመቱ 11 ÷ 22 ÷ 3 ÷ ወዘተ እያለ ሲከማችና በ30 ሲገደፍ ቆይቶ በ7493 ዓ. ዓ. (በ1993 ዓ. ም.) አበቅቴ ስንት ነው? መጥቅሱ ስንት ነው?

መልሱ ቀላል ነው።-

አበቅቴ = 11 x 6 = 66 ቀኖች ይሆንና በ30 ተገድፎ ትርፋ 6 ቀኖች ይሆናል።

መጥቅስ = 30 - 6 = 24 ይሆናል።

(3) **ጥያቄ፦** በ1962 ዓ. ም. የነነዌ ጸም መቼ ገባ?

የመልስ ትችት፦

አንደኛውን ጥያቄ ስንመልስ የ1962 ዓ. ም. መጥቅስ 7 ነው ብለናል። 7 ከ2 እስከ 13 ያለ ቊጥር ስለሆነ በዓዋጅ 8 መሠረት የሚያመለክተው ጥቅምት 7ን ነው። አሁን ጥቅምት 7 የዋለበትን ዕለት ተውሳኩን ስለምንፈልግ ጥቅምት 7 ምን ዕለት እንደዋለ ለማግኘት እንሞክር።

በ1962 ዓ. ም. መስከረም 1 (5500 + 1962 ዓ. ዓ.) የዋለው ኅሙስ ዕለት ነበረ። ያውቅነው 5500 ዓመት ከክርስቶስ ልደት በፊት ቀን መቀጠር ሲጀመር መስከረም 1 ቀን የዋለው ማክሰኞ ነበረ። ከዚያ ዓመትና ዕለት ጀምሮ እየቆጠርን ስንመጣ የ1962 መስከረም 1 የዋለው ኅሙስ ቀን ሆኖ እናገኘዋለን። እንዲያ ከሆነ፡ ጥቅምት 1 የዋለው ቅዳሜ ዕለት ነበረ (የጥንተ፡ፆንን ሠንጠረዥ መደብ 7 ላይ እንመልከት)። ጥቅምት 1 ቅዳሜ ከሆነ ጥቅምት 7 ዓርብ ነበረ። የዓርብ ተውሳክ 2 ነው (መደብ 6)። መጥቅስ 7 እና የዓርብ ተውሳክ 2 ሲደመሩ

$7 + 2 = 9$ ይሆናል። የነነዌ ጸም የካቲት 9 ቀን ጀመረ እንላለን።

ዕለቱስ ምን ነበረ? “በጥቅምት ሳኒታ የካቲት” ይብታል የሚል ሕግ ስላለና ከላይ እንዳየነው (ሠንጠረዥም እንደሚያሳየን) ጥቅምት 1 ቅዳሜ ከሆነ የካቲት 1 በማግስቱ እሑድ ነበረ። የካቲት 1 እሑድ ከሆነ የካቲት 9 (ነነዌ) የገባችው ሰኞ ዕለት ነበረ።

(4) **ጥያቄ፦** በ1993 የነነዌ ጸም መቼ ይገባል?

የመልስ ትችት፦

ሁለተኛውን ጥያቄ ስንመልስ የ1993 ዓ. ም. (የ7493 ዓ. ዓ.) መጥቅስ 24 ነው ብለናል። 24 ከ15 በላይ ያለ ቊጥር ስለሆነ የሚያመለክተው መስከረም 24ን ነው።

አሁን መስከረም 24 የዋለበትን ዕለት እንፈልግ (ተውሳኩን ስለምንፈልግ)። በ1993 ዓ. ም. መስከረም 1 ቀን የሚውለው ሰኞ ዕለት ነው (የማወቂያውን ዘዴ 3ተኛው ጥያቄ ስንመልስ እውቀንበታል)። መስከረም 1 ሰኞ ከሆነ መስከረም 24 ረቡዕ ነው። (የረቡዕ ተውሳክ 4 ነው)።

መጥቅስ 24 እና የረቡዕ ተውሳክ 4 ሲደመሩ

$24 + 4 = 28$ ይሆናል። የመስከረም መጥቅስ ከ30 በታች (ለምሳሌ እንደዚህ 28) ከሆነ የነነዌ ጸም የሚገባው በጥር ነውና በ1993 ዓ. ም. የነነዌ ጸም በጥር 28 ቀን ይጀምራል።

የሳምንቱ ዕለትስ ምንድን ነው? መስከረም 1 ሰኞ ከዋለ “በመስከረም ሳኒታ ጥር ይብታል” ይላልና ጥር 1 ቀን ማክሰኞ ይሆናል። ጥር 1 ቀን ማክሰኞ ከዋለ፡ ከዚያ ጀምረን እየቆጠርን ብንሄድ ጥር 28 ቀን ሰኞ ሆኖ እናገኘዋለን። በ1993 ዓ. ም. የነነዌ ጸም ጥር 28 ይገባል፤ ዕለቱም ሰኞ ነው።

(5) **ጥያቄ፦** በ2048 ዓ. ም. ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) ምን ቀን ይጀምራል?

የመልስ ትችት፦

የባሕረ ሐሳብ መነሻው ዓመተ ዓለም፡ መቀመሪያው ዓውደ አበቅቴ ስለሆነ መጀመሪያ የ2048 ዓ. ም.ን ዓመተ ዓለም እንፈልጋለን።

በ2048 ዓ. ም. ዓመተ ዓለም = $5500 + 2048 = 7548$ ይሆናል።

አሁን 7548ን በ19 ጊድፈን የ2048 ዓ. ም.ን ዓውደ አበቅቴ እናወጣለን።

$7548 \div 19 = 397$ ደርሶ 5 ይተርፋል።

ትርጉሙ፡ ዓለም ከተፈጠረ እስከ 2048 ዓ. ም. 397 ዓውደ አበቅቴ ከ5 ዓመት ይሆናል ማለት ነው። የምንፈልገው 5ን ነው።

እዚህ ስንደርስ “አሐዶ አእትት ለዘመን” የሚለውን ዓዋጅ በማክበር ከ5 ላይ አንድ እናነሳለን።

$5 - 1 = 4$ ሲሆን 4 ወምበር ወጣ እንላለን።

በእዚህ 4 ዓመቶች ውስጥ አበቅቴው በየዓመቱ 11፡ 23፡ 3 ወዘተ. እያለ ሲከማችና በ30 በ30 ሲገደፍ ቆይቶ በ7548 ዓ. ዓ. (በ2048 ዓ. ም. ማለት፡ በ4ተኛው ወምበር) አበቅቴው ስንት ነው? መጥቅሱስ ስንት ነው?

መልሱ ቀላል ነው።

አበቅቴ = $11 \times 4 = 44$ ቀን ይሆናል በ30 ተገድፎ ትርፉ 14 ይሆናል።

መጥቅስ = $30 - 14 = 16$ ይሆናል።

16 ከ15 በላይ ስለሆነ 16 መጥቅስ የሚውለው በመስከረም፡ የሚያመለክተውም መስከረም 16ን ነው። እንዲህ ከሆነ፡ አሁን መስከረም 16 የዋለበትን ዕለት/ቀን እንፈልጋለን፤ ስንፈልግ መስከረም 1 ቀን የዋለው እሑድ ሆኖ እናገኘዋለን። እንዲህ ከሆነ፡ መስከረም 16 የዋለው ሰኞ ነው። የሰኞ ተውሳክ 6 ነው።

$16 + 6 = 22$ ይሆናል። በ2048 ዓ. ም. የነነዌ ጸም የሚገባው ጥር 22 ቀን ነው።

ሁዳዴ የነነዌ ጸም በገባ በ14 ቀን እንደሚገባ ሕግ ስላለ፡

$22 + 14 = 36$ ይሆንና ከ36 ቀን በኋላ ይገባል እንላለን። 30ው ቀን የጥር ሆኖ 6ቱ የየካቲት ነው። በ2048 ዓ. ም. ሁዳዴ የካቲት 6 ቀን ይገባል እንላለን። ቀኑስ ምንድን ነው? መስከረም 1 ቀን እሑድ ከሆነ የካቲት 1 ቀን ረቡዕ ነው (የጥንተ፡ፆንን ሠንጠረዥ ተመልከት)፤ የካቲት 1 ቀን ረቡዕ ከሆነ ሁዳዴ የገባበት የካቲት 6 ቀን ሰኞ ዕለት ነው። የባሕረ ሐሳብን ዘዴ ትክክለኛነት ለማሳየት ነው እንጂ ዱሮስ ቅበላ መቼ ከሰኞ ይወጣል!

ባሕረ ሐሳብ ለማውጣት የሚጠቅመን መጥቅስ ከሆነ አበቅቴን ለምን እንፈልጋለን? የብራናው መጻሕፍት ታሪክ ሲመዘገቡ የድርጊቱን ዘመን እንዳንድ ጊዜ በሠርቀ መዓልት እና በሠርቀ ሌሊት ነው። ዘመኑን ወደ ዓመተ ምሕረት ለመተርጎም አበቅቴም መጥቅስም የሚውሉበትን ቀን ማወቅ ያስፈልገናል! ሌላው በቀር ምን ማለታቸው እንደሆነ ለማወቅ ይረዳናል።

የ15ተኛው ዓመድ ቀመር (ዓ. ቀ.) የመጀመሪያው ዓመድ አበቅቴ (ዓ. አበ.)

ዓ. ዓ.	ዓ. ም.	ዓ. ቀ.	ዓ. አበ.	አበ.	መጥ.	ር. ዓ. ዓ.
7449	1949	1	1	0	30	ማክ/ማቴ
7450	1950	2	2	11	19	ረቡ/ማር
7451	1951	3	3	22	8	ኅሙ/ሉቃ
7452	1952	4	4	3	27	ቅዳ/ዮሐ
7453	1953	5	5	14	16	እሑ/ማቴ
7454	1954	6	6	25	5	ሰኞ/ማር
7455	1955	7	7	6	24	ማክ/ሉቃ
7456	1956	8	8	17	13	ኅሙ/ዮሐ
7457	1957	9	9	28	2	ዓር/ማቴ
7458	1958	10	10	9	21	ቅዳ/ማር
7459	1959	11	11	20	10	እሑ/ሉቃ
7460	1960	12	12	1	29	ማክ/ዮሐ
7461	1961	13	13	12	18	ረቡ/ማቴ
7462	1962	14	14	23	7	ኅሙ/ማር
7463	1963	15	15	4	26	ዓር/ሉቃ
7464	1964	16	16	15	15	እሑ/ዮሐ
7465	1965	17	17	26	4	ሰኞ/ማቴ
7466	1966	18	18	7	23	ማክ/ማር
7467	1967	19	19	18	12	ረቡ/ሉቃ
7468	1968	20	1	0	30	ዓር/ዮሐ
7469	1969	21	2	11	19	ቅዳ/ማቴ

መደብ 9

ልምምድ ሁለት

በ1948 ዓ. ም. 14ኛው ዓመድ ቀመር (ዓ. ቀ.) ተፈጽሞ እኛ አሁን ያለንበትና በ2480 ዓ. ም. የሚፈጸመው 15ኛ ዓ. ቀ. የጀመረው በ1949 ዓ. ም. (በ7449 ዓ. ዓ.) መሆኑን አንሥተናል። የዚህን ዘመን የመጀመሪያዎቹን 19 ዓመተ ዓለሞች (ዓ. ዓ.)፣ የመጀመሪያዎቹን 19 ዓመተ ምሕረቶች (ዓ. ም.)፣ የመጀመሪያውን ዓመድ አበቅቴ (ዓ. አበ.)፣ የነዚያን ዓመቶች አበቅቴ (አበ.)፣ መጥቅስ (መጥ.)፣ የርእሰ ዓመድ

ዓመታቸውን (ር. ዓ. ዓ.) ዕለት (ጥንትዮን) እና ወንጌላዊ በመደብ 9 (ገጽ 86) አቅርቤያለሁ። በ19 ዓመቶች የተወሰኑት አንዱን የመጀመሪያውን ዓ. አበ. ብቻ ለመስጠት ፈልጌ ነው። ከዚያ በጥቂቱ (በሁለት ዓመት) አለፍ ያልኩት ደግሞ አንድ ዓ. አበ. ሲፈጸም ሌላ ዓ. አበ. የሚተካ (ዘመን የሚቀጥል እንጂ የማይከተር) መሆኑን ለማሳየት ያህል ነው።

በዚህ ዓመድ አበቅቴ ዘመን (ማለት ከ1949 ዓ. ም. እስከ 1967 ዓ. ም.፣ ወይም ከ7449 እስከ 7467 ዓ. ዓ.፣ ወይም ከ1 እስከ 19 ዓመድ ቀመር) ውስጥ በየዓመቱ

- (1) የነነዌ ጸም መቸ እንደጀመረ፤
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) መቸ እንደጀመረ፤
 - (3) ትንሣኤ መቸ እንደዋለ፤
- ተናገር።

መልስ!

መልስ መስጠት ከመጀመራችን በፊት መጥቅስና ነነዌ ያላቸውን ግንኙነት የሚናገረውን ዓዋጅ እናስታውስ።

ዓዋጅ 8፡- የነነዌ ጸም የሚጀምረው በጥር (ወደ መጨረሻው) ወይም በየካቲት (ወደ መጀመሪያው) ነው። መጥቅስ በጥቅምት ከዋለ (ከ2 እስከ 13 ከሆነ ማለት ነው) የነነዌ ጸም በየካቲት ወር ውስጥ ይጀመራል። መጥቅስ መስከረም ላይ ሲውል (15 ወይም ከዚያ በላይ ሲሆን ማለት ነው) የሚደመርበት የዕለት ተውሳክ ከ30 ካሳበለጠው የነነዌ ጸም በጥር ወር ውስጥ ይጀምራል። ከ30 ካሳበለጠው ግን 30ውን ገድፎ፣ የተረፈው ቍጥር መጥቅስን በጥቅምት እንደዋለ ያደርግና የነነዌ ጸም በየካቲት ይውላል።

ጥንትዮንን (መደብ 7)፣ የዕለታትን ተውሳክ (መደብ 6)፣ የበዓላትንና የአጽዋማትን ተውሳክ (መደብ 5) የሚያሳዩት እነዚህ ሶስቱ ሠንጠረዦች ስለሚጠቅሙህ ሁሉንም ከፊትህ አስቀምጣቸው።

በ1949 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 30 ነበረ (ከላይ በመደብ 9 ከጥያቄዎቹ አስቀድሞ ባለው ሠንጠረዥ ተሰጥቶናል)። 30 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት (ዓዋጅ 7) መጥቅስ በመስከረም (30 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥላን መስከረም 30 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ30 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ማክሰኞ ነበር (ከላይ በመደብ 9 ከጥያቄዎቹ አስቀድሞ በ“ር. ዓ. ዓ.” ስር ተሰጥቶናል)።

- መስከረም 1 ቀን ማክሰኞ ከዋለ፡ መስከረም 30 የዋለው ረቡዕ ነበረ፤ የረቡዕን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ (መደብ 6) እንደሚያሳየው የረቡዕ ተውሳክ 4 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (4 + 30 =) 34 ይሆናሉ። 34 ከ30 ስለሚበልጥ በዓመቱ መሠረት (ዓመቱ 8) 30ውን ገድፎ (ማለት 30ውን ለመስከረም ሰጥቶ) 4 ያስቀርጻል፤ መጥቅስ 4 ነበረ።
- መጥቅስ 4 ከሆነ የዋለው በመስከረም መሆኑ ቀርቶ በጥቅምት ወር ነው፤ 4 ከ13 ስለሚያንስ፡
 - (1) የነነዌ ጸም የካቲት 4 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (4 + 14) በየካቲት 18 ቀን ገብቷል።
 - (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (4 + 69) ከ73 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ73ቱ ቀኖች 30ው የየካቲት፣ 30ው የመጋቢት ሆነው የተረፉት 13ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 13 ቀን ውሏል።

በ1950 ዓ. ም.1

- መጥቅስ 19 ነበረ (በመደብ 9 ተሰጥቶናል)። 19 ከ15 ስለሚበልጥ በዓመቱ መሠረት መጥቅስ በመስከረም (19 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 19 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ19 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ረቡዕ ነበረ (ከላይ ከጥያቄዎቹ አስቀድሞ በ“ር. ዓ. ዓ.” ስር ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ረቡዕ ከዋለ፡ መስከረም 19 የዋለው እሑድ ነበረ፤ የእሑድን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ(መደብ 6) እንደሚያመለክተው የእሑድ ተውሳክ 7 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (19 + 7 =) 26 ይሆናሉ። 26 ከ30 ስለማይበልጥ፡
 - (1) የነነዌ ጸም ጥር 26 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (26 + 14) ከ40 ቀኖች በኋላ ገብቷል። ከ40ው ቀኖች 30ው የጥር፣ የቀሩት 10ሩ የየካቲት ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 10 ቀን ገባ እንላለን።
 - (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (26 + 69) ከ95 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ95ቱ ቀኖች 90ው የጥር (30)፣ የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት

5ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 5 ቀን ውሏል።

በ1951 ዓ. ም.1

- መጥቅስ 8 ነበረ (በመደብ 9 ተሰጥቶናል)። 8 ከ13 ስለማይበልጥ በዓመቱ መሠረት መጥቅስ በጥቅምት (8 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 8 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ8 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ኅሙስ ነበረ (ከላይ በመደብ 9 ከጥያቄዎቹ አስቀድሞ በ“ር. ዓ. ዓ.” ስር ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ኅሙስ ከዋለ፡ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ቅዳሜ ሆኖ ጥቅምት 8ም ቅዳሜ ነበረ፤ የቅዳሜን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ(መደብ 6) እንደሚያመለክተው የቅዳሜ ተውሳክ 8 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (8 + 8 =) 16 ይሆናሉ።
 - (1) የነነዌ ጸም የካቲት 16 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (16 + 14) ከ30 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 30ው የየካቲት ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 30 ቀን ገባ እንላለን።
 - (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (16 + 69) ከ85 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ85ቱ ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 25ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 25 ቀን ውሏል።

በ1952 ዓ. ም.1

- መጥቅስ 27 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 27 ከ15 ስለሚበልጥ በዓመቱ መሠረት መጥቅስ በመስከረም (27 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 27 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ27 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ቅዳሜ ነበረ (ከላይ ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ቅዳሜ ከዋለ፡ መስከረም 27 የዋለው ኅሙስ ነበረ፤ የኅሙስን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የኅሙስ ተውሳክ 3 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (27 + 3 =) 30 ይሆናሉ። 30 ከ30 ስለማይበልጥ፡
 - (1) የነነዌ ጸም ጥር 30 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (30 + 14) ከ44 ቀኖች በኋላ ገብቷል። ከ44ቱ ቀኖች 30ው የጥር፣ የቀሩት 14ቱ የየካቲት ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 14 ቀን ገባ እንላለን።

- (3) ትንሣኤ የነሃዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (30 + 69) ከ99 ቀናት በኋላ ይሆናል። ከ99ኛ ቀናት 90ው የጥር (30)፣ የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀናት ናቸው። የቀሩት 9ኛ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 9 ቀን ውሏል።

በ1953 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 16 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 16 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅስ በመስከረም (16 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 16 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ16 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው እሑድ ነበረ (ከላይ ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን እሑድ ከዋለ፣ መስከረም 16 የዋለው ሰኞ ነበረ፤ የሰኞን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የሰኞ ተውሳክ 6 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (16 + 6 =) 22 ይሆናሉ። 22 ከ30 ስለማይበልጥ፣
(1) የነሃዌ ጸም ጥር 22 ቀን ጀምሯል።
(2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነሃዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (22 + 14) ከ36 ቀናት በኋላ ገብቷል። ከ36ቱ ቀናት 30ው የጥር፣ የቀሩት 6ቱ የየካቲት ሆነው። ዓቢይ ጸም የካቲት 6 ቀን ገባ እንላለን።
- (3) ትንሣኤ የነሃዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (22 + 69) ከ91 ቀናት በኋላ ይሆናል። ከ91ቱ ቀናት 90ው የጥር (30)፣ የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀናት ናቸው። የቀረው 1ቱ የሚያዝያ ነው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 1 ቀን ውሏል።

በ1954 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 5 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 5 ከ13 ስለማይበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅስ በጥቅምት (5 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 5 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ5 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ሰኞ ነበረ (ከላይ ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ሰኞ ከዋለ፣ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ረቡዕ ሆኖ ጥቅምት 5 ቀን እሑድ ነበረ፤ የእሑድን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የእሑድ ተውሳክ 7 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (5 + 7 =) 12 ይሆናሉ።
(1) የነሃዌ ጸም የካቲት 12 ቀን ጀምሯል።
(2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነሃዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (12 + 14) ከ26 ቀናት በኋላ ገብቷል። 26ቱም የየካቲት

ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 26 ቀን ገባ እንላለን።

- (3) ትንሣኤ የነሃዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (12 + 69) ከ81 ቀናት በኋላ ይሆናል። ከ81ቱ ቀናት 60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀናት ናቸው። የቀሩት 21ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 21 ቀን ውሏል።

በ1955 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 24 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 24 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅስ በመስከረም (24 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 24 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ24 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ማክሰኞ ነበረ (ከላይ ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ማክሰኞ ከዋለ፣ መስከረም 24 የዋለው ኀሙስ ነበረ፤ የኀሙስን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የኀሙስ ተውሳክ 3 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (24 + 3 =) 27 ይሆናሉ። 27 ከ30 ስለማይበልጥ፣
(1) የነሃዌ ጸም ጥር 27 ቀን ጀምሯል።
(2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነሃዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (27 + 14) ከ41 ቀናት በኋላ ገብቷል። ከ41ቱ ቀናት 30ው የጥር፣ የቀሩት 11ቱ የየካቲት ሆነው። ዓቢይ ጸም የካቲት 11 ቀን ገባ እንላለን።
- (3) ትንሣኤ የነሃዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (27 + 69) ከ96 ቀናት በኋላ ይሆናል። ከ96ቱ ቀናት 90ው የጥር (30)፣ የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀናት ናቸው። የቀሩት 6ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 6 ቀን ውሏል።

በ1956 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 13 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 13 ከ13 ስለማይበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅስ በጥቅምት (13 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 13 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ13 መጥቅስ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ኀሙስ ነበረ (ከላይ ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ኀሙስ ከዋለ፣ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ቅዳሜ ሆኖ ጥቅምት 13 ኀሙስ ነበረ፤ የኀሙስን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የኀሙስ ተውሳክ 3 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (13 + 3 =) 16 ይሆናሉ።
(1) የነሃዌ ጸም የካቲት 16 ቀን ጀምሯል።
(2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነሃዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ

ስለሚገባ (16 + 14) ከ30 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 30ው የየካቲት ሆነው፤
ዓቢይ ጸም የካቲት 30 ቀን ገባ እንላለን።

- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ
ስለሚውል የዋለው (16 + 69) ከ85 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ85ቱ ቀኖች
60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 25ቱ
የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 25 ቀን ውሏል።

በ1957 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 2 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 2 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት
መጥቅስ በጥቅምት (2 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 2 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ2 መጥቅስ ላይ
እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ዓርብ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ዓርብ ከዋለ፣ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው እሑድ ሆኖ ጥቅምት
2 ቀን ሰኞ ነበረ፤ የሰኞን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የሰኞ ተውሳክ 6 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (2 + 6 =) 8 ይሆናሉ።
- (1) የነነዌ ጸም የካቲት 8 ቀን ጀምሯል።
- (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳይ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ
ስለሚገባ (8 + 14) ከ22 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 22ቱ የየካቲት ሆነው፤
ዓቢይ ጸም የካቲት 22 ቀን ገባ እንላለን።
- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ
ስለሚውል የዋለው (8 + 69) ከ77 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ77ቱ ቀኖች
60ው የየካቲት፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 17ቱ
የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 17 ቀን ውሏል።

በ1958 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 21 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 21 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት
መጥቅስ በመስከረም (21 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 21 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ21 መጥቅስ
ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ቅዳሜ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ቅዳሜ ከዋለ፣ መስከረም 21 የዋለው ዓርብ ነበረ፤ የዓርብን
ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የዓርብ ተውሳክ 2 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (21 + 2 =) 23 ይሆናሉ። 23 ከ30 ስለሚበልጥ፤
- (1) የነነዌ ጸም ጥር 23 ቀን ጀምሯል።
- (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳይ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ

ስለሚገባ (23 + 14) ከ37 ቀኖች በኋላ ገብቷል። ከ37ቱ ቀኖች 30ው
የጥር፣ የቀሩት 7ቱ የየካቲት ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 7 ቀን ገባ
እንላለን።

- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ
ስለሚውል የዋለው (23 + 69) ከ92 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ92ቱ ቀኖች
90ው የጥር (30)፣ የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው።
የቀሩት 2ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 2 ቀን ውሏል።

በ1959 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 10 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 10 ከ13 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት
መጥቅስ በጥቅምት (10 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 10 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ10 መጥቅስ ላይ
እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው እሑድ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን እሑድ ከዋለ፣ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ማክሰኞ ሆኖ
ጥቅምት 10 ቀን ኅሙስ ነበረ፤ የኅሙስን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የኅሙስ ተውሳክ 3 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (10 + 3 =) 13 ይሆናሉ።
- (1) የነነዌ ጸም የካቲት 13 ቀን ጀምሯል።
- (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳይ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ
ስለሚገባ (13 + 14) ከ27 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 27ቱ የየካቲት ሆነው፤
ዓቢይ ጸም የካቲት 27 ቀን ገባ እንላለን።
- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ
ስለሚውል የዋለው (13 + 69) ከ82 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ82ቱ ቀኖች
60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 22ቱ
የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 22 ቀን ውሏል።

በ1960 ዓ. ም.፤

- መጥቅስ 29 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 29 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት
መጥቅስ በመስከረም (29 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 29 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ29 መጥቅስ
ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ማክሰኞ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ማክሰኞ ከዋለ፣ መስከረም 29 የዋለው ማክሰኞ ነበረ፤
የማክሰኞን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የማክሰኞ ተውሳክ 5 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (29 + 5 =) 34 ይሆናሉ። 34 ከ30 ስለሚበልጥ፤ 30ውን
ገድፎ (ለመስከረም ሰጥቶ) 4 ያስቀረል፤ መጥቅስ ጥቅምት 4 ይሆናል።

መጥቅፅ 4 በጥቅምት ከዋለ፡

- (1) የነነዌ ጸም የካቲት 4 ቀን ጀምሯል፡፡
- (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (4 + 14) ከ18 ቀኖች በኋላ ገብቷል፡፡ 18ቱ የየካቲት ሆነው፡፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 18 ቀን ገባ እንላለን፡፡
- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (4 + 69) ከ73 ቀኖች በኋላ ይሆናል፡፡ ከ73ቱ ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው፡፡ የቀሩት 13ቱ የሚያዝያ ናቸው፡፡ ትንሣኤ ሚያዝያ 13 ቀን ውሏል፡፡

በ1961 ዓ. ም.፤

- መጥቅፅ 18 ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡ 18 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅፅ በመስከረም (18 ቀን) ውሏል እንላለን፡፡
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 18 የዋለበትን ሶለት ተውሳክ ፈልገን በ18 መጥቅፅ ላይ እንደምረዋለን፡፡
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ረቡዕ ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡
- መስከረም 1 ቀን ረቡዕ ከዋለ፡ መስከረም 18 የዋለው ቅዳሜ ነበረ፤ የቅዳሜን ተውሳክ እንፈልግ፡፡
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የቅዳሜን ተውሳክ 8 ነው፡፡
- ሁለቱ ሲደመሩ (18 + 8 =) 26 ይሆናሉ፡፡ 26 ከ30 ስለማይበልጥ፡፡
 - (1) የነነዌ ጸም ጥር 26 ቀን ጀምሯል፡፡
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (26 + 14) ከ40 ቀኖች በኋላ ገብቷል፡፡ ከ40ው ቀኖች 30ው የጥር፣ የቀሩት 10ሩ የየካቲት ሆነው፡፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 10 ቀን ገባ እንላለን፡፡
 - (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (26 + 69) ከ95 ቀኖች በኋላ ይሆናል፡፡ ከ95ቱ ቀኖች 90ው የጥር (30)፣ የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው፡፡ የቀሩት 5ቱ የሚያዝያ ናቸው፡፡ ትንሣኤ ሚያዝያ 5 ቀን ውሏል፡፡

በ1962 ዓ. ም.፤

- መጥቅፅ 7 ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡ 7 ከ13 ስለማይበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅፅ በጥቅምት (7 ቀን) ውሏል እንላለን፡፡
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 7 የዋለበትን ሶለት ተውሳክ ፈልገን በ7 መጥቅፅ ላይ እንደምረዋለን፡፡
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ኅሙስ ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡
- መስከረም 1 ቀን ኅሙስ ከዋለ፡ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ቅዳሜ ሆኖ ጥቅምት 7 ዓርብ ነበረ፤ የዓርብን ተውሳክ እንፈልግ፡፡

- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የዓርብ ተውሳክ 2 ነው፡፡
- ሁለቱ ሲደመሩ (7 + 2 =) 9 ይሆናሉ፡፡
 - (1) የነነዌ ጸም የካቲት 9 ቀን ጀምሯል፡፡
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (9 + 14) ከ23 ቀኖች በኋላ ገብቷል፡፡ 23ቱ የየካቲት ሆነው፡፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 23 ቀን ገባ እንላለን፡፡
 - (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (9 + 69) ከ78 ቀኖች በኋላ ይሆናል፡፡ ከ78ቱ ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው፡፡ የቀሩት 18ቱ የሚያዝያ ናቸው፡፡ ትንሣኤ ሚያዝያ 18 ቀን ውሏል፡፡

በ1963 ዓ. ም.፤

- መጥቅፅ 26 ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡ 26 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅፅ በመስከረም (26 ቀን) ውሏል እንላለን፡፡
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 26 የዋለበትን ሶለት ተውሳክ ፈልገን በ26 መጥቅፅ ላይ እንደምረዋለን፡፡
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ዓርብ ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡
- መስከረም 1 ቀን ዓርብ ከዋለ፡ መስከረም 26 የዋለው ማክሰኞ ነበረ፤ የማክሰኞን ተውሳክ እንፈልግ፡፡
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የማክሰኞን ተውሳክ 5 ነው፡፡
- ሁለቱ ሲደመሩ (26 + 5 =) 31 ይሆናሉ፡፡ 31 ከ30 ስለሚበልጥ፡፡ 30ውን ገድፈን (ለመስከረም ሰጥተን) የተረፈውን 1ን እንይዛለን፤ መጥቅፅ ጥቅምት 1 ቀን ዋለ እንላለን፤ መጥቅፅ ጥቅምት 1 ቀን ከዋለ፡፡
 - (1) የነነዌ ጸም የካቲት 1 ቀን ጀምሯል፡፡
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (1 + 14) ከ15 ቀኖች በኋላ ገብቷል፡፡ 15ቱ የየካቲት ሆነው፡፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 15 ቀን ገባ እንላለን፡፡
 - (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (1 + 69) ከ70 ቀኖች በኋላ ይሆናል፡፡ ከ70ው ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፣ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው፡፡ የቀሩት 10ሩ የሚያዝያ ናቸው፡፡ ትንሣኤ ሚያዝያ 10 ቀን ውሏል፡፡

በ1964 ዓ. ም.፤

- መጥቅፅ 15 ነበረ (ተሰጥቶናል)፡፡ 15 ከሆነ በዓዋጁ መሠረት መጥቅፅ በመስከረም (15 ቀን) ውሏል እንላለን፡፡
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 15 የዋለበትን ሶለት ተውሳክ ፈልገን በ15 መጥቅፅ ላይ እንደምረዋለን፡፡

- መስከረም 1 ቀን የዋለው እሑድ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን እሑድ ከዋለ፡ መስከረም 15 የዋለው እሑድ ነበረ፡ የእሑድን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የእሑድ ተውሳክ 7 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (15 + 7 =) 22 ይሆናሉ። 22 ከ30 ስለማይበልጥ፡
 - (1) የነንዌ ጸም ጥር 22 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነንዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (22 + 14) ከ36 ቀኖች በኋላ ገብቷል። ከ36ቱ ቀኖች 30ው የጥር፡ የቀሩት 6ቱ የየካቲት ሆነው፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 6 ቀን ገባ እንላለን።
 - (3) ትንሣኤ የነንዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (22 + 69) ከ91 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ91ዱ ቀኖች 90ው የጥር (30)፡ የየካቲት (30)፡ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀረው 1ዱ የሚያዝያ ነው። ትንሣኤ ሚያዝያ 1 ቀን ውሏል።

በ1965 ዓ. ም.፤

- መጥቅቅ 4 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 4 ከ13 ስለሚያበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅቅ በጥቅምት (4 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 4 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ4 መጥቅቅ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ሰኞ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ሰኞ ከዋለ፡ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ረብዕ ሆኖ ጥቅምት 4 ቅዳሜ ነበረ፤ የቅዳሜን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የቅዳሜ ተውሳክ 8 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (4 + 8 =) 12 ይሆናሉ።
 - (1) የነንዌ ጸም የካቲት 12 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነንዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (12 + 14) ከ26 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 26ቱ የየካቲት ሆነው፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 26 ቀን ገባ እንላለን።
 - (3) ትንሣኤ የነንዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (12 + 69) ከ81 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ81ዱ ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፡ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 21ዱ የሚያዝያ ናቸው። ትንሣኤ ሚያዝያ 21 ቀን ውሏል።

በ1966 ዓ. ም.፤

- መጥቅቅ 23 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 23 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅቅ በመስከረም (23 ቀን) ውሏል እንላለን።

- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 23 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ23 መጥቅቅ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ማክሰኞ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ማክሰኞ ከዋለ፡ መስከረም 23 የዋለው ረብዕ ነበረ፤ የረብዕን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የረብዕ ተውሳክ 4 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (23 + 4 =) 27 ይሆናሉ። 27 ከ30 ስለማይበልጥ፡
 - (1) የነንዌ ጸም ጥር 27 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነንዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (27 + 14) ከ41 ቀኖች በኋላ ገብቷል። ከ41ዱ ቀኖች 30ው የጥር፡ የቀሩት 11ዱ የየካቲት ሆነው፡ ዓቢይ ጸም የካቲት 11 ቀን ገባ እንላለን።
 - (3) ትንሣኤ የነንዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (27 + 69) ከ96 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ96ቱ ቀኖች 90ው የጥር (30)፡ የየካቲት (30)፡ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 6ቱ የሚያዝያ ናቸው። ትንሣኤ ሚያዝያ 6 ቀን ውሏል።

በ1967 ዓ. ም.፤

- መጥቅቅ 12 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 12 ከ13 ስለሚያንስ በዓዋጁ መሠረት መጥቅቅ በጥቅምት (12 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን ጥቅምት 12 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ12 መጥቅቅ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ረብዕ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ረብዕ ከዋለ፡ ጥቅምት 1 ቀን የዋለው ዓርብ ሆኖ ጥቅምት 12 ማክሰኞ ነበረ፤ የማክሰኞን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የማክሰኞ ተውሳክ 5 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (12 + 5 =) 17 ይሆናሉ።
 - (1) የነንዌ ጸም የካቲት 17 ቀን ጀምሯል።
 - (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነንዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (17 + 14) ከ31 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 30ው የየካቲት ሆነው፡ የቀረው 1ዱ የመጋቢት ነው። ዓቢይ ጸም መጋቢት 1 ቀን ገባ እንላለን።
 - (3) ትንሣኤ የነንዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (17 + 69) ከ86 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ86ቱ ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፡ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 26ቱ የሚያዝያ ናቸው። ትንሣኤ ሚያዝያ 26 ቀን ውሏል።

በ1968 ዓ. ም.፤

- መጥቅፅ 30 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 30 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅፅ በመስከረም (30 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 30 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ30 መጥቅፅ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ዓርብ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ዓርብ ከዋለ፤ መስከረም 30 የዋለው ቅዳሜ ነበረ፤ የቅዳሜን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የቅዳሜ ተውሳክ 8 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (30 + 8 =) 38 ይሆናሉ። 38 ከ30 ስለሚበልጥ፤ 30ውን ገድፈን (ለመስከረም ሰጥተን) 8ን ለጥቅምት እንሰጣለን።
- (1) የነነዌ ጸም የካቲት 8 ቀን ጀምሯል።
- (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (8 + 14) ከ22 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 22ቱ ቀኖች የየካቲት ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 22 ቀን ገባ እንላለን።
- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል የዋለው (8 + 69) ከ77 ቀኖች በኋላ ይሆናል። ከ77ቱ ቀኖች 60ው የየካቲት (30)፤ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 17ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 17 ቀን ውሏል።

በ1969 ዓ. ም.፤

- መጥቅፅ 19 ነበረ (ተሰጥቶናል)። 19 ከ15 ስለሚበልጥ በዓዋጁ መሠረት መጥቅፅ በመስከረም (19 ቀን) ውሏል እንላለን።
- ከዚህ ቀጥለን መስከረም 19 የዋለበትን ዕለት ተውሳክ ፈልገን በ19 መጥቅፅ ላይ እንደምረዋለን።
- መስከረም 1 ቀን የዋለው ቅዳሜ ነበረ (ተሰጥቶናል)።
- መስከረም 1 ቀን ቅዳሜ ከዋለ፤ መስከረም 19 ቀን የዋለው ረቡዕ ነበረ፤ የረቡዕን ተውሳክ እንፈልግ።
- የዕለታቱ ተውሳክ ሠንጠረዥ እንደሚያመለክተው የረቡዕ ተውሳክ 4 ነው።
- ሁለቱ ሲደመሩ (19 + 4 =) 23 ይሆናሉ፤ 23 ከ30 ስለማይበልጥ፤
- (1) የነነዌ ጸም ጥር 23 ቀን ጀምሯል።
- (2) ዓቢይ ጸም (ሁዳዴ) የነነዌ ጸም ከገባበት ማግስት ጀምሮ ከ14 ቀን በኋላ ስለሚገባ (23 + 14) ከ37 ቀኖች በኋላ ገብቷል። 30ው የጥር ቀኖች ናቸው፤ የቀሩት 7ቱ የየካቲት ሆነው፤ ዓቢይ ጸም የካቲት 7 ቀን ገባ እንላለን።
- (3) ትንሣኤ የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ

ስለሚውል የዋለው (23 + 69) ከ92 ቀኖች በኋላ ይሆናል። 90ው ቀኖች የጥር (30)፤ የየካቲት፤ የመጋቢት (30) ቀኖች ናቸው። የቀሩት 2ቱ የሚያዝያ ናቸው፤ ትንሣኤ ሚያዝያ 2 ቀን ውሏል።

ከታሪክ የወጣ ጥያቄ

አሚሃ [በፀጃው ዓመተ መንግሥቱ ለልብነ ድንግል] ኮነ መከራ ዓቢይ ወስደት ብዙን ለንጉሥ ምስለ ሠራዊቱ ... ወበውእቱ ዘመን ተናፈቀ ሕዝበ ኢትዮጵያ በእንጉሩ ፋሲካ እምብዝነ ሰደት። ወቦ እለ ይቤሉ ይክውን ፋሲካ አመ ፲ወ፳ ለሚያዝያ። እለሰ አእመሩ ሕገ እግዚአብሔር ነብሩ በሃይማኖት ምስለ ንጉሥ ወገብሩ ፍሥሐ አመ ፲ ለሚያዝያ ወፋሲካ አመ ፲ወ፳።

በዚያን ጊዜ [ንጉሥ ልብነ ድንግል በነገሠ በ31ኛ ዓመት] ንጉሡ ከነሠራዊቱ ከፍ ያለ መከራና ብዙ ሰደት ተፈጸመበት ... በዚያን ዘመን የኢትዮጵያ ሕዝብ ከሰደት ብዛት የተነሣ ፋሲካ (ስለሚውልበት ቀን) በሐሳብ ተለያዩ፤ “ፋሲካ ሚያዝያ 18 ቀን ነው” ያሉ ነበሩ። የእግዚአብሔርን ሕግ የሚያውቁ ግን በሃይማኖት ከንጉሡ ጋራ አንድ ሆነው ፍሥሕን ሚያዝያ 10 ቀን (አድርገው)፤ ፋሲካን (ሚያዝያ) 11 ቀን አከበሩ።

ጥያቄ፦

ትክክሉ የትኛው ነበረ፤ ፋሲካ ሚያዝያ 18 ቀን ነበር፤ ወይስ ሚያዝያ 11፤ ወይስ ሌላ ቀን?

መልስ

ታሪካችን እንደመዘገበው፤ የልብነ ድንግል 31ኛ የንግሥ ዓመት 1531 ዓ. ም. ነበር። ይኸንን ካገኘን መልሳችንን የምንፈልገው በ“ልምምድ አንድ ጊዜ 4ኛውን ጥያቄ (ገጽ 84) በመለስንበት መንገድ ነው። (1) ዓመተ ዓለምን ፈልገን፤ (2) ከዚያ ላይ የ1531ን ዓውደ አበቅቴ እናወጣለን፤ (3) ከዓውደ አበቅቴው መጥቅፅን እናወጣለን፤ (4) መጥቅፁን ይዘን የነነዌ ጸም የሚገባበትን ቀን እናወጣለን፤ (5) የነነዌ ጸም በሚገባበት ቀን ላይ የትንሣኤን ተውሳክ በመደመር መልሳችንን እናገኛለን።

- (1) በ1531 ዓ. ም. ዓለም ከተፈጠረ (5500 + 1531) = 7031 ሆኖ ነበረ።
- (2) የ1531 ዓ. ም./5500 ዓ. ም. ዓውደ አበቅቴ የሚገኘው 7031ን በ19 በመግደፍ ነው።
7031 ÷ 19 = 370 (ጊዜ በ19 ተገድፎ) ትርፉ 1 ሆኗል፤ ያ ዓውደ አበቅቴ ነው። እዚህ ስንደርስ “አሐደ አእትት ለዘመን” (እንዱን ለዘመን ተው) የሚል ሕግ ስላለ፦
1 - 1 = 0 ይሆናል። ወምበር እንዲህ ዜሮ ሲሆን አበቅቴው 0 ይሆናል።
- (3) መጥቅፅ = 30 - 0 = 30 ይሆናል።
- (4) መጥቅፅ 30 ከ15 ስለሚበልጥ መስከረም ላይ ዋለ (እንዲያውም መስከረም 30

ሳይ ዋለ) እንላለን። መስከረም 30 የዋለበትን ዕለት ፈልገን የዕለቱን ተውሳክ ከ30 ጋራ እንደምረዋለን። በ1531 ዓ. ም./7031 ዓ. ዓ. መስከረም 1 የዋለው ሰኞ ዕለት ነበር። እንዲህ ከሆነ፣ መስከረም 30 የዋለው ማክሰኞ ዕለት ነበር። 30 እና የማክሰኞ ተውሳክ (5) ሲደመሩ ውጤቱ (30 + 5 =) 35 ይሆናል። ውጤቱ ከ30 ስለበለጠ በዓዋጅ 8 መሠረት 30ውን ገድፈን የተረፈው ቊጥር (5) መጥቅፅን በጥቅምት እንደዋለ ያደርገውና የነነዌ ጸም በየካቲት 5 ዋለ እንላለን።

(5) ትንሣኤ በተውሳኩ (በ69) መሠረት የነነዌ ጸም ከጀመረበት ቀን ማግስት ጀምሮ ከ69 ቀን በኋላ ስለሚውል፡ በ1531 ዓ. ም. የዋለው (5 + 69) ከ74 ቀን በኋላ ነው። ከ74ቱ ቀኖች 30ው የየካቲት፣ 30ው የመጋቢት ሆነው የተረፉት 14ቱ የሚያዝያ ናቸው።

ላብነ ድንግል በነገሠ በ31ኛው ዓመት ትንሣኤ የዋለው ሚያዝያ 14 ቀን ነበረ።

ይኸ እንዴት ይሆናል? ታሪክ ዘጋቢው ያለው “በዚያን ዘመን ትንሣኤን ግማሹ ሕዝብ በሚያዝያ 18 ቀን አከበረ፤ ንጉሡና በሃይማኖት እሱን የመሰሉት ሚያዝያ 11 ቀን አከበሩ” ነው። ሁሉም ተሳስተው ነበር ማለት ነው ወይስ የኛ ቁጠራ ነው የተሳሳተው?

1531 ዓ. ም. ትንሣኤን በርግጥ በሚያዝያ 18 ቀን ያከበሩ ካሉ እነሱ ተሳስተው ነበረ። ግን ባለማወቅ ስለሆነ በዚህ ምክንያት ይኩነኑ አይመስለኝም። ንጉሡና ሃይማኖት አበርቶ ትንሣኤን ያከበሩት ሚያዝያ 14 ቀን ይመስለኛል። ታሪክ ጸሐፊውም የዘገበው ይኸንኑ ሳይሆን አይቀርም። ግን መጽሐፍ ገልባጮች ብዙ ጊዜ ቊጥር እንድን (፩ን) እና ቊጥር አራትን (፬ን) ሲቀዱ ስለሚያዘጋጁባቸው እኔ የጠቀስኩትን የታሪክ መጽሐፍ የቀዳ ገልባጭ ሳያሳስቡ አልቀረም። “፲፱” በማለት ፈንታ “፲፱” ያለ ይመስለኛል። ገልባጩ መሳሳቱን በማያወላውል የሚመሰክርበት ዕለቱ ነው። በዚያን ዘመን ሚያዝያ 11 ቀን ዕለቱ ንሙስ (ጸሎተ ንሙስ) ነበረ። ሚያዝያ 14 ግን ዕለቱ እሑድ ነበረ። ታሪክ ጸሐፊው ሌሎች ያከበሩትበትን ቀን ሚያዝያ 18 ቀን ሲያደርግ እሱ ያየው በዓሉን ንጉሡና መኳንንቱ ባከበሩት በላምንቱ ማድረጉን ነው።

እነዚህ ለልምምድ የተጠቀሙትን አጽዋማት የሚጀምሩበትን ዕለት ለማወቅ ከቻልን በዚያው መንገድ ሌሎች ተንቀሳቃሽ በዓላት የሚውሉበትን አጽዋማቱ የሚገቡበትን ዕለት ማወቅ አያቅተንም።

“መባጃ ሐመር” በሚል መጠሪያ የሚታወቀው የነነዌ ጸም የሚገባበት ቀን ከዓመት ዓመት እንደሚለያይ አይተናል። እነዚያን ቀኖች ብንመረምራቸው ከጥር 17 በታች አይወርዱም፤ ከየካቲት 21 በላይ አይወጡም። በዓላቱ የሚውሉበትና አጽዋማቱ የሚገቡበት ቀን ከነነዌ መባጃ ሐመር በተወሰነው ተውሳክቸው ብቻ እንደሚርቁ ደግሞ በዓዋጅ 5 ተነግሮናል። በመደብ 5 ተሰጠቸናል። ቀኖችን ከየዘመኑ ለቅመን በተርታ ብናስቀምጣቸው በምዕራፍ ፬ እንደተሰጠው ሠንጠረዥ ሆነው እናገኛቸዋለን።

ይህ ሠንጠረዥ የሚነግረን የነነዌ ጸም የገባበትን ቀን ካወቅን ዘመን ቁጠራ ውስጥ ሳንገባ ትንሣኤ የሚውልበትን፣ ዓቢይ ጸም (ሁዳይ) እና ጸመ ሐዋርያት (የሰኔ ጸም) የሚገቡበትን ማወቅ እንደምንችል ነው። በተገባቢ መሆኑም የትንሣኤ በዓል ከሚውልበት ወይም ከሁለቱ አጽዋማት አንዱ ከሚገባበት በመነሣት ሌሎችን (የነነዌ ጸም የሚገባበትን ጭምር) ለማወቅ እንችላለን።

ዋናው ነገር በየዓመቱ የነነዌ ጸም የሚባጅበትን ቀን ማወቅ ነው። ለዚህ የሚጠቅመን ቀኖች አንድ ሳይቀር ሁሉም የተካተቱበት በምዕራፍ ፬ የሚገኘው የዓቢይ ቀመር ሠንጠረዥ ነው።

የዓይኔ ወይዘሮ ም፡
ለአክራም፡ ጉንዱይ፡
ለደለመ፡ ያለም፡ አሜን፡
ወአሜን፡ ለይኩን፡ በእን፡
ተ፡ ሠጋሁ፡ ወደሙ፡ ለክ፡
ፎክቶክ፡ ለይኩን፡ ለይ

10፡አ በቅቲ	፡፩፡፩፡፩	፡፩፡፩፡፩
፡፩፡አበቅ ፡፩፡አይ	፡፩፡፩፡፩	፡፩፡፩፡፩
11፡አበ ቅቲ፡ቀ መር፡፩		፡፩፡፩፡፩

ኩን፡

